

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

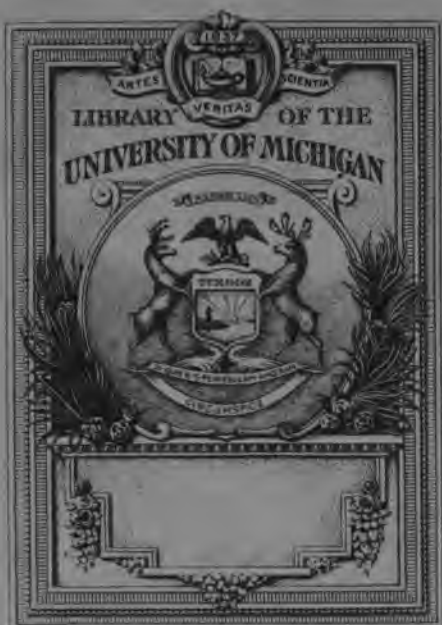
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

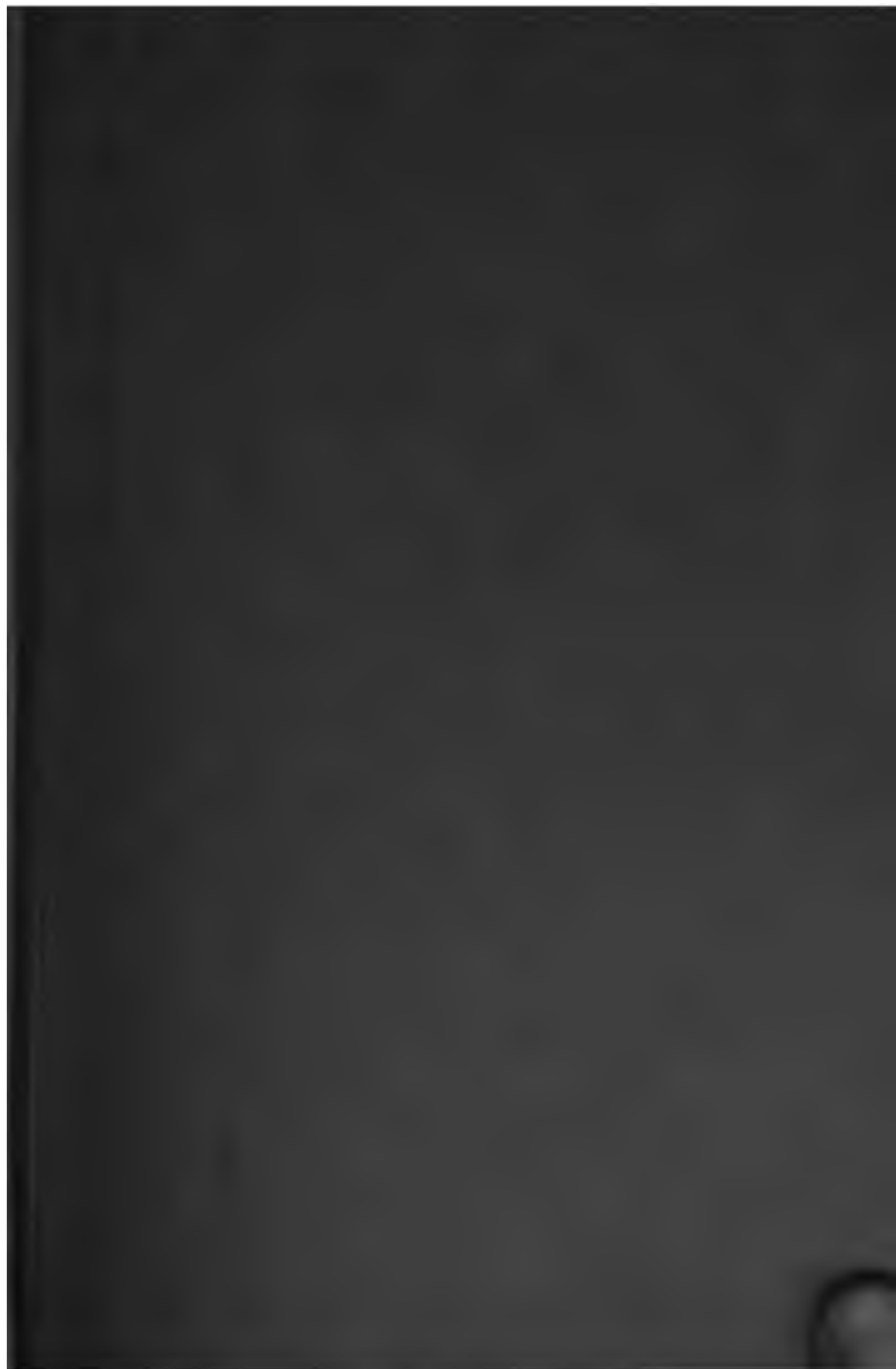
We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

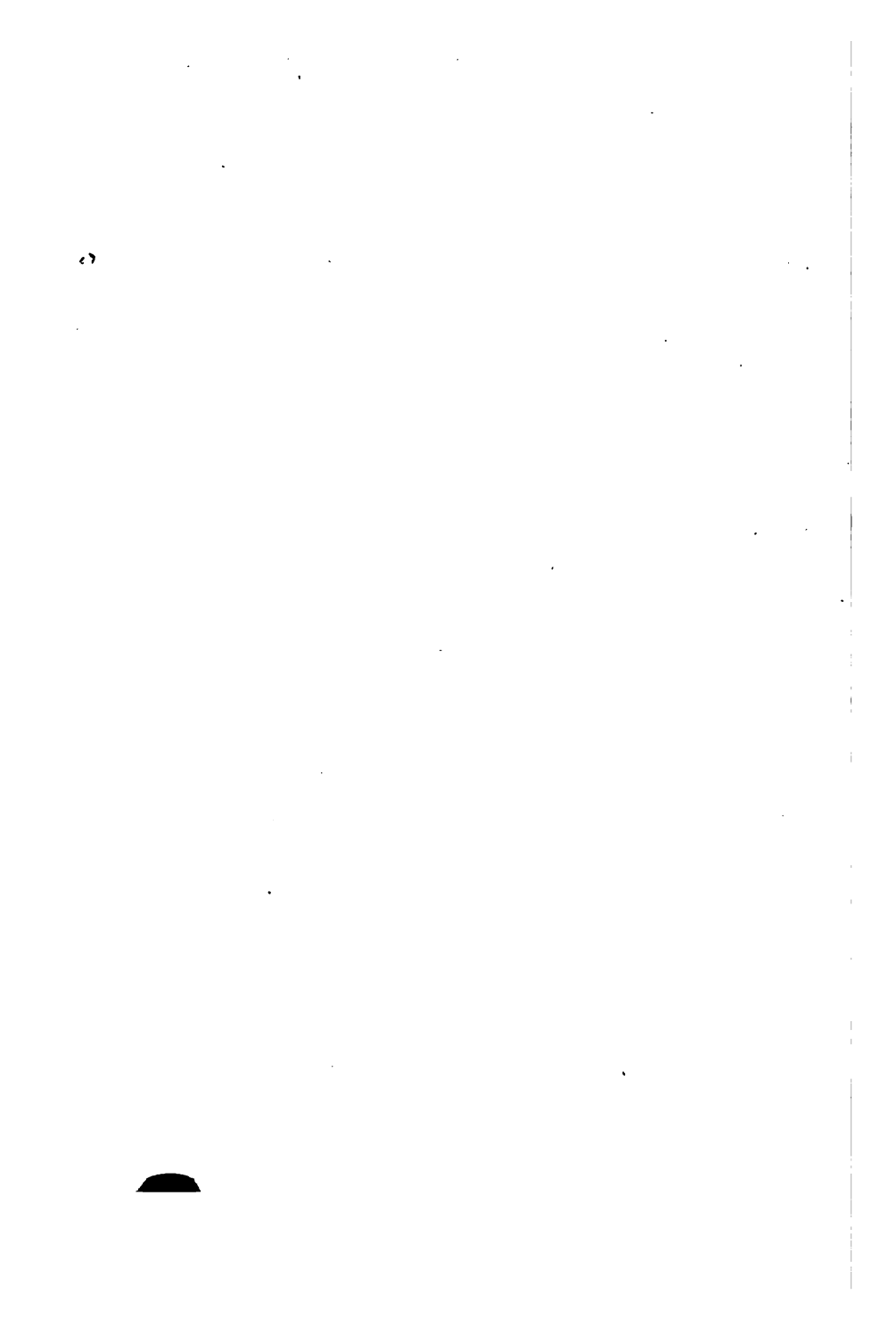

839.88

J356

KRISTOFER JANSON
—
BONDEFORTÆLLINGER

Nage-
KRISTOFER JANSON

BONDE- FORTÆLLINGER

ANDET BIND

KRISTIANIA KØBENHAVN
GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG

1908

1878
1878

TRYKT I CENTRALTRYKKERIET, KRISTIANIA.

Handwritten notes:
Lammesmede
3 6-29
1894

Den bjergtagne.

Første kapitel.

I blandt vore bønder findes der ofte slægter, der har særskilt begavelse for kunst eller haandverk. Denne begavelse har da søn arvet efter fader mange zetled nedover. Saaledes finder man slægter, hvor søn efter fader har været paafaldende dueilige smede. Den bedste af dem naar da til at blive maskinbygger eller noget lignende. Andre har været udmærkede træskjærere. Ud af dem fødes da tilsidst en billedhugger. Andre er spillemandsslægter, og saaledes videre fort. Den, som jeg her vil fortælle om, var af en saadan spillemandsæt. Han hed Torger. Hans fader hed Jon og var den bedste spillemand i bygden; men han var aldrig ude over bygdens grænser med sin violin. Han var med og spillede i bryllupper og gilder, naar man bad ham om det, men for resten boede han paa sin lille jordlod. Det var en selveiendom, som laa høit oppe i lien. Den var blot liden, men han kunde dog leve af den. Han tjente ogsaa lidt ved sit spil aaret rundt. Slægten havde engang været mægtigere, end den nu var. Et stykke nedefor hans eiendom laa der en prægtig gaard, og der

sad den stolteste storbonde i bygden, Sølvfest. Det var en prægtig eng, som skilte gaarden fra Jons eiendom. Den eng havde i gamle dage været fælleseie; men Sølvfests æt havde gennem mange skurkestreger jaget de andre folk ud af deres ret, og nu tilhørte engen den store gaard. Man sagde, at Sølvfests bedstefader havde brugt samme kneb som Halte-Fanden. Han havde lagt muld fra sine egne marker i sine sko, og da han saa stod paa den del af engen, som tilhørte den lille eiendom, svor han paa, at det var hans egen jord, han havde under sine fødder. Dette var ikke det eneste slette, folk havde at sige paa Sølvfest og hans æt. Den havde tjent sig op paa hestehandel og snydt mange, og folk mente, at der ikke var stor velsignelse ved de penge. Alt dette kunde dog ikke ændre, at Jon ofte drog et suk, naar han i knappe tider saa udover og blev var, hvor prægtigt græsset stod paa engen. Men naar han saa greb sin violin og spillede en dans, og børnene begyndte at lege og hoppe paa gulvet, ja da glemte han al sin harme; thi Jon var godmodig og barnekjær. Hans hustru var en flink, men skarp kvinde. Hun ærgrede sig ofte over hans spil og sagde, at det var bedre, han lærte børnene op til noget nyttigt. Men Jon vilde ikke lægge sig imellem børnene og violinen. Violinen havde fulgt med slægten, saa langt tilbage den kunde mindes. De ældste i ætten havde lavet violiner, senere havde de begyndt at spille paa dem. Søn havde lært af fader og tilføiet noget selv, og saaledes havde de bygget op kunsten, den ene efter den anden.

Jon saa straks, at det var Torger, som skulde arve violinen og ingen af de andre børn. Han hang

efter den hele dagen. Arbeide vilde han ikke. Blot han skulde ud at rive lidt hø, blev han straks træt, og langsomt og trevent gik det med alt andet arbeide ogsaa. Men naar han fik lov til at sidde med violinen, glemte han baade at spise og lægge sig. Faderen havde paa et marked kjøbt en barneviolin til ham, men han angrede det næsten. Torger blev saa glad, at han ikke sov i flere nætter og næsten fik feber. Han tænkte ikke paa andet. Da han havde vænnet sig til at se og bruge den, blev han jo roligere. Men violinen maatte han have hos sig i sengen, naar han laa. Med skolen gik det kun maadeligt. Ustadig var han i det, som i alt, hvad der laa udenom violinen. Skolemesteren klagede over, at han ikke kunde et ord af sine lektier, men Jon svarede blot: «Aa, han lærer vel altid at skrive sit navn.» Det varede ikke længe, førend han kunde alle de slaatter¹, faderen havde lært ham, og nu begyndte han at lave nye, men dem spillede han aldrig, naar nogen hørte paa. Da kunde han ofte sidde ligesom sovende paa stolen med violinen i skjødets og vugge hovedet efter takten af de toner, som sang inde i ham. Faderen forstod, hvad der gik af gutten, naar han sad der drømmende. Han tog ham da ind til sig og fortalte ham alt, hvad han vidste om huldre og om fagre prinsesser, om nøkken og mennesker, som var bjergtagne. Og i guttens fantasi flød dette sammen med den dugfriske morgen, med den straalende sol og de syngende fugle, med den lette taage om bjergtinderne, med de brølende kjøer og det viltre fæl og med skole-

¹ Musikstykke, helst i munter dansetakt.

mesteren og moderen skjændende bag efter alt kvæget.

«Hvad skal du blive til, Torger?» sagde tidt moderen og sukkede. «Til mesterspillemand,» svarede Torger. Da lo Jon. Men Torger havde hørt af sin fader, at den, som vilde blive mester-spillemand, maatte lære af nøkken og give ham et godt kjødlaar i spillemandspenge. Saa sneg han sig da en dag ind i madboden. Der hang baade ilesk og kjød. Torger saa længe paa en prægtig, fed faarebov, men han turde ikke tage den, saa tog han en, som der var skaaret af. Han sneg sig med tyvegodsset skjult under sin trøie op til fossen og kastede det ned i. Han stod og stirrede og ventede, men der kom ingen nøk. «Det har været for magert,» tænkte Torger, og nu gik han i flere dage og grundede paa, om han skulde vove at tage det fede. Til sidst tog han ogsaa det, og i fossen kom det. Der sad han paa en sten nær ved møllen og ventede, men nøkken vilde ikke komme. Birkeløvet stod saa friskt og dyppede sig i fossen, gjeden brægede mod ham fra fjeldpynten. Solen skinnede ham varmt lige i ansigtet. Gutten blev søvnig, hvor han sad. Før han vidste af det, sank hovedet tilbage mod græsvolden, og han sov ind.

Pludselig for han sammen. Midt i den skum-mende fos reiste sig en mand med harpe i haand. De røde solstraaler faldt paa den takkede krone, paa det isgraa skjæg, paa den sølvhvide kaabe, paa de blinkende strænge. Og det strømmede sammen om ham i en eneste susen, det var som skog og mark og fjeld skjalv i bare toner. Gutten blev saa angst, at han løb derfra, alt hvad han kunde. Det var sildig aften, da han

kom hjem. Han turde ikke tale et ord om, hvor han havde været, han turde ikke sige, at han havde hørt nøkken spille.

«Nej nu siger jeg dig, Jon, du maa sætte laasen i stand for madboden,» sagde moderen, da hun stod og kogte grøden. «Har der ikke været tyve der i nat, saa vil ikke jeg hede Mari. Der hængte jeg op 8 kjødlaar, og nu er der ikke mere end 6.»

«Aa, vil tyvene ind, saa staar nok ikke laas for dem,» svarede Jon tørt. Men Torger sad der som en hønsetyv og sneg sig stille tilsengs.

En gang Torger sad paa en tue og spillede for høstfolkene, stod der pludselig en liden pige foran ham, som om hun var skudt lige op af jorden. Hun saa saa gammelklogt paa ham med to store, runde øine. Hun holdt hænderne paa ryggen. Torger saa først hen paa hende, derpaa nikkede han. Pigen lod, som om hun ikke saa det, hun stirrede lige alvorligt paa violinen. Den næste dag stod hun paa samme plet, med hænderne ligedan paa ryggen. Torger vilde gaa hen til pigen, men da løb hun sin vei. Efter den tid kunde han være sikker paa at finde gjenten iblandt dem, som samlede sig om ham om aftenne, naar han sad paa dørtærskelen og spillede. Hun stod altid for sig selv, og der var noget saa sikkert og selvstændigt ved hende, som hun stod der med hænderne paa ryggen. Hun talte ikke til nogen. Torger syntes, at dette var forunderligt, og saa fulgte han en aften efter pigen. Da saa han, at hun smuttede ind paa Sølvfests gaard. Han spurgte sin fader og fik da høre, at steddatteren der skulde være kommen hjem. Hun havde været nogle aar til opfostring hos sin moster, som boede længer nordpaa.

Hun hed Kari, pigen, og hende maatte det være.

Senere kom hun ogsaa paa skolen, og da blev han kjendt med hende. Hun var lidet talende ogsaa der og vilde sjelden være med i legen. Men hun var ivrig baade til at læse og skrive. En gang de kom til at være alene, talte hun til ham.

«Skal du blive spillemand?» sagde hun.

«Ja jeg tænker det,» svarede han.

«Det er vel morsomt?»

«Ja det er det. Havde du lyst til at blive spillemand?»

«Hm — jeg skal bare være kvindfolk.»

«Synes du, det er morsomt da?» spurgte Torger skjælmisk.

«Hm —» sagde Kari og lo.

«Synes du, det er morsomt at høre paa spil?» spurgte han igjen.

«Ja det synes jeg, og især naar du spiller.»

«Du maa løbe op om aftenerne, saa skal jeg spille for dig.»

«Tak, naar bare ikke far kommer efter mig.»

«Er din far saa streng mod dig?»

«Han siger, at jeg ikke skal have noget med eder at skaffe.»

En anden gang sagde Kari til ham: «Du er daarlig til at læse.»

«Synes du det?»

«Skal jeg hjælpe dig?»

«Tak jeg kan nok hjælpe mig selv. Men jeg holder mig heller til violinen. Alle skal ikke blive prester heller.»

«Man kan godt gjøre to ting ad gangen, og «kundskab er visdoms moder,» sagde skolemesteren i dag.»

Kari nikkede saa alvorligt og gammelklogt, da hun begyndte at abe efter skolemesteren, at Torger maatte smile. Men han blev dog flittigere til at læse efter den dag, og det gjorde saa meget, at han slap frem til konfirmationen, skjønt han kom til at staa nederst paa kirkegulvet. Den dag stod Kari øverst, og Torger tænkte ved sig selv: «Man kommer dog længere i verden med bog end med violin alligevel.»

Andet kapitel.

Torger var nu i den alder, da man begynder at tænke paa unge piger. Men endnu mere tænkte han paa slaatter. Det lokkede og sang baade fra skog og mark, syntes han, og allermest naar han lukkede øinene. Han mindedes nøkkens slaat, og op imod den søgte alle hans egne; men han fandt den aldrig. Imellem syntes han, at han havde fundet den, og den tone, han sidst havde fundet, var altid den bedste, men saa manglede der altid noget alligevel, saa følte han, at han bar noget uløst inde i sig, og det netop det dybeste. Men glad var han. Livet laa saa straalende foran ham, og skolen og lektierne hos presten slap han at plages med længer. Faderen gav ham frihed til at gjøre, hvad han vilde, og saa gik han omkring med violinen i skog og mark. Og solstraalerne, fuglene, fjeldvinden, fossesusen, de rislende bække, kvæget og gaardshunden, ja endog grisen gav ham toner i violinen og stof til nye slaatter. Og nu var han ikke længer bly for at lade faderen høre,

hvad han havde lavet. Og gamle Jon smilede og tænkte paa sin egen ungdom og vuggede hovedet i takten af den slaat, som sønnen spillede. Han glædedes ved at se vingerne vokse paa den unge ørn. Torger fik lov til at følge sin fader, naar han var ude og spillede i gilder, og da sad disse to og legte sammen paa violinen. Og Torger følte sig ikke liden, da folk begyndte at sige: «Jeg tror næsten, gutten vinder, Jon.» Men alene fik han ikke lov at gaa, heller ikke udenfor bygdens grænser. «Han kommer tidsnok paa langreis,» sagde faderen.

Det stod ikke til at negte, at gjenterne begyndte at se paa den unge vakre spillemand med det kraftige, krølede haar og de straalende øine. Der stod altid en gjenteflok omkring stolen, hvor han sad, og Torger syntes, han spillede bedst, naar gjenterne saa paa ham. Men Kari trængte sig aldrig frem, hun stod for det meste borte i en krog, hvor han ikke kunde se hende. Han havde ikke talt med hende i den sidste tid, og han tænkte ikke mere paa hende end paa alle de andre, ja det skulde da være, at han undertiden grundede paa, om der var noget særdeles ved hende.

Torger gik og arbeidede paa en slaat, som han ikke kunde faa til. Faderen havde fortalt ham om en prinsesse, som var bjergtagen, og som man ringte ud af fjeldet med kirkeklokker, og dette skulde ind i slaatten. Det var en lørdagsaften, at faderen bad ham søge efter et faar, som var bleven borte i fjeldet. Hans brødre var for trætte. Torger gik. Han søgte efter faaret næsten den hele nat og kunde ikke finde det. Træt som han blev, satte han sig for at hvile paa sin gamle plads i fjeldkløften ved

fossen. Han havde ikke været der saa ofte, da han næsten var bange for stedet efter den aften, han syntes at se nøkken. Men nu laa det saa fredlyst i den dunkle sommernat. Det var, som fossen havde sagtnet sin brusende stemme og blot lullede ham til ro. Han tænkte paa nøkken, paa prinsessen i bjerget, paa kirkeklokkerne og slaatten; det smeltede sammen i toner, og der sov han.

Pludselig var det, som om han blev løftet og baaren af usynlige hænder, bjerget sprang op med et forfærdeligt brag, derind blev han ført, og bjergvæggene lukkedes efter ham, saa det rystede. Det var klart, det var han, som var bjergtagen og ikke prinsessen. Der var kjølgt og halvmørkt derinde. Han saa ikke et menneske, hørte blot den hule klang af vand, som dryppede, af stene, som blev væltede. Han famlede sig frem langs den vaade bjergvæg, da hørte han en skraldende latter, væggene sank, taget løftedes, og han saa langt indover sal efter sal, glimrende af sølv og guld paa søiler som af luende ild. Og ud af væggene og frem bag søilerne vrimlede det af stygge, smaa trolde, hylende, hoppende, stødende kolbøtte frem imod ham. Og violiner havde de næsten alle, de gned paa dem og rystede med de røde tophuer, og aad ham næsten op med sine øine.

«Hoi! — Vi skal lære dig at spille! Hoi — vi skal lære dig at spille!» Torger trykkede sig ind til væggen og bad i sin nød om frelse; der kom de alt styrtdende sig over ham — da hørte han pludselig en kirkeklokke ringe; bjerget revnede, dagen brød ind, trolde blev blege, og der i aabningen stod en ung gjente. Han kjendte hende, det var Kari, og det var hun, som ringte med

kirkeklokkerne. I det samme gik der en kuldegysen igjennem ham, han gned øinene, havde han drømt? Der stod solen høit paa himmelen, fossen sang muntert sin stærke vise, duggen sitrede paa birkeløvet og blomsterne, klokkeklang førtes en og anden gang op igjennem fjeldkløften, folk gik til kirke med salmebog i hænderne — og der øverst paa fjeldskrænten, lige imod den mørkeblaa himmelgrund, stod der en gjente. Det var hende, det var Kari. Hun skyggede med haanden for solen og saa udover bygden, det hvide lin lyste. Og da sprang slaatten frem som ved et under, og den tog det altsammen i favn: solskinet, søndagsfreden, livsglæden, takken over at være kommen ud af bjerget, gjenten paa fjeldskrænten, salmebogen. Aldrig havde Torger været saa glad. Han indaandede den rene morgenluft som forløst, tonerne strømmede fra violinen, og gjenten kom skridende med slaatten i følge nærmere og nærmere imod ham. Sikker og tryk steg hun fra sten til sten, og da gik det pludselig op for Torger, at det maatte være hende, skulde det blive nogen kvinde.

«Far, du maa gaa ned til Sølvfest og beile for mig til hans datter,» sagde Torger, da han var kommen hjem.

Jon saa forfærdet paa sønnen; tilsidst lo han: «Der er nu aldrig saa liden gris, at den jo slaar krølle paa halen,» sagde han.

«Det er det samme, om jeg er ung; jeg kan tjene penge med violinen, naar jeg blot faar forsøge, og nu vil jeg forsøge.» Og Torger gjorde et kast med hovedet.

«Men du kjender da ikke videre til gjenten,» svarede faderen; han saa, at Torger mente det alvorligt.

«Jeg ved alligevel saa meget, at hun er den eneste, som forstaar mit spil,» sagde Torger.

«Jeg har ikke noget mod gjenten,» sagde faderen; «du kunde faaet den, som værre var. Men du kjender Sølvfest og ved, hvorledes det er imellem os. Jeg vilde gjerne ikke have noget med den mand at skaffe.»

«Kari er ikke hans barn,» svarede Torger, «du ved, hun er blot steddatter, og jeg tænker, han er glad ved at blive kvit hende.»

«Kan nok være, men ikke ved, at vi faar hende.»

Torger sad en stund. Det randt ham i hu al den aarelange uret, som skilte gaardene ad. «Da vil jeg ud og reise, far. Jeg holder ikke ud at være her i bygden længer.»

Jon sad og grundede lidt. «Du skal faa reise, hvis du lover mig følgende ting: du skal bede dit Fadervor morgen og aften; du skal ikke smage brændevin; du skal ikke bruge kniven, om du bliver vred; du skal ikke lade dig daare af smiger; du skal ikke skjæmte for længe med kvinder.»

Torger lovede dette, og han reiste med violin-kassen paa ryggen og madposen paa den ene skulder.

En tid efter mødte Jon Kari paa veien.

«Jeg skal hilse dig fra Torger,» sagde han.

«Tak, er han syg?»

«Han er reist bort.»

«Saa.»

«Han tjener mange penge med violinen, hvor han nu er,» sagde Jon. «Han har kappillet med Luraasen og Knud Harding og byttet slaatter med dem.»

«Ja, han var flink til at spille.»

«Jeg skriver til ham imorgen.»

en ganske enkelt, saa deres stans kom ind paa dens seng, og komer næste morgen og siger dem ud mange gange om dagen. Og det var endnu det mindste. Selvføst havde gjort venen for Jon paa alle mulige maader. Det var alle om at lade Jon vaerge ind i formandskabet. Selvføst havde forhindret det. Jon havde tænkt paa at lade nogle hundrede fattede mennesker, som skulde sendes til England. Selvføst fik høre det, slog nogle tildele af og fik hele familien.

Jon sad med broder i kanten og grundede. Han holdte det med i kisten og tog det frem igen. Det var lige efter tog han endelig en anden søndagskaldelse paa sig og fik nedover med den store gaard. Paa veien grundede han paa, om det ikke skulde være muligt at røre sig i det søg igennem om engene. Det var sikkert paa, at hele bygden vilde holde med ham og gærene aflægge ed paa at indvilligen havde tilført hans ar, inden Selvføsts slægt havde taget dem ved mænen.

Han holdte paa døren og tænkte ind. Et spændende smil gik over Selvføsts ansigt, da han mente sig og sagde: «Er den mand ude og gaar?»

Jon satte sig ned. Selvføst havde nogle ord til sin kone, og hun bar da frem af, men i den store salbende med en indlagt guldring paa haaget. Mændene begyndte efterhånden at tale om veiet og sidste aars høst o. s. v. Til sidst fremførte Jon sit ærinde, saa godt han kunde.

Selvøst trak den ene mundvig op til et grin.

«Det var stor ære for mig at lade et saadant tilbud,» sagde han. «Det skal være en spjeldet her, din søn, han stod saa høit oppe paa kirkegulvet, har jeg hørt.»

«Det er ikke altid lærdommen, der skaber manden,» sagde Jon. «Torger er en duelig spillemand.»

«Aa ja, det er godt at have det et sted. Bare han nu faar nogen til at danse,» svarede Sølvfest. «Og saa maa man jo tænke paa, at Kari da kom til velstandsfolk.»

«Man kan være lykkelig med mindre end du, Sølvfest,» sagde Jon.

«Ja det tænkte jeg og,» svarede Sølvfest. «Hvor meget falder der paa hvert af børnene, Jon? Bliver der en bukse til hver?»

Jon blev rød, men han betvang harmen. «Du ved nok bedst, at jeg kunde eiet mere, end jeg gjør, Sølvfest, og du skal ikke være ganske sikker paa engen endnu. Jeg skal endnu kunne skaffe mig min ret. Men vil du gjøre mig til vilje i dette, saa skal jeg love dig aldrig at røre op i den sag mere.»

Sølvfest lo. «Det er bedst, du truer,» sagde han, «der staar saadan skræk af dine ord.»

«Ja spot du,» sagde Jon vred og reiste sig. «Vorherre skal engang dømme mellem dig og mellem mig, Sølvfest.»

«Det er bedst du tyr til ham,» sagde Sølvfest; «der er vist ingen anden, som vil give dig engen igjen.»

Jon vilde gaa. I det samme kom sønnerne ind, kastede sig paa langbænken og tog sine skeer.

«Se, her er en mand kommen for at fri til eders søster,» sagde Sølvfest. «Hvad mener I om det?»

Sønnerne skulede hen til faderen.

«Hm,» sagde de blot med et iskoldt smil og begyndte at spise. Men den spot, som laa i

smilet, glemte ikke Jon. Han skyndte sig ud, og saa hurtigt som han gik bakken op den aften, havde han ikke gaaet den før. Maanen legte saa gul hen over snehaugene, som endnu laa alenhøie, hvor man saa, men Jon ænsede det ikke. Der var ogsaa saadan underlig uro og tøj i luften. Ude ved himmelranden laa der tykke klumper af kulsorte skyer, som kom væltende ind. Der blev vist uveir til natten. Jon saa efter, om alle døre var vel lukkede, og lagde sig derpaa ned. Han var ikke istand til at sige et eneste ord til sin hustru om, hvad der var skeet.

Storbonden saa med et fornøiet smil ud gennem vinduet efter Jon. Han saa ogsaa maanen lege paa de hvide marker og tænkte: «Alt dette, som jeg ser her fra vinduet, er mit.» Derpaa spiste han sig god og mæt, lukkede op penge-kisten for at se efter, om alle de blanke sølvdalere laa der, og saa lagde han sig tilsengs.

Ud paa natten vaagnede Jon ved et forfærdeligt brag. Tordenen slog, regnen øste ned, vinden hylede gennem fjeldkløften, sneskredene løsnede og styrtede nedover. Det lød som kanonskud langt borte. Jon laa i sengen og skjalv, han fik ikke søvn paa øinene. Da kom der pludselig et vindstød, som løftede hele huset op, vinduerne gik istykker, alt, som hang paa væggen faldt ned, sengene rystede — tilsidst et forfærdeligt brag, som om himmel og jord faldt sammen. «Herre Jesus!» raabte Jon og sprang ud af sengen, han saa foran vinduet som en uhyre orm vride sig og sno sig, luende som ild. Derpaa blev alt stille.

I morgendæmringen stod Jon ved vindueskar-men og saa ud. Hvor var storbondens gaard? — Sølvfest, hele hans slægt, pengene, kvæget, mar-

kerne — feiet bort, udslettet af jorden paa en eneste nat! Men halvdelen af engen, den, som med rette hørte Jon til, laa uskadit og hældede sig op imod Jons gjærde. Skredet havde gaaet langs med bækkeleiet, som havde været grænsen fra gammel tid. Bleg stod Jon der, han foldede blot hænderne sammen om vinduskarmen, en taare kom rindende — det var Vorherre, som havde dømt mellem ham og Sølvfest.

Tredie kapitel.

I lange tider taltes der ikke om andet i bygden end dette, som rimeligt var. Der var mange, som havde lidt skade paa ager og eng, men alt det blev smaating, sammenlignet med den store ulykke. Og bønderne tænkte paa, hvorledes det forholdt sig med den æt op igjennem tiderne, og de fandt, at der var uret føiet til uret.

Den eneste, som var frelst, var Kari. Hun havde netop samme aften, før Jon var dernede, havt en saadan forunderlig angst over sig. Det faldt hende ind, at hendes moster vist maatte være syg, og hun bad da om lov til at gaa til hende. Nu var der sendt bud efter Kari. Folk holdt paa at grave i sneskredet for at finde ligene. Næsten den hele bygd mødte frem med heste og folk. Der blev ikke talt mange ord under arbeidet. Fandt de noget, saa pegte de blot paa det og drog det taust frem. Men skredet laa der, tungt og mæt, lig et uhyre bjergtrold, som ruger over sine skatte. Det var lidet, man fandt.

Paa en stor sten midt i sneskredet sad der en ung jente. Det var Kari. Hænderne laa i skjød- det, hun stirrede paa noget, som laa for hendes fødder. Det var hendes moders lig, som var udgravet. Hun laa saa fredeligt, ligesom hun sov. Ikke et lem var knust paa hende. Hun havde vist ikke heller havt noget imod det ombytte, hun nu havde gjort. Solen skinnede saa mild og varm paa den unge pige og gled hen over det blege ansigt, der laa paa stenene. Det var som naaden efter straffedommen. Og vaarbæk- kene begyndte at risle, sneen smeltede, flere af trækfuglene var alt komne, et nyt liv med som- mer og sang skulde nu begynde. Men Kari sad endnu midt i sneskredet.

Da kom en ung mand hurtig gaaende ad den smale fjeldsti. Han havde hast, saa det ud til, stok i haanden og stilede lige imod hende. Han sagt- nede sin gang, da han naaede sneskredet. Han blev staaende og saa paa hende en stund, tilsidst drog han sine sko af og gik paa tærne hen over stenene.

Han satte sig ned et stykke fra hende.

«Sidder du her alene?» sagde han.

Kari vendte sig om. «Er du kommen hjem?» sagde hun blot.

«Ja jeg er det,» svarede Torger, han vilde sagt mere, men fik ikke ordene frem.

«Jeg syntes, din far sagde, at du skulde være borte længer,» sagde hun.

«Jeg tænkte nok ogsaa først det,» svarede Torger, «men saa — dette var en stor ulykke,» tilføjede han.

Karis øine blev vaade, hun strøg med haan- den over dem.

«Og du, som blev alene tilbage!» sagde Torger.

«Stakkars Kari!» Hans stemme var saa inderlig, og han saa saa varmt paa hende, da han sagde dette. Hans haand søgte ogsaa efter hendes. «Hvor har du tænkt paa at være nu Kari?» spurgte Torger videre.

«Jeg ved ikke.»

«Skal du til din moster?»

«Nei, jeg vil ikke. Der er saa mange før. Jeg maa vel se at faa mig en tjeneste.»

«Kan du ikke komme til os? Aa, kjære, kom til os. Far holder saa af dig og allesammen —»

«Bliver du hjemme?» spurgte hun.

«Jeg ved ikke, jeg tænker det.»

«Da vil jeg ikke være hos eder.»

Torger stirrede forbauset paa hende. «Er du bange for mig, Kari?» spurgte han, «og jeg, som mener dig det saa inderlig vel, — jeg, som holder saa af dig. Det var for din skyld, jeg kom hjem nu.»

Kari svarede ikke.

«Ja, for jeg har mødt mange vakre gjenter ude, men der er ingen, der forstaar mig og mine slaatter saaledes som du. Du har forstaaet mig fra første stund. Du kan gjøre mig til mand, Kari, det kan ingen af de andre, og jeg er selv vek af mig. Og nu synes jeg, Vorherre har føiet det saa forunderligt. Du skammer dig vel ikke for en stakkars spillemand, gjør du vel? Du gifter dig vel aldrig med en stor gaard og mange penge?»

Kari saa ned paa sin moders lig.

«Aa nei, saa længe hun ligger her, skal nok ikke en stor gaard friste mig. Hun solgte sig for pengene, og det var allesammen blot for min skyld!» Og Kari brast i stærk graad.

Torger satte sig nærmere ind til hende og forsøgte at trøste hende. «Kom hjem med mig

nu, Kari,» sagde han, «her rives saarene bestandig op igjen.»

Kari reiste sig og strøg mulden bort fra skjørtet. «Nei jeg er ikke istand til at gaa fra hende,» sagde hun, pegte paa moderen og satte sig ned igjen.

«Vil du, at jeg skal spørge far, om du kan være hos os i vinter?» spurgte Torger mildt. «Du skal ikke være bange; jeg skal reise. Og nu skal jeg bære din moder op til os.»

Jon stod ude paa gaarden og blev ikke lidet forbauset, da han saa Torger komme tungt op ad bakken, med et menneske paa armen, og en ung pige, som gik ved siden og støttede. Han saa snart, hvad det var. Da de kom op imod leddet, tog han hatten af, med det samme han lukkede det op for dem. Derpaa tog han Kari ved haanden og ledede hende ind.

Da der var gravet en hel uge, fandt man tilsidst frem Sølvfests lig og hans tre sønners. Men hans pengebøsse var det umuligt at finde, hvor meget man søgte. «Det er synd i gjenten, stakkar, hun kunde havt brug for dem nu,» sagde folk.

Paa samme dag kom alle fem lig i jorden. Presten talte gribende ord ved graven, og der var ikke mange øine tørre. Den dag var der mangan en, som gjorde gammel uret god igjen, og som tilgav sin skyldner.

Men Jon fik ordnet det saaledes, at Kari skulde bo hos ham, og engen skulde han have i fosterløn. Torger maatte love at være ude ogsaa denne vinter, men han reiste bort glad i sind; thi han vidste, at det bar hjem igjen til bryllup og endeløs lykke.

Fjerde kapitel.

Jo idag var det vel et solskinsveir! Og idag var der vel munter klang i gamle Jons violin, da brudetoget gik par om par ned igjennem birkeskogen. Og presten blev den dag fritagen for at lyse Guds velsignelse over en, som giftede sig med en gammel baad eller en god, bred bærreryg eller en god gaard; thi det var tydeligt at se paa de to unge mennesker, som stod for alteret, at der var det kjærligheden, som bandt sammen, og intet andet. Da det led ud paa aftenen, greb Torger selv violinen, og saaledes havde man endnu aldrig hørt ham spille. Han lagde hele sit livsmod og al sin lykke ind i spillet. Det var den slaat, som kom over ham den morgen, han saa Kari paa tjeldtinden og følte, at hende maatte det være, og Torger døbte slaatten for «Karislaatten». Brylluppet var lidet, men hyggeligt. Det var ingen drik eller slagsmaal der; thi det syntes hun ikke om, men ungdommen fik danse, saa meget den vilde. Dagen efter reiste det unge brudepar op til sit nye hjem, en liden hytte ikke langt fra fossen, som de havde leiet. Der syntes Torger, det var saa let at aande, og «der kan jeg daglig faa gaa i lære hos nøkken,» tilføiede han spøgende. De kunde føde et par kjør der og avle nogle tønder poteter. Thi nu var Torger bleven som faderen, han vilde ikke gjerne udenfor bygden. Han vilde helst være hjemme hos Kari. Thi der fandtes ingen, der forstod hans spil saaledes som hun, og med hende kunde han tale om alle de slaatter, han lavede. Og saa havde hun læst saa meget og var saa forunderlig forstandig og tænksom, saa hun kunde fortælle ham og give ham saa mange tanker, og disse spillede

han da atter ind i de slaatter, han lavede. Hun havde den faste tro, at Torger var den første spillemand i verden, og det gav Torger saadant mod.

I et par aar levede nu disse to som fugle paa kvist. Aldrig lo Torger saa hjertelig, som naar Kari skulde spille. Hun havde faaet det indfald, at ogsaa hun vilde forsøge, og Torger skulde lære hende; men hun var saa stiv i fingrene. Hun maatte snart give tabt, men hun lærte dog grebene og kunde spille en og anden liden melodi. Dette var nu noget, som disse to havde for sig selv. Ingen i bygden vidste det, og det var ogsaa mest for fornøielse, at de gjorde det.

Hver eneste søndagsaften samledes bygdens ungdom paa legepladsen, og da sad Torger paa en furustamme og spillede for dem. De unge dansede, forældrene saa til og passiarede sammen. Torger fik da altid saa meget for sit spil, at han kunde leve en halv uge deraf. Endog presten og prestefruen mødte frem undertiden, og presten roste Torgers spil og bad Kari, at hun endelig maatte komme ned til prestegaarden og laane bøger, som hun tidligere havde gjort. Ja alle mennesker var saa mageløs gode imod dem. Bygden var en saadan gammeldags, troskyldig bygd, som elskede musik og sang, og hvor folk gjerne gav hverandre en haandsrækning. Og Torger var de stolte af og syntes, det var morsomt, at de selv kunde føde en spillemand, saa han ikke behøvede at fare rundt i andre bygder. Og derfor sendte de ham, ret som det var, en kalvesteg eller nogle mærker smør eller et spand melk og lidt af hvert. Torger var ogsaa altid saa munter og venlig, saa alle fik lyst til at hjælpe

ham. Saaledes kunde Torger de første aar endog lægge sig lidt penge tilbedste. Og Kari var dygtig til at styre huset; hun tjente ogsaa lidt ved bagning for folk og rengjøring til høitiderne. Blomsterne bag vinduet i den lille stue trivedes godt, og var du kommen derind en søndagsmorgen, naar Torger tog violinen ned fra væggen og spillede en salme, mens Kari i sin fulde kirkepynt sad ved hans side og sang til, da skulde du følt, at der var godt at være.

Den første sorg, der mødte dem, var, at deres lille aarsgamle pige døde fra dem. Torger var aldeles utrøstelig og var ikke istand til at røre violinen i flere dage. Kari bar det mere stille, det var ogsaa hende, som maatte trøste manden. Men et par aar efter sad Kari med en liden rød-musset, trivelig gut paa fanget, som fik navnet Jon. Det var saavidt, bedstefaderen fik se ham; thi gamle Jon var pludselig bleven syg. Der gik en farlig sygdom i bygden, og Jon blev smittet af den. Torger og Kari var nede hos ham med den lille gut, og gamle Jon døde tilfreds og glad. Hans hustru, som trofast havde vaaget over ham i hans sidste tid, blev ogsaa smittet, og en maaned efter fulgte hun ham. Det sidste, hun bad Kari om, var, at hun maatte spare paa skillingen og se at lægge lidt tilside nu i de gode aar, mens de var saa faa. Og kunde hun saa faa Torger til at tage sig noget nyttigt for, mens det var tid, saa var det godt. Men Kari mente, at det var bedre at give pengene bort til dem, som trængte dem mere, og Vorherre vilde nok hjælpe dem frem, som han hidtil havde gjort. Og Gud selv havde gjort Torger til spillemand, og det skulde han være. Da sukkede den gamle og rystede paa hovedet. Kari fortalte dette siden til

Torger, og han kunde ikke lade være at smile og sige: «Ja mor var sig selv lig til det sidste.»

Nu var det Torgers ældste broder, som fik gaarden. Han havde drevet meget paa faarehandel og kunde endnu ikke rigtig slutte dermed. Men Torger sad glad og lykkelig paa sin lille jordlod og lo høit, hver gang lille Jon hoppede paa moderens fang, naar Torger spillede. «Jeg tror næsten, der er spillemandsnatur i ham.»

Saaledes gik igjen nogle aar. Kari passede det lille jordbrug, naar Torger ikke var hjemme, og hun gjorde det vel; hun var ikke bange for at tage i med sine hænder, hvad arbeide det skulde være. Ingen fattigmand gik uhjulpen fra deres dør, thi saaledes vilde Torger have det. Var andre gode imod dem, saa skulde de være det mod andre igjen.

En aften, Torger kom hjem, var Kari mere taus end sædvanlig. «Er der noget i veien, Kari?» spurgte han.

«Aa nei, ikke andet, end at din bror var her og klagede sin nød. Han har været uforsigtig i handel, tabt mange penge, og nu skulde han skaffe 30 spd. om en uge, ellers panter de i gaarden.»

«Du siger vel aldrig sandt?» raabte Torger; «pante i gaarden! Hvad vil han nu gjøre?»

«Ja det er netop det, han ikke ved.»

«Vi maa hjælpe ham, Kari!»

«Ja vi er vel de nærmeste til det.»

«Det er klart, vi maa hjælpe ham. Vi har jo 50 spd. i banken nu, ikke sandt?»

«Jo, vi har det.»

«End om vi gav ham dem! Jeg har jo ikke brug for dem nu, og —»

«Ja jeg har tænkt det samme, «afbrød Kari ham.

«Ja, det skal vi,» raabte Torger glad. «Saa gaar du til lensmanden Kari og løser dem ud, men tal ikke noget om det, og saa gaar du op til min bror med dem.»

«Men du er jo den nærmeste til det, som er hans bror.»

«Ja det kan nok være, men — det er ligesom lidt flaut ogsaa, ser du. Kunde vi ikke skrive: «Til velagtede gaardbruger Olav Jonson til at løse ind vore fædres gaard med?»»

«Men saa fik han jo alligevel vide det.»

«Ja det er sandt — nei du faar gaa, Kari, du kan ordne alting saa godt.»

«Og jeg skal give ham alle femti?»

«Ja, jeg tror det, saa har han noget at begynde med igjen.»

Kari gik, og broderen fik alt, hvad Torger eiede.

Femte kapitel.

Der var kommen en ny prest til bygden. Han var en af dem, som troede, at han prædikede kristendom, naar han blot slog folk grundigt med Mose stentavler. Hver søndag talte han til kristne, som om de var hedninger. Han havde i sin ungdom ført et vildt liv. Saa var han pludselig bleven vakt. Det var en tung tid for ham. Hans venner troede, at han var gaaet fra forstanden, thi ret som det var, kunde han falde ned paa knæ, bede og græde. Om nætterne laa han og væltede sig i sengen og vaagnede op i rædsel. Han drømte, at djævelen kom og tog

ham levende. Han sad og sang salmer og læste i bibelen næsten baade nat og dag. Han undte sig neppe den nødvendige føde. Da det saa stilnede af i ham, og han følte fred med Gud, blev han greben af en voldsom trang til at vidne, saa han maatte ud og prædike for alle de forvildede, der sorgløse gik paa den brede vei, saaledes som han havde gjort. Og der var ild i hans ord, saa han henrev mange, og det gjorde ham endnu ivrigere. Saaledes gik da den unge mand fra bibellæsning til opbyggelse og fra opbyggelse til bibellæsning. Neppe 20 aar gammel prædikede han om ham, der først fremtraadte som lærer, da han var 30. Det var, som om han ingen rist eller ro kunde finde. Han syntes, han ikke havde fyldt sin dagsgjerning, før han var saa træt, at han næsten segnede. Naar han hvilede sig aldrig saa lidet, var han bange for, at de gamle fristelser skulde komme over ham, var han bange for, at han skulde kaldes lad i sin Guds tjeneste. Og naar han tænkte paa alle de tusen menneskesjæle, som gik fortabte, fordi medmennesker glemte at vidne for dem om livets vei — aa, da maatte han nok arbeide. Hans venner advarede ham, at han ikke maatte være for ivrig i begyndelsen, han vilde for hurtig gaa sig træt; men han vilde ikke høre. Det lagde han i Guds haand, sagde han, og den unge apostel følte en uopslidelig kraft i sig. Han tog examen og fortsatte paa samme maade. I flere aar levede han i hovedstaden, gik i indremissionens tjeneste og holdt foredrag og bibellæsninger ofte tre gange om dagen. Men tilsidst kom tilbageslaget. Han havde været en kjæmpestærk mand, men nu vilde legemet ikke længere lystre. Han følte ogsaa, at aanden blev ligesom tørrere,

tankerne faldt tungere, lysten var mindre stærk, ordene flød ikke længere saa let og faldt ikke med den kraft som før. Han var kommen til at prædike sig selv op igjen. Han havde sunget saa længe paa den samme sang, til folk kunde den. De samlede sig ikke længer i hundredevis for at høre ham. Da sagde lægen, at han maatte paa landet. og han fik prestekald paa landet; men landluften kunde ikke omskabe ham. Da han mærkede, at den gamle glød blev borte, forsøgte han at puste i asken ved at tage stærkere i. Og hans prædikener blev mere og mere skræmmeprædikener med et luende helvede bag. Det var knusende slag mod alt, hvad han havde kaldt livsglæde, før han endnu var omvendt. Gjennem den samme ild, som han havde gaaet, skulde hver mand og kvinde gaa, før var der ingen frelse at finde. Om søndagene maatte han mætte sig med suk og stønnen og graad fra almuen, ellers troede han, at hans prædiken var uden gavn. Han vidste ikke, at det var mere sin egen ære end Guds, han nu søgte. Og aar gik, han kom i den daglige vanegang; de hundrede smaating, som fulgte med hans embede, plagede ham; hvad der kunde være i ham af blødt og mildt, dampede bort; han blev tør og skarp som horn. Han blev myndig og bitter. Han taalte ingen anden mening end sin egen og blev vred, naar nogen sagde ham imod. Han saa paa bønderne som paa en flok, der skulde ledes, hvorhen presten vilde.

Han blev gift med en ung, fin, sygelig kvinde. Hun gik bleg og stiltfærdig omkring, syslede med børnene og tyssede paa dem, naar de gik for haardt paa gulvet; thi faderen studerede prædikenen. Folk hørte hende ikke tale et ord, naar

han var inde. Der laa tyngsel over hele hans husliv.

Saaledes var den mand, som nu var bleven prest i bygden. Han var 40 aar gammel, bredbygget og høi. Han var skaldet og gik med store hornbriller. Han saa mørk ud og stirrede for det meste ned for sig. En hund fulgte ham bestandig i hælene, den knurrede og viste tænder, naar nogen kom den nær.

Den gamle prest, som nu var forflyttet, havde været en mild og folkelig mand. Store evner havde han ikke havt, men han havde passet saa godt til den barnlige bygd, han havde været i. Han gik iblandt dem som en fader mellem gode børn.

Nu fik de andet at vide. Noget af det første, de fik høre, var, at den forrige prest ikke havde været en Guds mand. Bygdens folk syntes, det var forunderligt. Men det maatte vel være saa, naar presten sagde det; thi dette var vist en dygtig mand. Han havde en saadan røst, at kirken næsten skjalv, naar han prædikede.

Der blev snart saa mærkeligt stille i bygden. Folk blev saa forunderlige og skulende. De begyndte at gaa paa en anden maade end tidligere. Det var ikke længer den muntre, kraftige gang, naar de kom bærende paa en sæk eller kurv, det var ikke længer det glade haandtryk og den muntre hilsen. Nu sneg de sig næsten som bange forbi hverandre og sukkede. Der kom noget uglad, uvilligt og tvært over de ansigter, som før havde været saa venlige. Folk blev ikke saa hjælpssomme mod hverandre som før. De trak sig mere tilbage i sig selv som sneglen i huset. Ordene slog saa mange bugter. Man skulde først tale med suk om denne syndige verden, førend

man kom frem med sit ærinde. Og dette kom hurtigt over dem. Det var som en sygdom, der smittede fra gaard til gaard.

«Kan du forstaa dette, Kari,» sagde Torger; «før naar jeg kom ind paa gaardene sydoover, syntes jeg, der var saa lyst og saa frit, og nu synes jeg, der er saa trangt og saa kvælende, at jeg neppe kan drage veiret. Og menneskene der — ja det er akkurat, som om de har faaet andre øine indsatte.»

«Det kommer vel af, at de alt for lidet lader Guds klare sol lyse ind til sig,» svarede Kari.

Noget af det første, presten gjorde, var at forbyde al leg og dans søndagsaftenerne. Han havde sat en saadan skræk i den, der eiede legepladsen, at han ikke vovede at se Torger inden sin dør. Og var der end mange, som kunde ønsket at vedblive paa samme maade som tidligere, saa turde de ikke for de andre. De vilde ikke have noget ondt ord paa sig. Hele bygden stod ligesom vaabenløs overfor det vældige sværd, som presten førte i herrens navn, og de bøiede sig angst under det, som barnlige mennesker gjerne pleier.

En var det, som ikke bøiede sig, og det var Kari. Hun og Torger gik til kirken en søndag, og da talte presten om den synd, der laa i verdsligt spil og sang, og lyste dem, der holdt paa saadant, og dem, der støttede saadant, ned i det hede helvede. Folk vendte sig og saa paa Torger, han sad bleg i stolen med tillukkede øine. Da man gik ud fra kirken, trak bygdefolket sig tilbage for ham og hviskede med hverandre. Da gik Kari hen til ham, saa alle saa paa, tog ham ved haanden og fulgte ham ud. Paa veien sagde hun til ham: «Ikke hører jeg paa den prest

mere; thi ikke var det Guds ord, han talte idag.»

«Tror du det?»

«Det ved du lige saa godt som jeg, Torger.»

«Det lader ikke til, at han vil takke mig, som den forrige prest gjorde.»

«Han forstaar dig ikke, Torger.»

«Her bliver ikke let at leve efter denne dag.»

«Nei, det bliver ikke det. Men vi skal nok komme ud af det. Bliver her for trangt, saa reiser vi.»

«Jeg trives ikke noget andet sted, og saa har vi nu engang kjøbt vor lille eiendom.»

Ikke alle fulgte med presten i tykt og tyndt straks. De, som boede nærmest prestegaarden, blev de første, derpaa trak det sig videre og videre nordover som ringe i vandet efter stenen. Men de nordligste i bygden holdt endnu ved det gamle, de havde ikke presten daglig indom døren, de havde ikke hans skarpe øine over al deres gjerning.

Saaledes skiltes bygden i to flokke, som hver trak paa sin kant. Og saa stod der mange midt imellem, som snart hældede til den ene, snart til den anden side.

Men presten holdt øie med den nordlige del af bygden. Han havde sine speidere ude, som førte til ham, baade hvad der blev sagt, og hvad der blev gjort. Han tænkte, at det skulde ikke vare længe, før den ogsaa skjalv i hans hænder.

«Nei, hvad skal jeg nu gjøre, Kari,» sagde Torger en dag. «Nu er de nye strænge til violinen komne til landhandleren, men jeg eier ikke penge til at løse dem ind med. Og saa ved du, at vi er skyldige lidt før, saa det bliver i det hele en daler.»

«Du faar gaa til din bror og laane saa længe, vi skal snart betale tilbage.»

«Tror du det? Det er saa ondt at laane.» Torger gik til broderen. «Du vil ikke laane mig en daler til nye strænge paa violinen og nogle andre smaating?»

Broderen saa skarpt paa ham. Derpaa gik han hen og saa efter, om døren var godt lukket. Saa sukkede han og sagde: «Omvend dig, omvend dig fra de syndige veie, Torger.»

Torger stirrede paa ham.

«Livet hernede skal være kors og trængsel; men du bærer dig ad, som var det blot leg. Du vælter dig daglig i synd og ser ikke, at det fører lige ned i helvede.»

«Jeg hjalp dig sidst, du var i nød,» svarede blot Torger stille.

«Jeg hjælper ingen frem i synd,» svarede broderen.

Torger greb hatten og gik. Da han kom ind i stuen, kastede han sig haardt ned paa bænken.

«Nu, fik du daleren?» spurgte Kari.

«Min bror bider efter mig som alle de andre,» sagde Torger med graad i stemmen. «Før var alle saa venlige og gode, saa de hang efter mig, hvor jeg gik. Nu findes der næsten ikke én, uden at han kaster sten paa mig. Hvad har jeg gjort, at det skal være saaledes?» Og Torger lagde hovedet ned i armene.

«Trøst dig, Torger,» sagde Kari og klappede ham med haanden over haaret. «Du ved nok, at kornet staar bedst, naar der kommer lidt torden og regn iblandt. Man bliver træt af at leve i solskin bestandig.»

«Men hvad skal vi leve af; her er snart ikke én, som vil kjendes ved os.»

«Aa, vi har mange venner endnu her paa denne kant. De vil nok hjælpe os, og kommer tid, kommer raad,» svarede Kari.

I det samme bankede det paa døren, og ind kom en ung, vakker kar med et smilende ansigt. Da de havde hilst paa hverandre, sagde han: «Du vil vel ikke komme og spille i mit bryllup, Torger? Det skal staa paa torsdag, og vi vil have det paa den gamle maade. Men tal ikke om det, saa presten faar fingre i det, vi tør ikke have violinen med paa kirkeveien.»

«Jeg ved ikke, om jeg kan komme,» svarede Torger; «jeg eier ikke andet end daarlige strænge paa violinen.»

«Du maa hilse og sige tak, han skal komme, jeg skal skaffe strænge i eftermiddag,» sagde Kari.

Om eftermiddagen gik Kari til landhandleren og løste ud strængene. Hun havde sit bedste tørklæde paa, da hun gik, hun vendte tilbage uden tørklæde.

Sjette kapitel.

Glæden i brylluppet var paa det høieste. Man dansede, lo og fornøiede sig. Torger var igjen i godt humør og var saa munter og spøgende, som man sjelden havde seet ham. Kari var ikke med. Hun fik forhindring, med det samme hun skulde afsted, saa hun kunde ikke følge. Om det gik an, skulde hun komme bagefter. Presten havde samme aften tillyst bibellæsning paa en af nabogaardene. De vidste det, men brød sig ikke videre om det. Der var flere i brylluppet,

som havde sit ansigt i høitidelige folder, da de kom, men efterhaanden som det led, blev bededagsansigtet borte, og de blev sig selv igjen. Det led alt ud paa natten den første dag. Springdansen gik endnu muntert. Mens Torger sad og gned sin violin glad i hu og trampede takten til med foden, stod presten midt i stuen, før de vidste et ord om det. Han sagde intet, gik blot hen til en bænk, slog op og aabnede bibelen, som han holdt under armen. Derpaa læste han med en tordnende stemme: «Saa siger Jesus: Jeg ved dine gjerninger, at du hverken er kold eller varm; gid du var kold eller varm! Saaledes, efterdi du er lunken og hverken kold eller varm, vil jeg udspy dig af min mund. Fordi du siger: jeg er rig og har overflod og fattes intet, og du ved ikke, at du er elendig og jammerlig og fattig og blind og nøgen. Jeg raader dig, at du kjøber af mig guld lutret i ilden, at du kan vorde rig, og hvide klæder, at du kan iføre dig dem, at din nøgenheds skam ikke skal blive aabenbaret; og salv dine øine med øiensalve, at du kan se. Dem, som jeg elsker, dem straffer og tugter jeg, vær derfor nidkjær og omvend dig.¹» Og nu begyndte han at tordne, saa det rystede omkring dem. Bryllupsgjæsterne stod som forstenede, gutterne holdt endnu pigerne i haanden efter dansen. Fra hverandre saa de hen til presten. Der var ganske stille i stuen. Presten stod der med glødende ansigt, han knyttede haanden, raabte høit og slog paa bibelen. Det var en dommedagsprædiken. Gulvet sank ligesom under dem, der stod paa det, og ned i afgrunden gik det. Hvert kølleslag, presten slog,

¹ Joh. aab. 3, 15—19.

traf, saa det sved, og presten saa, hvor det rammede dem, hvor de stive rygge blev bøiede, hvorledes mange faldt ned paa bænken og skjulte sit ansigt. Tilsidst hørtes der stønnen og graad fra kvindeflokken. Men presten holdt ved: «Livet skulde være en korsdragergang, vi skulde følge i Jesu fodspor. Gjør I det? Følger I iaften i Jesu fodspor? Tror I, Jesus fyldte sig med øl og brændevin og ravede drukken om? Nei, ve! Ve over eder, om I ikke omvender eder! Og ve, ve over ham, som forlokker eder til synd, ham, som sidder derhenne, pint af sin onde samvittighed!» Alles øine vendte sig did, hvor presten pegte. Der sad Torger, hvid som et lagen, med sammenbidte tænder paa bænken. Violinen laa paa hans skjød. «Ja ve over ham; thi han er i de onde magters vold. I taler i eders overtro om folk, som er bjergtagne af huldrer og trolde. Aa nei, der er blot *en*, som kan bjergtage folk, og det er djævelen selv. Og *han der* er bjergtagen, djævelen har saaledes forvendt hans syn, at han tror, det onde er uskyldig og godt; den onde har saaledes krøbet ind i hans fingre, at de klør og strækker sig efter buen og strængene; han har saaledes for-troldet hans øre og hans sind, at han synes, de syndige slaatter næsten klinger som toner fra Guds engle. Men salv dine øine med øiensalve, at du kan blive seende. Thi vide skal du, arme forblindede mand, før du bliver ringet ud igjen af bjerget med kirkeklokkerne, før du knuser din violin og begynder et nyttigt liv, før er der ikke haab for dig. Ja før I allesammen frasiger eder al leg og dans og omvender eder til det, som bedre er, før hører I ikke Jesus til. I er udspyttede af hans mund. Og tænk paa den store

dommedag, venner, da spørges der ikke efter, hvor mange danse du har danset, og hvor mange snaps du har drukket, men da spørges der efter, om du er et Guds barn eller ikke.» Med disse ord slog presten bibelen til og gik hurtigt ud; han saa hverken til høire eller venstre.

Der var dødsstille i stuen. Ingen turde være den første, som rørte sig. Man kunde høre en naal falde i gulvet. Da sprang Torger op fra bænken.

«Hei, kom med en snaps!» raabte han — «og een til — og endda een til, for at svælge presten ned med. Skal jeg endelig være en djævel, saa skal jeg ogsaa spille djævelsk godt.»

Og han greb violinen, lagde hovedet bagover, lukkede øinene til og begyndte at spille. Og det blev et spill! Saadant havde de endnu aldrig hørt. Det begyndte mildt, ligesom bedende og klagende, men pludselig sprang det over i en vild, haanleende slaat. Slaatten blev stærkere og stærkere, vildere og vildere. Det klang, som naar høstvinden hylede i fjeldkløfterne, som naar tordenen slog og sneskredene rullede, og tilsidst var det, som om alle helvedes aander var løsslupne og jog og slog en med svøben! Det lød som jamrende skrig af en, der er i nød. Torger hørte intet og saa intet om sig; thi nu var han atter i bjerget. Og alle smaadjævlene kom hoppende og væltende over ham. De haanlo og sled i ham og vilde ligesom æde ham op: «Ho, nu har vi ham! Ho, nu har vi ham!» Torger styrtede fra dem, de efter, der blev en jagen rundt, rundt. Torger stønnede efter hjælp, og der saa han Kari staa øverst paa fjeldtoppen. Han vilde ud, ud til hende, da sprang bjergvæggen op, og midt i gabet stod den onde selv

i luende klæder. Han lo imod ham, rakte de laadne arme med klør paa ud efter ham og raabte: «Jo nu kan du spille, min søn!»

Morgenens efter, da solen stod op, sad alt presten og røgte sin morgenpibe ude i haven paa den gaard, hvor han havde tilbragt natten. Han havde ikke kunnet sove, og stod derfor tidligere op end sædvanligt. Han sad paa en bænk og rodede med stokken i jorden. Hunden laa knurrende ved hans fødder. Det var en klar sommormorgen. Solen strøg saa kjælent hen ad græsset, fuglene sang i grenene, svalerne fløj kvidrende op og ned under taget. Det var, som om Guds fred og naade lyste ud over den hele bygd. Men der legte ikke milde tanker i prestens sind. Han overveiede de kjernesteder, han skulde bruge i sin prædiken paa søndag, saaledes at den bedst skulde kunne skræmme op af søvne. Linerlen kom hoppende ind til hans fødder og saa paa ham, men presten sad mørk med fremskudt læbe, grundede og slog undertiden med stokken ned i sandet.

Da ramlede vognhjul paa veien; det bevægede sig saa forunderlig langsomt og forsigtigt fremad, som om det var syge mennesker, man kjørte. Presten gik hen til veien. Paa vognen laa der noget under et tæppe. Presten spurgte, hvad det var. De trak tæppet fra, og der laa Torger spillemand bleg, ligesom livløs. Da han følte den friske morgenluft om tindingerne, vaagnede han, vendte sig og stirrede forundret omkring sig. Da saa han prestens ansigt lige over sig. Der gik en skjælven gennem hans hele legeme, han reiste sig op paa den ene albue, stak det dødblege ansigt op imod presten og truede ham

med knyttet haand; saa segnede han atter ned og lukkede øinene.

«Han spillede saa længe i nat, efter at du var gaaet,» hviskede de, som kjørte ham, «at vi tilsidst maatte rive violinen fra ham; da faldt han i gulvet og var ganske bevidstløs. Vi hældte brændevin i ham, men han vaagnede ikke alligevel.»

«Stakkars, arme mand,» sagde presten, stirrede paa sit offer og blæste ud nogle røgskyer. «Gud se i naade til ham og lad ham en gang komme paa bedre veie!»

Da Kari hørte vognen stanse udenfor hytten, kom hun ud. Hun blegnede, i det samme hun saa, hvad det var, men hun fattede sig straks. «Læg ham ind paa sengen, saa skal I have tak,» sagde hun. De gjorde det. Kari lagde ham godt tilrette, derefter spurgte hun mændene ud om alt, hvad der var skeet. Da hun havde faaet vide alt, hvad hun vilde, lige indtil de ord, presten havde brugt, sagde hun dem tak for hjælpen og gik ind. Hun gik hen til sengen, foldede hænderne om sengestolpen og bad stille. Hun tørrede en taare fra øiet, tog saa sit strikkesøj, og satte sig ned ved sin mands seng.

Da Torger igjen vaagnede, laa han i sit eget kammer. Solen skinnede ind paa det maledede skab. Kari sad og strikkede; den lille gut legte paa gulvet. Alt var i den gamle orden, som om intet var haendt. Han stirrede paa Kari saa forunderlig længe og haardt.

Kari sagde intet, hun tog blot gutten og satte hen til ham. «Skaf bort barnet!» raabte Torger heftigt og stødte ham fra sig. En stund efter kastede han sig ned i puden. «Jeg er forkastet

baade af Gud og mennesker, Kari,» sagde han og brast i en voldsom graad.

«Det kjender ikke jeg noget til,» sagde Kari rolig og tog op en maske, som hun havde sluppet ned.

Torger stansede graaden.

«Du har ikke hørt, hvad presten sagde igaar?»

«Jo det har jeg ogsaa. Men presten er endnu ikke bleven Vorherre.

«Jo, jo, jeg er et djævelens barn, Kari.»

«Lig ikke der og vrøvl, Torger, men sov lidt til, saa skal jeg lave dig en god kop kaffe.»

Torger taug. Karis ord kom saa kjølede over ham. Hun var saa sikker i sig selv, og alt gik i den daglige orden.

«Du drak for meget igaar, Torger,» sagde Kari, da hun skjænkede kaffe til ham.

«Jeg gjorde det, Kari.»

«Det er det daarligste, du kan gjøre. Husk, hvad din far sagde.»

«Jeg husker det nok; men jeg vidste ikke af mig selv.»

«Aa nei, jeg skal nok tale til presten om det.»

«Du gaar dog vel aldrig til presten?»

«Jo det gjør jeg, han skal ogsaa en gang faa høre sandheden.»

«Aa Kari, han maa ikke tage dig fra mig,» sagde Torger angst.

«Det lader han nok være,» svarede Kari stolt, lo og trykkede Torger i haanden. Torger saa ind i sin hustrus lysende, trofaste øine. Saaledes saa hun ud, da hun ringte ham ud af bjerget med kirkeklokkerne.

«Det bliver vel bedst, at jeg siger spillemanden og altsammen farvel og begynder med noget andet,» sagde Torger efter en stund og sukkede.

«Aa nei, vist skal du ikke. Man skal være det, man er skabt til, og du er nu den bedste spillemand i Norges land, det skal jeg sige dig, Torger.»

«Men du var dog fornuftigere, som holdt dig til bogen alligevel,» sagde Torger.

«Jo, der skulde blevet en herlig prest af dig, Torger!» svarede Kari.

Torger maatte le.

«Hør nu efter, hvad jeg siger,» sagde Kari. «Nu kan du blive liggende en stund udover dagen, thi det behøver du, og imorgen tidlig gaar du i fjeldene for at søge efter heste.»

«Søge efter heste?»

«Ja Gudbrand var her inde igaar, da du vel var gaaet; han vilde have dig med for at søge efter nogle bortkomne heste, og jeg lovede, at jeg skulde sige det til dig. Det vil friske dit sind at komme tilfjelds nu, og saa gaar jeg til presten. Og i aften skal vi tale alvorligt sammen.»

Torger drog til fjelds, og Kari gjorde sig færdig til at gaa til presten. Hun havde strøget alle natteskygger bort med sin milde haand, og Torger havde igjen fundet fred.

Syvende kapitel.

Dagen efter sad presten i sit studereværelse, da det bankede sagte paa døren. «Kom ind!» og Kari kom ind. Hun var i sin bedste puds; et hvidt lommeterklæde, sirligt sammenlagt, holdt

hun imellem hænderne. Hun blev staaende ved døren, da presten sad og skrev. Tilsidst løftede han hovedet og saa hen.

«Vil du noget?»

«Jeg vilde gjerne faa tale lidt med presten.»

«Aa vent lidt — vær saa god, sid ned saa længe.» Og presten begyndte igjen at skrive. Kari blev staaende, hjertet havde banket saa, da hun gik op ad trappen, nu var hun roligere. Hun saa sig omkring i værelset. Oppe paa et skab stod der et timeglas. Paa væggen hang der et stort billede af dommedag. For resten var der en mængde bøger.

«Nu, hvem er du, min kone?» spurgte presten næsten venligt, da han var færdig med at skrive.

«Jeg er gift med Torger Spillemand.»

«Saa?» Presten tog brillerne paa, som laa ved siden af ham paa bordet, og stirrede længe og skarpt paa Kari. «Din mand drikker?»

«Ikke som jeg ved af, og jeg har nu været gift med ham i syv aar.»

«Havde du bud fra ham?»

«Nei, men jeg vil bede om fred for ham.»

«Fred kan ikke noget menneske give, min kone, den maa han bede Gud om, naar han nu først angrrer sin synd og omvender sig.»

«Det er ikke det, jeg mener,» svarede Kari fast; «han vilde have fred med Gud, hvis han fik fred for dig og dine lige.»

«Hvad mener du?» spurgte presten, vendte sig i stolen og saa forbauset paa Kari.

«Jeg mener, at hvis han kommer i ulykke, saa skal du have hans liv paa din samvittighed, prest,» sagde Kari med skjælvende stemme.

«Jeg taler ikke af mig selv, min gode kone,» svarede presten. «Jeg er her kun som Herrens

tjener, og hans vidnepligt kan imellem falde tung.»

«Ikke tror jeg, den falder dig saa tung,» svarede Kari modigt, «ellers holdt du ikke ud at se paa al den elendighed, du har voldt.»

Presten blev endnu mere forbauset. Saaledes havde endnu ingen talt til ham. Han forsøgte at være saa rolig, som han kunde, og sagde: «Sæt dig ned og tal frit ud, hvad mener du?»

«Tak, jeg kan godt staa,» svarede Kari. «Jo jeg mener det, at du tror, du kan sige til os og gjøre med os, hvad du vil, fordi vi er bønder og ingen lærdom har. Men saa meget ser vi nu, at det, du kommer med, ikke er den rette kristendom.»

«Og hvad er da den rette kristendom?» spurgte presten, og et spottende smil fløi over hans ansigt.

«Jo det skal jeg sige dig, om du ikke ved det,» svarede Kari roligt; «det er den, som kan trøste mig og gjøre mig bedre. Men du skræmmer blot folk og gjør dem ikke bedre. Her var hyggeligere i bygden, før du kom. Da var folk venlige, hjælpsomme og glade ved hverandre — nu er de misfornøiede, tvære, mistænksomme, nu klager de over hverandre til dig, nu hykler mange; for hvis du tror, at alle de, som snakker dig efter munden, er enige med dig, tager du feil.»

«Ikke er jeg kommen for at sende fred paa jorden, men krig, siger Jesus. Og der er noget, som heder den trange vei, min kone, og den kan ikke gaaes med smil og leg og dans. Og er det den lykke, bygden har havt, før jeg kom, at danse og svire og drikke, saa maa vi takke Gud, at vi har faaet ende paa den.»

«Her har aldrig været sviren og drikken, blot uskyldig glæde. Den gamle prest talte altid om,

at det høieste, vi kunde naa til henede, det var at tro som børn og være glade som børn. Og Torger og jeg var aldrig saa glade og taknemmelige mod Gud som efter en saadan søndag.»

«Du vilde saaledes, at jeg skulde tage synden under armene, at jeg skulde prædike aabenbar synd, som dans og spil er?»

«Hvor staar det skrevet, at dans og spil er synd?»

«Det staar i bibelen.»

«Ikke i den, jeg har læst. I min bibel staar der, at Jesus gik i bryllup og gav dem vin, da de havde drukket op den, de havde, og der staar det, at David dansede, og han var jo ogsaa spillemand. Og Morten Luther var glad i musik, og mange andre, som vist var lige saa gode kristne som nogen her.»

«Nu, den gamle lektie om David,» sagde presten ærgerlig. «Det var aandelig dans det, min gode kone.»

«Var det aandelig dans? Der staar, at han hoppede og sprang, saa hans hustru syntes, det var upassende, og skjændte paa ham. Men det blev hun, som fik straffen og ikke han. Og var det aandelig dans, saa har de danset rigtig aandeligt her i bygden.»

»Er du kommen for at trætte med mig?» spurgte presten og rynkede panden.

«Nei, jeg er kommen for at sige dig sandheden, for det vover ingen uden jeg, og jeg vilde heller ikke vove det, var det ikke for Torgers skyld. Du kan være lærd prest og forstaa meget, men mennesker forstaa du dig ikke paa. Du dømmes alle ud fra dig selv og vil, at alle skal være som du. Det tror ikke jeg er rigtigt, for ligesom Gud ikke har gjort to blade ens, saa

tror jeg og, at det ene menneske er skabt til det, og det andet til det. Og havde du seet Torger, hvilket greb han havde paa violinen, fra han var liden gut, havde du seet, hvor barneglاد han var for hver ny slaat, han havde lavet, og hvor han takkede Gud, og hvor mild og god han var, havde du hørt ham spille søndagssalmen for mig, saa vilde du nok sige, at han var skabt til spillemand, og saa vilde du ikke have ødelagt ham, saaledes som du har gjort.» Kari skjulte ansigtet i tørklædet og brast i graad.

Presten blev rørt ved at se hende græde. Han reiste sig, gik hen til hende og lagde haanden paa hendes hoved.

«Stakkars kone!» sagde han, «jeg tror nok, det kan være ærligt ment, men det er ofte, at man maa forsage, hvad kjød og blod hænger fastest ved, og der er ingen, som kan være skabt til synd. Du trænger ogsaa at faa dine øine smurte med øiensalve og omvende dig.»

Kari slog med nakken. «Du behøver ikke at synes synd i mig, prest,» sagde hun vred, «for jeg vil ikke tigge naade af dine hænder som alle de andre. Jeg skal nok finde veien til Vorherre uden dig. Men du, som prædiker saa meget omvendelse for andre, skulde tænke paa, at du kanske trænger omvendelse selv.»

Presten blev baade bleg og rød. «Du vil kanske omvende mig?» sagde han tilsidst spottende.

«Det tænker jeg ikke paa, men jeg siger, hvad der er sandt. Naar du fortæller om Jesus, saa fortæl, at han velsignede de smaa børn, at han ikke vilde kaste sten paa horkvinden.»

«Og at han jog ud med svøber alle dem, som vanhelligede hans hus, og raabte ve over dem, som ventede at komme i himmerige blot ved at

sige Herre! Herre! og som bygger sit hus paa sand.»

Kari blev roligere, da presten blev saa heftig. «Jeg vil ikke trætte med dig, prest. Jeg ved blot, at jeg er døbt, og i daaben blev jeg Guds barn, og der lovede presten mig salighed paa den tro, jeg der bekjendte, og ønskede Guds fred over mig. I den tro vil jeg leve og dø, og den fred vil jeg have.»

«Det er netop den fred, jeg byder frem, min gode kone,» sagde presten; «men den passer ikke sammen med violinspil.»

«Jo, for Torger passer den sammen med violinspil. Alt godt passer sammen med violinen for ham. Og derfor beder jeg dig, ødelæg ikke vor husfred, gør ham ikke fra en prægtig kar, til et skrøbeligt menneske.»

«Jeg skal staa Gud til ansvar for alle sjæle i denne hans menighed,» sagde presten alvorligt, «jeg kan ingen undtagelse gjøre — har du mere at sige?»

«Nei, jeg har ikke det. Men mon ikke dit ansvar bliver tungt at bære, prest?»

«Det bliver min sag og ikke din,» svarede presten haardt.

Kari gik. Men længe efter hørte man presten gaa op og ned gulvet med tunge skridt og tale høit med sig selv.

Da Torger kom hjem igjen, snørede Kari hans randsel og sagde: «Nu maa du ud, Torger, og plukke lidt til huset. Her er ikke godt at være længer for en mand som dig, og jeg skal styre alt herhjemme saa længe.»

Ottende kapitel.

Tungere færd end den, Torger drog nu, havde han sjelden draget. Naar han var hjemme i sit eget hus og sammen med Kari, følte han sig fri og lykkelig. Hendes stærke tro og hendes rolige væsen styrkede ham. Men naar han blev alene, kom prestens ord atter over ham. Den stund i brylluppet havde været saa rædselsfuld, at han ikke kunde glemme den. Det anede Torger, at noget galt maatte ske paa denne reise. Han, som havde sin største glæde i hjemmet, skulde nu ikke længer faa være der. Det forekom ham, som begyndte han paa et langt, tungt liv. Indtil nu havde det blot været solskin, fred og lykke. Mens han gik oppe mellem fjeldene og søgte efter heste, var tankerne komne kvælende over ham, saa han var glad ved at komme hjem igjen. Da han nu atter gik, med violin-kassen paa ryggen, over de øde stenure, var det som bjergtoppene løftede sig vrede imod ham i taagen, og han mindedes Sølvfest og hans æt, som Herren udslettede af jorden, fordi den havde syndet. Han naaede saa langt frem som ned i granskogen. Der satte han sig og tørrede sveden af panden. Skulde han gaa hjem igjen og begynde et andet liv, trælde med sine hænder som alle de andre. Men hvad skulde der saa blive af Kari og den lille? De skulde have føde og klæder, og han var ikke saa duelig arbeidskar, at folk kunde være tjent med ham. Nei, han maatte nok holde fast ved violinen, og var det sandhed, som Kari sagde, at det var hans kald i livet at være spillemand, saa kunde det ingen synd være.

Saaledes sad han og tænkte, til tankerne løb

i ring for ham. Han drog et suk, lagde violin-kassen paa ryggen igjen og vandrede videre. Han gik forbi den ene gaard efter den anden, hvor han før havde været kjærkommen gjæst. Nu turde han knapt gaa ind og bede om lidt drikke. Bygden var nu rensset for alt urent, og han var den urene, som skulde jages bort. Nu var han ogsaa paa flugten.

Dette tungsind hvilede over ham, til han kom paa den anden side af fjeldet ned til nabo-bygden.

Her var det friere og lettere at aande. Folk var mere venlige, og nu maatte han gjøre, hvad han kunde, han kunde ikke længer vende om. Det rygtedes snart, at Torger spillemand var kommen til bygden, og man kappedes om at faa fat i ham. Torger hørte igjen den gamle klang i violinen. Den glæde, han skabte om sig, gjorde ham godt, og han tjente penge. Det var ogsaa, som minderne fra hjembygden eggede ham til at lægge al sin kraft i spillet; folk skulde da høre, at hertil var han skabt og til intet andet.

En dag kom der bud fra sorenskriveren, at Torger skulde komme didop, der var en fremmed herre, som vilde tale med ham. Violinen skulde han have med. Han blev vist ind i sorenskriverens dagligstue, og der sad den fremmede og talte med kvinderne. Det var en stærkt-bygget, høi mand med et par spillende øine og et fint smil om munden. Da Torger kom ind, sprang han op fra stolen. «Nu — saa der er mesteren over alle spillemænd; nu maa du spille for mig, thi jeg er ogsaa spillemand!» Torger saa paa manden. Hvem mon det var?

Han tog violinen ud af kassen og bad om at faa en træstol; thi en saadan var han vant til

at sidde paa. Og nu spillede han den første slaat. «Bravo! Bravo!» raabte den fremmede og klappede i hænderne. Torger spillede «Nordfjordingen».

«Har du selv lavet den?» spurgte den fremmede. Nei, det havde han ikke.

«Lad mig faa en, du selv har lavet,» bad han.

Torger blev rød. «Du skal faa «Nøkken»,» sagde han. Og han spillede «Nøkken». Og nu kom der liv i ham. Han kunde ikke stanse, den ene slaat gled over i den anden, og tilsidst kom han ind i «Karislaatten» — fossefaldet, bjerget, elvesusen, hjemmet og hende, som ringte ham ud med kirkeklokkerne.

Den fremmede sad forbauset og lyttede. Da det sidste strøg af buen klang, sprang han op, for hen til Torger og rystede ham i skuldrene. «Nei, men det er mageløst! Har I hørt noget saadant før?» Og han vendte sig om til de andre. «Det er dette naturbundne, denne stærke understrøm, denne sus og brus fra skog og fos — jeg faar det aldrig, aldrig, om jeg saa lærte i hundrede aar. Hvor gammel er du?»

«Tredive aar.»

«Og du har lært dig selv?»

«Min fader lærte mig, og han lærte af sin fader; vi har været spillemænd saa langt tilbage, som slægten mindes.»

«Nei — men at du skal gaa her i en bondebygd og blot spille i bryllupper og gilder — det er dog for galt. Du maa ud! Har du aldrig tænkt paa at reise ud?»

«Nei, det kan jeg ikke sige. Jeg tror ikke, jeg kan blive flinkere, end jeg er.»

«Ha — ha — jo du kan blive flinkere. Kom med min violin. Nu skal jeg spille for dig.»

Han fik violinen. Torger stirrede paa den, en saadan violin havde han aldrig seet før; den var saa smuk, at det lyste lang vei af den.

«Hvem er du, om jeg tør spørge?» spurgte Torger.

«Jeg heder Ole Bull; har du hørt nævne ham før?»

Torgers øine blev store. «Nei, er du Ole! Ja, jeg skulde nok mene, jeg har hørt tale om dig.»

Ole Bull spillede. Det var «Sæterbesøget.» Der blandede han ind slaatter og folketoner, snart grædende, snart leende. Torgers mund blev mere og mere aaben, øinene blankere og større, og da Ole Bull strøg den sidste tone, sad han som fortryllet og stirrede paa ham. Sine hænder havde han foldet om violinen, en taare kom rindende og faldt ned i hans fang. Ole Bull begyndte et nyt stykke. Det lød saa klagende, det var en bøn fra en, som var i nød, graaden hulkede inde i bønnen, og sorgen løstes op i toner. Taarerne strømmede ned ad Torgers kinder, han tænkte paa sig selv. Det var, som isen om hans hjerte smeltede, som stenen blev fravæltet. Nu skulde ingen komme og sige, at tonerne var et djævelens verk.

Da tog Ole Bull det sidste strøg, og han var færdig.

«Nu, hvad synes du om mit spil?» sagde han.

«Jeg troede ikke, et menneske kunde spille saaledes,» svarede Torger aldeles bleg.

«Har du lyst til at spille saaledes? Vil du være med mig til udlandet?» spurgte Ole Bull; «det er jo rigtignok lidt sent for dig, men endnu kan det gaa an.»

Torger saa saa forunderligt paa ham, derpaa sagde han: «Hm — du spørger vel nu!»

«Nei, det er mit ramme alvor,» svarede Ole Bull. «Om en uge fra idag reiser jeg herfra. Da kan du møde mig her. Jeg skal betale reisen. — Det er et geni,» sagde han hviskende til sorenskriveren, «det vilde være synd, om han skulde graves ned heroppe. Skal det blive til alvor med den norske tonekunst, er det saadanne folk, som skal komme og skabe den.»

Det var for Torger, som om han blev løftet op fra jorden. Fjeldene sank ned, taagerne brast, og han saa ud over et vidt, solrigt land. Da randt ham pludselig i hu — Kari, hytten, lille Jon. — Der gik en sky for solen.

«Jeg har hustru og barn,» hviskede han stille.

«Vi skal nok ikke glemme dem,» sagde Ole Bull. «Naar du kommer ind med mig til Kristiania, skal du spille med mig paa koncerter, og da skal du tjene hundrede daler om aftenen, mens du nu tjener tre.»

«Du siger vel ikke sandt?» sagde Torger med straalende øine. «Gud velsigne dig,» og han kyssede Ole Bull paa haanden.

«Og nu skal vi allesammen skatte til Torger — vær saa god sorenskriver, op med pungen! — I ogsaa,» sagde han til kvinderne. De lo og kom med penge, Ole Bull lagde en blaa seddel¹ paa hans violin. Torger fik taarer i øinene af glæde, han gik rundt og takkede.

«Nu maa jeg straks hjem og fortælle alt.»

«Ja reis du, og mød her paa dagen — paa dagen — du mindes det.»

«Ja det skal jeg nok mindes.»

Saa let havde ikke Torger følt sig siden den dag, han skulde hjem og holde bryllup med Kari.

¹ 5 spd. = 20 kroner.

Han snarere sprang end gik. Han jublede og sang; da han gik op igjennem skogen. Da han kom op paa fjeldvidden, maatte han hvile lidt. Han satte sig paa en mosgroet sten og tog violinen frem. Han spillede en brudeslaat. Det var sin unge livslykke, han spillede frem til kirken. Men det var, som om tonerne ikke vilde klinge ret deroppe; han saa paa violinen og tog et strøg — nei; han lagde den ned igjen i kassen. «Det er blot barneleg altsammen,» sagde han. «Ikke spiller jeg mere for folk, før jeg er mester som Ole Bull.»

Han kom springende ind til Kari, saa han skræmte hende ganske, hun stod og rørte i grøden.

«Nu duer jeg ikke længer til spillemand, Kari,» sagde han og kastede violinkassen paa sengen. «Uf, jeg har gaaet mig ganske sved.»

Kari saa det smilende ansigt, hun kunde ikke rime det sammen med ordene. «Hvad for en prest har nu præket for dig?» sagde hun.

«Jo, det er Ole Bull, nu har jeg hørt Ole Bull, du.»

«Du siger vel aldrig sandt?»

«Jo, og du skulde aldrig i dit liv hørt mage. Var det ikke, som om fuglene sang i trætoppene, og saa kom de frem til sæteren, og det var endnu tidligt om morgenen, og saa løste de bølingen, og du kunde tydelig høre bjælden, og gjætergutterne blæste paa lur til hverandre, og spillemanden kom slentrende og spillede en slaat, og sætergjenterne dansede og lo, og fremmedkaren kom gaaende med sin randsel paa ryggen og satte sig ved peisen, og saa fortalte han, og sang han for dem — ja du skulde aldrig have hørt saadant i dine levedage. Og de høieste

toner, de var lige saa søde, saa du kunde smage paa dem, og de dybe, de var saa runde, at du kunde trille dem hen ad græsset.»

«Men han kommer dog ikke dig nær, Torger, naar du spiller «Nøgken».»

«A — ha — jo, du skulde bare hørt ham. Jeg er blot en unge imod ham. Jeg synes ikke, jeg faar en ren tone frem paa min violin mere. Aa, jeg forstaar det saa godt. Der var altid noget, som manglede i mine slaatter, som jeg ikke fik frem, saaledes som jeg vilde det. Og nu synes jeg, at jeg næsten ingen ting har faaet frem. Men han fik det frem, han løste op for alt det tunge i mig, og jeg skal ogsaa lære det.»

«Jeg synes, du er flink, saaledes som du er, Torger.»

«Aa, men jeg skal blive flinkere, jeg skal blive saa flink, saa endog presten skal blive nødt at danse, naar han hører mine slaatter. For ved du, hvad han sagde, Kari?»

«Nu?»

«Han spurgte, om jeg vilde følge med ham udenlands og lære; han vilde betale hele reisen.»

Kari blev bleg. «Det er vel aldrig sandt?»

«Jo, det kan du stole paa, for jeg var et geni, som skulde hjælpes frem, endda jeg var vel gammel.»

«Det vidste jeg nu før, Torger, at du var flink.»

«Ja for her duer det ikke at være, her kryber man blot omkring sig selv.»

«Du tog imod tilbudet?»

«Jeg sagde, at jeg først maatte tale med dig. Hvad mener du, Kari?»

Kari saa ud for sig. Hun saa sig selv sidde ensom de lange vinteraftener, hun saa sig slide og slæbe for livsophold til sig og gutten.

«Her er ikke mere end eet at sige om den ting,» sagde hun stille. «Reis du i Guds navn, jeg skal nok sørge for mig og barnet.»

«Nei paa saadan lumpen maade reiser jeg nu ikke fra dig alligevel. Se her har du til at begynde med.» Og Torger lagde frem alt, hvad han havde tjent paa veien. «Han vilde tage mig med til byen, sagde han, og der skulde jeg tjene hundrede daler om aftenen, mens jeg nu tjener tre, sagde han, og altsammen sender jeg til dig.»

Kari fik taarer i øinene. «Nei, dette er dog alt for meget. Gud er god imod os, og nu lyser det for dig, Torger. Nu tvivler du vel ikke paa, at du er skabt til spillemand?»

«Nei, nu tvivler jeg ikke — aa, hvor jeg skal spille, og hvor jeg skal lave slaatter; det var, som de kom strømmende over mig, mens jeg hørte ham spille.»

I betimelig tid gav Torger sig paa veien. Han havde en solid niste med, sin bedste trøje og et par nye sko. Torger var saa fyldt af tanken paa alt det store, der ventede ham, at skilsmis-sen ikke greb ham saa dybt. Kari søgte at be-kjæmpe graaden, men da hun stod paa trappen med gutten paa armen og saa ham gaa, kraftig og livsglad, ned ad bakkerne, da maatte hun sætte sig paa dørtærskelen og hulke. Tilsidst takkede hun Gud for alt og bad godt over Torger.

Alt gik vel, indtil Torger kom paa fjeldet. Da kom der en saa forfærdelig taage paa ham, at han ikke kunde se haand for øinene. Torger

troede, han alligevel skulde finde veien, men alt hvad han gik og gik, kom han ikke til folk. Torger saa, at der intet andet var at gjøre end at ligge natten over paa fjeldet og vente taalmodig, til taagen lettede. God niste havde han, og et baal kunde han tænde deroppe af enerriis. Han sad da og ventede. Ud paa morgenstunden var taagen lige tyk, og Torger saa sig omkring til alle kanter, om han ikke skulde kjende sig igjen. Nu maatte han afsted, hvis han ikke skulde komme for sent. Han gik frem paa det uvisse, indtil han blev træt. Da revnede taagen, og han saa, hvor han var. Han havde gaet rundt i ring og nordover i stedet for mod syd. Nu var han kommen til en sidedal, og det var umuligt at naa frem tidsnok. Som gjaldt det livet, sprang Torger afsted med graaden i halsen og violinkassen paa ryggen. Dryppende sved og saa træt, at han neppe kunde staa, naaede han hen til sorenskriveren.

«Ja — nu kommer du forsent. Bull reiste igaar, han ventede paa dig i det længste.»

Det var, som om Torger skulde synke i knæ.

«Hvor reiste han hen?» hviskede han.

«Til Italien.»

«Er det langt did?»

«Ja det er først gjennem mange bygder, derpaa over et stort hav og tilsidst gjennem mange fremmede lande.»

Torger maatte støtte sig mod dørkarmen.

«Men det var vist det bedste for dig alligevel, Torger,» sagde sorenskriveren; «det er ikke altid saa let at reise i fremmede lande, ser du, og du er for gammel til at begynde at lære nu. Du havde ikke holdt ud al den strid og møie, du vilde længtes for meget hjem.»

«Jeg vilde sagtens det,» hviskede Torger, hvid som et lagen.

«Hvad for noget? Besvimer du?» raabte sorenskriveren forskrækket.

«Jeg sprang for voldsomt,» sagde Torger, «det gjør ikke noget, jeg kommer mig snart. Ja, ja, farvel og tak for underretningen.»

Torger såvæde ud gennem døren, sorenskriveren stod og saa efter ham gennem vinduet. «Stakkars mand! Det var synd i ham!» sagde han og gik derpaa til sit kontor.

Torger kom forbi laden. Døren stod aaben. Han vaklede derind og kastede sig ned i høet. Hvor længe han laa der, vidste han ikke. Det susede for hans øren, det svimlede for øinene, han kunde ikke græde — livslykke, fremtid, alt tabt, alt læ knust for ham. Da han kom til sig selv igjen, sprang han op, greb violinen og vilde knuse den mod væggen. Han havde alt løftet den, men saa var han ikke i stand til at gjøre det. Han slængte den blot fra sig, kastede sig ned og begravede ansigtet i høet.

Niende kapitel.

Tre uger efter denne dag kom der en bekjendt fra nabobygden ind til Kari. Da de havde hilst paa hverandre og talt sammen, og manden var ved at gaa, sagde han: «Du maa se over til din mand, Kari; det ser sørgeligt ud med ham.»

Kari slap, hvad hun havde i haanden. «Er han ikke reist?» spurgte hun.

«Nej, han driver drukken omkring næsten hver eneste dag fra gaard til gaard.»

I et øieblik forstod Kari, hvad der var skeet. Hun stod straks op, tog mad i et tørklæde, bandt gutten paa ryggen og gik. Da hun var kommen over fjeldet, begyndte hun at spørge efter sin mand. Hun spurgte sig frem fra gaard til gaard, tilsidst fandt hun ham i en lade. Der laa han, bleg og mat, næsten som han sov. Hun kastede sig over ham: «Torger, Torger! Saa finder jeg dig tilsidst!»

Torger for op. «Er det dig, Kari? Kom ikke nær mig, jeg er dig ikke værd.»

«Aa tal ikke saaledes, Torger! Se her er gutten din.»

«Lad ham ikke tage i mig! Ved du det, at jeg har slentret omkring her fra gaard til gaard som en anden drukkenbolt. Og Gud ved, hvor længe jeg kunde have gjort det, var du ikke kommen. Nei, at du kom, at du kom!»

«Se, reis dig nu, Torger, og faa lidt mad i dig. Saa gaar vi hjem, og alt skal blive godt igjen,» sagde Kari og forsøgte at reise ham.

«Aa nei, det bliver aldrig godt igjen, jeg er bjergtagen, Kari, onde magter har bjergtaget mig. Nu glippede det sidste haab, jeg kommer aldrig ud, jeg er fortabt.» Og Torgers hoved faldt ned i hans hustrus skjød.

Kari klappede ham paa haaret, gutten trykkede sig op til moderen og saa forundret paa hende.

«Du skulde kommet hjem til mig straks, Torger,» sagde hun.

«Jeg var ikke istand til det, jeg skammer mig baade for dig og gutten og hele verden. Det var, som jeg kunde gjort ende paa mig selv.»

«Hvor godt jeg forstaar det. Og saa tog du til brændevinet for at faa magt til at glemme og kræfter til at spille.»

«Nei, forstaar du det, Kari? Aa Herre Gud, forstaar du det?» sagde Torger og løftede igjen hovedet. «Ja ser du, naar jeg drikker, da er det, som jeg bliver saa vild og fortunlet, da ser jeg alt saa stort og stærkt, som jeg drømte det, og da vover jeg mig til det, da kan jeg spille, ellers bliver det noget kram. Men det er syndigt, jeg ved det, jeg ødelægger mig ved det.»

«Det er blot, saa længe du er sorgtung, Torger. Naar du bliver roligere, og alt kommer i den gamle gjænge, da vil du ikke drikke. Det er ikke alle spillemænd, som drikker. Ole Bull drikker ikke.»

«Nei, det er, fordi han har naaet frem, jeg naar aldrig frem, aldrig, jeg er for gammel til det, siger man. Og derfor maa jeg drikke, hvis jeg skal spille. Og derfor skal du brænde violinen, Kari, for jeg kan det ikke, eller gjem den, saa jeg aldrig ser den mere. Det er den, som er min ulykke.»

«Ja, ja, det kan vi nu altid tales om paa veien,» sagde Kari.

«Saa vil jeg begynde et nyt liv og forsøge at blive et skikkeligt menneske. Og saa maa du ikke skamme dig ved mig, Kari?»

«Det har jeg aldrig gjort, Torger.»

«Aa, du er saa god, saa god. Havde jeg ikke dig, var det forbi med mig. Du er den eneste, som forstaar mig.»

Kari tog ham i haanden. Hun satte gutten paa hans ryg, selv bar hun violinkassen; hjemad gik det igjen.

Kari saa, at det denne gang var Torgers alvor, at han ikke vilde se violinen. Hun gjemte den i et skab, hvortil hun selv havde nøglen, og nævnede ikke violinen til ham. Torger bød sig

frem som høstkar, men der var ingen, der vilde have ham. De vidste fra før af, at han var lidet duelig. Tilsidst fik han da arbejde for 40 øre om dagen og kosten. Ja det gik nok saa vel de første dage, men saa var det forbi. Bedst som han gik og slog, blev han staaende med ljaeen i haanden og stirrede ud for sig. De andre pegte paa ham og lo. De vidste ikke, at Torger saa syner, at han hørte slaatter surre om sig. Snart fik man et ordsprog om ham: «at arbejde som Torger slaattekar,» naar det gik rigtig langsomt. Torger blev modløs og tungsindig. Det var, som om ogsaa dette stængtes for ham, og dette var dog det eneste, han havde at gribe til, for violinen vilde han ikke røre mere, det havde han fast foresat sig. Han kunde blot ikke forstaa, hvorledes det slog til, det lidet, han tjente; men Kari forstod det. Hun sad oppe om natten, syede og strikkede; om dagen spandt hun, naar hun var færdig med sine hussysler. Men det vidste ikke Torger. Naar han var inde, stod hun ved gruen og smaanynnede, og Torger syntes, at han fik nyt mod til arbeidet, naar han saa, hvor alt gik let for Kari.

Der var en ting til, som Torger ikke vidste, og det var, at Kari tog frem violinen, hver gang Torger vel var gaaet bort, og gav den til lille Jon. «Nu maa du forsøge, lille Jon, og se at blive lige saa duelig spillemand som din far,» sagde hun, og gutten tog violinen og begyndte at gnide. Men violinen var saa stor og tung, at han maatte sætte den paa gulvet og holde buen paa midten. Moderen lærte ham, hvorledes han skulde holde fingrene rigtig, for det kunde hun endnu mindes fra den tid, da hun skulde lære; det varede ikke længe, før han kunde spille alle

de sange og smaaviser, som moderen sang for ham om aftenen.

En lang tid gik paa denne maade, og Torger blev tungsindigere for hver dag. Han sukke-
de saa dybt, naar han sad paa bænken. En søn-
dag morgen kom Kari med violinen til ham:
«Spil nu søndagssalmen for mig, saa er du god»,
sagde hun stille.

Torger saa paa hende og tog tilsidst violinen.
Han holdt den en stund i haanden, saa løftede
han endelig buen. Han spillede salmen, og endnu
en til, men saa kom han paa fart. Den ene tone
gled i den anden, han vidste ikke længer, hvad
han spillede. Kari sad paa sengekanten og lyt-
tede, gutten laa paa gulvet foran faderen og saa
forundret paa fingrene, hvor fort de løb. Torger
spillede uafbrudt lige til middag, da gik Kari
hen og tog violinen fra ham. «Nu gjemmer vi
den en stund igjen,» sagde hun. Da lagde Torger
hovedet ned paa bordpladen og græd.

En dag kom han hjem til usædvanlig tid og
saa da lille Jon staa paa tærne oppe paa en bænk
og strække sig efter noget, som laa i skabet.
«Hvad skal du der, gut?» spurgte Torger haardt.

«Violinen!» stammede gutten og for op.

«Jeg skal have med dig at gjøre, rører du
violinen,» sagde Torger, kastede drengen ned fra
bænken og rystede ham.

«Mor siger, at jeg maa blive lige saa god
spillemand som du,» klynkede lille Jon.

«Hvad er paa færde?» sagde Kari, i det samme
hun kom ind fra fjøset.

«Du lærer dog vel ikke barnet op i dette
djævelskab,» sagde Torger.

Kari svarede ikke, hun tog blot roligt violinen
ud af skabet og gav den til gutten. «Nu maa

du vise din fader, hvor flink du er,» sagde hun, og barnet satte sig ned og spillede: «Kom kalven til guten, kom kua til mor.»

Torger kjendte alt for godt haandfærdigheden igjen, fra han selv var barn. Han gik hen og slog violinen ud af guttens haand. Da blev Kari vred, og det var første gang, Torger saa hende saaledes. «Skammer du dig ikke, Torger, ved at bære dig saaledes ad? Naar du kaster bort det bedste, du eier, saa er det ikke mere end guttens pligt, at han tager det op igjen. Og har Gud vist os, at han skal blive spillemand, saa skal han blive spillemand.»

«Synes du ikke, det er nok at trækkes med een saadan som mig,» svarede Torger; «skal vi endog lede vor eneste søn ud i denne ulykke.»

«Brug nu din forstand, Torger,» sagde Kari; «saa langt man kan mindes tilbage i din slægt, har de været spillemænd, og ingen har hørt noget om, at de var ulykkelige. Bygden har været stolt af at have eder iblandt sig, lige til presten kom med disse nye paafund. Og du har slet ikke været ulykkelig dit hele liv, du Torger, det er utaknemmeligt af dig at sige det. Husker du ikke, da du sprang omkring som en glad gut og drog violinen med dig, hvor du gik? Husker du ikke de første aar, vi var gifte, ja lige til presten kom, hvor lykkelig du var? Hvor godt du syntes det var at kunne spille, den gang vi mistede vor lille pige? Hvor det lettede for brystet, sagde du? Og søndagsaftenerne paa legepladsen? Jo du har havt mange lykkelige timer, Torger, som du skulde takke Vorherre for.»

«Men fader og alle de andre, de saa ikke, hvad jeg nu ser,» svarede Torger. «Tror du, at jeg har mindre lyst til at spille nu end tidli-

gere? Naar jeg griber i strængene, er det, som mine fingre brænder, men det er helvedes luer, som slikker op efter strængene. Nu har jeg faaet mine øine smurte med øiensalve.»

«Den øiensalve kan du gjerne sende tilbage til presten,» svarede Kari roligt. «Nei, skjæbningen har leget haardt med dig, Torger, og du var for svag til at staa imod, det er det hele. Og din ulykke er ikke den, at du er spillemand, men at du fik høiere syn og større længsel end de andre, og ikke leilighed til at vinde frem. Du burde være kommen herfra tidligere, Torger. Men blev du for gammel, saa skal vor søn ikke blive det, og det er det, vi nu maa arbeide for, at han skal kunne naa frem. Thi til spillemand er han født, og det skal han blive. Han har ikke den uro som du, han er jevnere og dybere, han skal naa, hvad du drømte.»

Torger stod og støttede sig mod bordet, brystet bølgede op og ned paa ham. Han gik hurtigt ud og sagde ikke et ord.

Et par maaneder var gaaet, og vinteren kom. Den første sne havde alt vist sig paa fjeldtoppene. Torger havde været saa tungsindig den sidste tid, at Kari var hjerteangst. Hun maatte snige sig efter ham, til han vel var kommen forbi fossefaldet. Hun var bange, han skulde forkorte sit liv. Han stod ofte og saa ned i fossen eller satte sig ved bækken, hvor han drømte sin lykkeligste slaat. Men altid gik han stille videre. Hun vidste, at samlivet med bygdens folk pinte ham, og hver dag rev op mindet om prestens forbandelse. Hun vidste, at de arbeidede paa at faa ham omvendt; men hun kunde ikke forhindre det, det fik gaa, som det kunde.

En morgen, da hun vaagnede, var Torger

borte. Hun havde siddet saa længe udover natten og arbeidet, at hun sov tungt ind og havde ikke hørt ham, da han stød op. Hjerteangst sprang hun op og vilde ned til fossen. Da saa hun gutten sidde grædende paa gulvet. «Mor, violinen er borte!» Kari rev op skab-døren, jo den var borte, buen og kassen med. Gudskelov! — «Det er din far, som har taget violinen,» sagde hun; «han kommer nok tilbage med den engang.»

«Men da faar ikke jeg spille.»

«Hys barn, mor skal nok finde paa en udvei,» og Kari fandt frem Torgers barneviolin. «Se denne violin skal du faa, og nu skal mor gaa til landhandleren i dag og faa nye strænge paa den.»

Det led langt ud over vinteren, men endnu var Torger ikke kommen hjem igjen. Kari var ikke bange for ham. Naar han havde violinen, vidste hun, at der var ingen fare paa færde. Blot han kunde holde sig fra brændevinet. Den vinter fik Kari vide, hvad det var at være enke og sidde igjen med et hjælpeløst barn. Men hun bad ingen om hjælp, og aldrig hørte nogen hende beklage sig. Tværtimod — saa man indenfor til hende, syntes hun saa velfornøjet med alle ting og havde altid en kop melk at byde. Alt var rent og pyntet i den lille stue. Men den vinter kunde man ofte se Kari komme træk-kende med den tunge vedslæde over bakker og moser. Rebet havde hun bundet om begge skuldrene, og en liden forfrossen gut med tykke vanter paa skjøv paa slæden bagfra. Hun havde da været i skogen efter ved. Det skulde ingen have spaaet den rige Sølvfests steddatter. Hver kornskjæppe og hvert saltkorn bar eller trak hun

hjem. Bygdens folk syntes nok, hun var en ferm kone. Men det var jo næsten synd at hjælpe hende; thi det var hende, som holdt Torger paa den brede vei. Hun var hans værste ulykke; havde ikke hun været, havde han kanske omvendt sig. I alle fald sagde presten det. Presten havde villet tale med hende et par gange, efterat han havde hørt, at Torger havde hørt op at spille, men hun havde undgaaet ham. Til sidst vandt dog det gode hjertelag bugt med bygdefolket, og en dag kom Gudbrand fra Bakken kjørende med en favn ved til hytten, og Marit Lidhjem sendte en tønne poteter; men hun skulde ikke tale om det til nogen. Kari var ogsaa saa hyggelig at have i arbeide, syntes de, renslig og duelig, og alt gik fort fra haanden. De saa heller ikke andet, end at hun læste bordbønnen med og gjerne sang salmen med ved aftenandagten. Hun sang heller aldrig fædrelandssange eller noget andet saadant stygt, naar hun var ude.

Da det led ud i marts, kom Torger tilbage. Han kom gaaende stille ind, kastede violinkassen fra sig og sagde: «Nu har den onde havt mig i sin vold en stund; men nu tror jeg, at jeg kan være skikkelig en tid igjen. Du maa gjemme violinen.» Kari spurgte ikke med et ord efter, hvor han havde været. Om aftenen lagde han tyve spd. paa bordet. «Se her faar du betale, hvad du har maattet borge, mens jeg har været borte,» sagde han.

«Det meste er betalt,» svarede Kari; «men pengene har jeg nok alligevel brug for.» Hun aabnede en skuffe i skabet, tog ud et tørklæde, som var knyttet med mange knuder og lagde den ene tidalerseddel forsigtig indi. Siden fik

hun høre, at Torger havde vandret gennem mange bygder og spillet. Han havde villet naa lige til Kristiania, men det blev ham for drøit. Han havde længe holdt sig ifra at drikke, men saa var han kommen paa rangel igjen, da han begyndte at spille om kap med bygdens spille-mænd. Indimellem havde han da timer fulde af kampe og angersgraad, og i en saadan time var det, at han pludselig vendte tilbage til Kari.

Tiende kapitel.

Ti aar! Det kan synes kort tid for den, der sidder i solskin og lykke med sin fredelige livsgjerning i et godt hjem. Men for den, der maa slide og slæbe, for den, som maa ligge paa vagt baade nat og dag, for den, som maa kjæmpe med tunge tanker og arbeide paa at dræbe det bedste, han eier i livet, for ham er ti aar en lang, lang tid.

Torger var ikke længer den muntre, livsglade mand med de straalende øine og de glade sange. Han var en tungsindig, syg mand. Han gik med kroget ryg og bøiet hoved. Han skyede helst folk, naar han var hjemme. Hans øine havde faaet noget uhyggeligt stirrende; blot en og anden gang, naar han greb violinen og spandt sig selv ind i et tonespind, fik hans øine den gamle glans. Hvad der trykkede ham ned, var den evige kamp, han maatte føre, med hvad han vilde, og hvad han *maatte* ville.

Den kamp var ny hver eneste morgen. Han maatte tilstaa for sig selv, at det eneste, han havde lyst til, og det eneste, han duede til, det

var at spille, og det var netop det, han ikke maatte. Det var en forbandet ting, Vorherre havde ikke givet den rum i sit rige. Og i dette djævelens garn havde han været indviklet, fra han var liden; nu kunde han ikke længer slide sig løs.

Han tænkte ofte paa, hvad hans moder havde sagt, at han skulde tage fat paa noget nyttigt. Det havde været det klogeste at være som alle de andre: et rovdyr, som rev sammen til sig og sine, lukkede godt til for alle laase og saa der-til havde den gudfrygtighed, der var paa moden. Havde han nu havt alle de penge, han havde laant og givet bort, saa havde det været en god hjælp.

Kari saa, at det ikke kunde nytte at forsøge paa at tale Torger tilrette. Maatte han en dag tie til, hvad hun sagde, og fandt fred ved det, saa var det de samme indvendinger den næste. Og alligevel gjaldt det for hende at holde tvivlen og kampen oppe i Torger, hun var ellers bange for, han skulde gaa fra forstanden. Hun forsøgte da noget andet. Hun læste i bibelen for ham, saa ofte hun kunde faa anledning til det, og valgte da altid de mildeste steder. Især læste hun høit af Johannes's breve. Hun talte da ogsaa til Torger om Guds store kjærlighed til syndere. Torger sukkede og svarede: «Ja, de ord er ikke for mig.» Men han længtede dog altid efter, at hun skulde læse, og bad hende imellem om det. Ofte sagde han: «Ja du lægger det nu saaledes ud, men presten vilde nok forklare det paa en anden maade, og han er lærd, saa han maa vist vide det rette.»

En dag sagde hun til Torger: «Tror du ikke, det vilde styrke dig at gaa til Guds bord; det

er, som jeg længes saa efter det, og det er ikke ret at holde os borte, fordi om presten er os ublid.»

Torger saa med blanke øine paa hende. «Det er nu vist ikke tænkeligt for mig at komme der,» svarede han.

«Guds bord er for alle, som trænger Guds naade,» sagde Kari.

Ud paa eftermiddagen stod hun alt i prestens kontor: «Jeg vilde gjerne faa mig og min mand indskrevne til altergang paa søndag,» sagde hun.

«Saa du kom dog tilsidst,» sagde presten; «har han nu forsaget violinen?»

«Han lægger den bort, naar han bliver skræmmet til det. Bliver det da alt for tungt for ham; tager han den igjen, og da bliver han bedre.»

«Da maa han vente, til han ganske kan forsage spillet,» sagde presten.

«Det kan han aldrig!»

«Saa kommer han heller aldrig til Guds bord.»

«Du er haard, prest.»

«Der kommer ingen spillemand til Guds bord, mens jeg er prest her, uden han angrer.»

«Du har ikke lov at lukke himmerige til for dem, som vil ind.»

«Da den rige mand spurgte Jesus om veien til himmerige, svarede han: «Gak bort og sælg alt, hvad du eier, og giv det til de fattige.» Saaledes maa din mand nu sælge sin violin. Gud vil alt eller intet.»

Da Kari sad og hvilede i bakken, som laa nord for prestegaarden, var det, som om hun skulde kvæles. Det var første gang, det var hændt i bygden, at nogen var vist bort fra Guds naadebord. Havde ikke folk været bange for spillemandens før, saa vilde de blive det nu.

Hun saa hen paa kirken. Den stod saa alvorlig der, med taarnet pegende mod himlen. Der faldt som en krampegraad over Kari, men tilsidst fik hun hvile i bøn til Gud. Hun reiste sig igjen, styrket til sin korsgang. Den aften var hun endnu mildere, end hun pleiede at være. Hun fortalte Torger om mødet, men sagde blot, at presten vilde ikke gjerne tage imod dem, da han ikke troede, at musik var ret for Vorherre.

«Var det ikke netop, hvad jeg tænkte,» svarede blot Torger.

Blev nu Torger alt for mørk og tungsindig ligesom hin gang, han drog fra hende, saa vidste Kari ingen anden udvei, end at hun tog violinen, stak den i hans haand og sagde: »Nu, Torger, maa du ud og flakke lidt, her bliver du syg baade paa sjæl og legeme.» Og Torger var som det svage rør, der bevæges for alle vinde. Han drog afsted. Og først spillede han sig frisk igjen; derpaa syntes han, at hans spil ikke dueede. Saa begyndte han at drikke for at faa mod, og inden han vidste ordet af det, var han kommen ind i sus og dus igjen. Saa kom angeren over ham, han kastede violinen paa ryggen og tyede hjem igjen til Kari, ligesom spurveungen tyr ind under tagrenden for uveiret. Den historie var lige saa sikker som vaar og høst.

Kari lod ham aldrig mærke, hvorledes denne stadige kamp aandelig og legemlig nedbrød hendes kræfter. Hun var bleven gammel og mager i den sidste tid. Torger sagde engang: «Jeg tror, du rent slider dig ihjel, Kari.»

«Aa, bryd dig aldrig om mig,» svarede hun og lo; «jeg har endnu aldrig været syg en dag.»

Det var ikke blot denne stadige angst, hun gik i for Torger, som tærede paa hende, eller

hendes strid med presten, som var om sig paa alle kanter for at fange Torger. Det var ogsaa det daglige slid for livsopholdet. Hvad Torger tjente, rak ikke langt, resten maatte hun skaffe. Hun skar korn, og hun grov op poteter, og hun spandt for folk som før.

Der var en ting, som holdt hendes kræfter oppe i al denne tid, og det var tanken paa Jon, sønnen. Han skulde naa did, hvor faderen havde drømt, han skulde engang læge hans dybe hjertesaa. Naar tanken paa sønnen kom rigtig levende op i Kari, maatte hun hen til skabet, tage frem tørklædet og tælle op skilling efter skilling, hvor meget de øgedes. Man kunde næsten tro, at stedfaderens gjerrighedsaand var faren i hende.

Det var, som om Torger ganske havde givet gutten fra sig til Kari. Han vidste, at han var tryk hos hende, skjønt hun lærte ham op til at spille. Kari fik gjøre med gutten, hvad hun vilde. Hun bad over ham hver morgen og aften, hun tog ham paa sit skjød og fortalte ham, ikke om huldre og trolde, men om Vorherre Kristus og jomfru Maria, om Adam og Eva i Paradis og om lille Moses, som laa i en kurv paa elven, da kongedatteren fandt ham. Og lille Jon holdt sig mest nær til moderen. Kari havde seet ret, da hun sagde, at han var jevnere og dybere end faderen. Han havde arvet meget fra hende, men en ting havde han fra faderen, og det var, at han ikke holdt af at læse, men desto mere af at høre og spille. Kari nynnede for ham faderens slaatter, mens hun sad og spandt, og han arbeidede med at sætte dem paa violinen. Men naar faderen kom hjem om aftenen, var violinen gjemt, og gutten krøben i sengen.

Da nu Jon blev halv voksen, kunde han ogsaa være til hjælp med lidt af hvert; han fulgte da moderen, naar hun var paa jordarbeide. Lille Jon blev en hel mester paa violinen. Han saa undertiden moderen sidde stille og græde, han lagde sig da op til hende, hun fortalte ham om sin ungdom, hvor glad og smuk hans fader havde været; og hendes graad og kamp og stille bøn lagde sig over hans spil og blev levende der.

Da Jon var saa gammel, at han skulde konfirmeres, ordnede Kari det saaledes, at han fik gaa hos presten i nabobygden. Han skulde faa være der i huset og faa føden, mod at han skulde være til hjælp for husmoderen.

Da Kari sendte Jon afsted, hviskede hun: «Violinen ligger øverst i randselen.»

Kari havde den sædvane, at hun hver søndag i alle de ti aar maatte ned til «Nedre Bakken» og bede om at faa laane «Almuevennen», og den læste hun da fra først til sidst. Hun havde tidligere været saa glad ved at læse, saa folk faldt ikke videre i forundring over det. Men en dag kom hun hjem med straalende øine. Hun havde fundet, hvad hun havde søgt efter i mange aar.

«Nu er Ole Bull kommen til Kristiania,» sagde hun, «og skal blive der en stund. Du havde vel ikke lyst til at se ind til byen nu, Torger, saa kunde Jon ogsaa faa være med?» Jon var da kommen hjem og var bleven en vakker kar. Han var seksten aar. Torger for op ved navnet, gamle minder strømmede ind paa ham, han skjulte sit ansigt i sine hænder.

«Hvorfra skal vi stakler faa penge til det?» var det første, han sagde.

Kari tog frem tørklædet med de seks knuder og viste ham tyve blanke spd.

«Hvor har du faaet dem fra?» spurgte Torger med store øine.

«Det er dine og mine sveddraaber fra det ene aar til det andet,» svarede Kari; «med dem skal vi nu bygge vor søns lykke, ellers bliver det aldrig.»

Der er intet at fortælle om dem, før de kom til Kristiania. Med stav i haand vandrede disse tre fra bygd til bygd, spurgte sig frem om den korteste vei, sov i lader og under gamle baade, da de maatte spare paa pengene. Torger havde violinkassen paa ryggen, Jon bar den svære madpose, Kari gik midt imellem dem. Den kjølige morgenluft, synet af nye bygder, dette, at det førte ud paa æventyr, muntrede Torger op. Han aandede lettere ved at være kommen bort fra alt det gamle, og Kari havde nu ganske overtaget igjen.

Da de kom til Kristiania, spurgte de efter Ole Bulls hus. Folk lo og viste dem hen til det hotel, hvor han boede.

Ole Bull blev ikke lidet forbauset, da en ældre bondekone kom gaaende ind til ham med en kar ved hver haand; det var endnu saa tidlig paa morgenen, at han laa i sengen. Hun gik hen til ham.

«Er du Ole Bull?» spurgte hun.

Jo han var det.

«For ti aar siden lovede du at tage min mand med dig til udlandet, men saa lagde Vorherre sig imellem, og det blev ikke. Nu kommer jeg idag med min søn og spørger, om du vil tage ham?»

Ole Bull saa forbauset paa Torger; han havde ikke seet et menneske forandre sig saa meget paa saa kort tid. Men pludselig mindedes han alt.

«Er du Torger? Var det dig, jeg ventede paa hos sorenskriveren næsten en halv dag?» spurgte Ole Bull.

«Ja det var mig. Jeg fik taage paa veien og naaede ikke tidsnok frem. Det var vel Guds mening, at jeg var for gammel, og at min søn skulde naa det. Men det spil hin gang blev mig kostbart, for tidligere troede jeg, at jeg var mester, og efter den dag troede jeg ikke, jeg duede til noget. Kan man ikke drive det til mere, saa gjør man bedst i at slaa violinen i tusen stykker, for da er det blot noget helvedestøi.»

Kari stansede Torger, og Ole Bull sagde: «Aa, du skal nok blive en flink kar igjen, Torger, men nu maa I spille lidt for mig, baade du og din søn.»

Torger gav violinen til Jon, og han satte sig ned. Ole Bull saa paa guttens dybe øine og drømmende ansigt, mens han sad og stemte strængene. Saa spillede han: «Ifjor gjætt' eg gjeiti,» «Aa Ola, Ola, min eigen unge» og nogle andre af de mest tungsindige og klagende folke-melodier og endte tilsidst med en salme, som han havde lært af sin moder. Der var noget saa graadfagert, sangdybt i violinklangen, saa gamle Torger blev rent greben af det. Han fik taarer i øinene og stirrede paa sin søn: «Jeg vidste ikke, du var saadan en kar, Jon,» sagde han.

Ole Bull laa blot og nikkede. «Han er brug-bar, han er den rette mand,» sagde han.

Derefter skulde Torger forsøge. Han spillede nogle slaatter, men kastede saa violinen: «Giv

mig en snaps, saa skal jeg spille,» sagde han; «ellers bliver det det samme vrøvl.»

«Da er det bedst, at vi venter,» sagde Kari og saa bedende paa Ole Bull.

«Du er mageløs endnu, Torger,» sagde Ole Bull. «Du er som den rivende fos, men din søn som det dybe fjeldvand.»

«Det er netop saaledes,» sagde Kari.

«Hør nu — nu skal jeg have koncert her paa fredag, da skal du spille med mig, Torger,» sagde Ole Bull.

«End Jon?» spurgte Kari.

«Han skal vente,» sagde Ole Bull. «I kan komme igjen her kl. 3 idag, da skal I spise middag med mig, og da skal jeg tale videre med eder.»

Fredagen kom. Torger skulde ind og spille.

Han havde ikke sovet om natten, han var vaad paa hænderne af sved. Hjerterangst gik han til Ole Bull. «Du maa spendere noget stærkt paa mig, ellers besvimer jeg,» sagde han. Ole Bull hentede champagne, og Torger drak det ene glas efter det andet, som var det svaledrik. Det var saa sødt og godt, syntes han, og saadan vin havde han aldrig smagt før. Han glemte al angst og blev helt modig.

Da Kari kom med ham i haanden ind i salen, blev der en latter og en klappen, saa huset rystede. Men Torger hørte intet. Kari satte ham paa en stol og gav ham violinen i haanden. Og nu sad han ved fossedybet hjemme. Og han spillede — det var, som om alle de kræfter, der havde været opdæmmede i Torger, nu svulmede over. Der var et liv og en vildhed, der var en susen og brusen, en uro og et jag, som naar fossen kaster sig ned fra fjeldet og knuser alt,

som ligger den i veien, og spillemandens hæl hakkede i gulvet som det klaprende møllehjul. Den ene slaat greb ind i den anden, som tænder i hjulværket, det gik i ustanselig fart. Da gav Ole Bull et tegn, og Kari, som saa det, lagde haanden paa violinens strænge. Torger stirrede paa hende og fulgte hende villig. Men da brød der løs en storm af raab og haandklap. Torger og Kari maatte ind en gang og to gange, før de stansede.

Resten af aftenen laa Torger bag kulisserne og græd, thi nu hørte han igjen Ole Bulls violin, og det var næsten endnu deiligere end første gang. Han spillede det samme som da. Men Kari stod og saa paa den ranke, stolte skikkelse, hvor fri og stolt han stod der, og hvor smukt han svang buen, og hun tænkte: «Mon tro Jon ser saaledes ud, naar han er kommen saa langt.»

Dagen efter bad Ole Bull Kari komme op til sig. Han holdt noget i haanden.

«Jeg lovede din mand hundrede daler for ti aar siden,» sagde han; «her er de. Men saa skal du se at faa ham bort herfra, her ødelægges han. Din søn skal jeg drage omsorg for, han bliver en stor kunstner.»

Kari kunde næsten ikke takke for graad; hun kyssede Ole Bull paa haanden. «Gud velsigne dig,» sagde hun blot.

Det var lettere sagt end gjort at faa Torger bort fra Kristiania. Folk derinde sloges næsten om at faa fat i ham. Det var netop i den tid, da sansen for alt norsk var begyndt at vaagne, da man samlede slaatter og folkemelodier, stev og kjæmpeviser. Dette var noget nyt; det var første gang, en bondespillemand havde været der inde. Nu trak de ham omkring overalt, de vilde

faa sætte hans slaatter paa noder, de bad ham i middags- og aftenselskaber og udbragte skaaler for ham. De sagde, at han var en af dem, som grundlagde den norske tonekunst. Torger var aldeles fortumlet af alle disse lovtaler, han gik som i en rus fra morgen til aften. Aldrig havde han troet, at menneskene kunde være saa venlige og gode. De bød ham stor betaling, naar han vilde spille paa Klíngenberg og andre forlystelsessteder høsten udover, og det var med nød og neppe, Kari og Jon fik ham fra det. Men nu vilde han spille sin søn en ny violin til og reisepenge. Ole Bull lovede at hjælpe ham paa den betingelse, at han skulde reise dagen efter. Huset var propfuldt den aften, Torger spillede. Det var tillyst, at det skulde være til indtægt for hans søn. Torger spillede, saa fosse-skummet fløi om ham, og Jons violin lokkede taarer frem i mange øine.

Dagen efter stod Torger med en violin i haanden, som Ole Bull selv havde udvalgt, og 200 daler, som han overrakte sin søn. Det var hans livs stolteste stund. Men Kari græd, da hun skiltes fra sønnen, og kunde næsten ikke slippe ham. Det sidste, hun hviskede til ham var: «Lov mig en ting, Jon. Du skal ikke smage brændevin, og bed saa dit fadervor morgen og aften.»

Da Torger var kommen paa hjemreisen med Kari sagde han: «Nu har jeg spillet fra mig, Kari, nu er det min søn, som skal begynde. Nu har jeg ikke andet at gjøre end at lægge mig til at dø.»

Ellevte kapitel.

I tre aar var Jon paa skolen i udlandet. De fik jevnlig brev fra ham, og da blev der høitid i den lille hytte ved fossen. Han skrev om, hvorledes han mange timer om dagen maatte gnide tonestigen op og ned og ikke fik lov til at spille andet end øvelser. «Det havde jeg ikke havt taalmodighed til,» sagde Torger. Saa skrev han om, hvor folk drak en mængde vin og øl, især det sidste, men han smagte det aldrig uden til maden. «Det var nok godt, at jeg ikke kom der ned, Kari, hvad tror du?» sagde Torger. Saa skrev han om alt det vakre, han saa og hørte, og naar han kom ind paa at tale om musikken, og hvor herligt det var at være spillemand, blev han aldrig færdig. Og da saa Kari lykkelig paa Torger, og Torgers øine fik atter den gamle glans.

For resten levede disse to gamle ligesom blot i venten efter sønnen. Den gang Torger kom hjem fra Kristiania, var rygtet gaaet forud for ham. Aviserne havde været fulde af ros over hans spil. Bygdens folk stirrede paa ham, og han følte sig en fod høiere. Men presten talte næste søndag om det Sodoma og Gomorra, der var i de store byer, og hvorledes mange enfoldige mennesker bed paa lokkemaden og tog alt for god vare. Menigheden tænkte paa Torger.

Torger holdt sig mere rolig hjemme end tidligere og var ikke saa tung i sind som før. De penge, han havde tjent i Kristiania, gjorde saa meget, at de slap at slæbe sig fordærvet. Men ud at spille vilde han ikke mere. Violinen hang paa en spiger paa væggen, og imellem tog han den ned og spillede, naar Kari bad ham om det,

men det var ikke ofte; det var, som om han var bange for den.

Da det led mod enden af det tredje aar, blev Torger sygelig. Han maatte ofte lægge sig, og da kom tungsindet igjen over ham. Han kunde sidde i timevis og grunde og tænke for sig selv, men sagde intet til Kari. Kari spurgte, om bygdens folk igjen plagede ham, men han slog blot spørgsmaalet bort.

Torger grundede paa, om han ikke snart maatte forberede sig til at dø. Og da, naar han i tanken stod paa sin egen gravhøi, da steg prestens forbandelser igjen frem for ham som en mørk, truende sky; presten blev til en Guds revsende engel, som med sværdet jagede ham ud af paradiset.

Torger fik ikke sove om natten, han kastede sig i urolige drømme. Prestens ord: «Du er udspyttet af hans mund,» red hans bryst som en mare. Han turde ikke tage imod Karis trøst. Hun mente ham det saa godt, det vidste han; men netop det, at hun holdt saa af ham, gjorde hende blind i dette stykke. Og nu skulde han ogsaa bære ansvaret for sin søn, som han havde lokket ud paa den samme vildsti, som han selv gik. I sin nød tænkte Torger paa at gaa lige til presten og skrifte for ham; men han kom ikke længer end til fossefaldet, det var ogsaa der, han var bleven bjergtagen. Da presten saa, at det ikke kunde nytte at forsøge paa at vinde Torger, saa længe Kari stod ved hans side, havde han talt med flere af sine venner blandt menigheden, at de skulde forsøge paa at faa ham til at gaa i kirken ialfald. Da de nu saa Torger skrante og sygne hen for hver dag, fik de mere mod til at gaa ham paa livet. De

spurgte da, hvorfor de aldrig saa ham i kirken. Han svarede, at Kari syntes ikke om at komme der, og han vilde ikke gaa fra hende. Men da begyndte de at holde taler for ham, at han, som nu var bleven saa sygelig, maatte tænke paa den store regnskabsdag og straks søge did, hvor Gud var at finde.

Næste søndag gik Torger i kirken. Han havde ikke været hjemme om natten, men ligget paa en gaard, hvor han havde været i arbeide. Da han steg ind ad kirkedøren, var det, som om alle billeder i kirken vendte sig om, og han tænkte paa sangen om Agnete og havmanden. Ham, som hele sit liv havde været i bjerget og ikke vilde ud, han kunde de nok ræddes for. Og menigheden istemte salmen:

Idag er naadens tid,
Idag er Gud at finde,
Nu kan alvorlig fiid
Hans milde hjerte vinde.
Op, op, til bedrings graad
Og efter Jesum jag,
Men snart, det er mit raad,
Nu heder det: idag.

Se, hvor behagelig
Fremskinner naadens straale.
Men det at bedre sig
Kan ei forhaling taale:
Maaske din klokke slaar
Idag sit sidste slag —
Nu læges sjælesaar,
Nu heder det: idag!

Torger sad, som om han skulde kvæles, alt gik rundt for ham. Ravende som en drukken kom han hjem og gik straks tilsengs. «Brænd op violinen, Kari, brænd den op, siger jeg, ellers

kommer jeg til at brænde i al evighed.» Kari forsøgte at tale ham tilrette, men da sprang Torger ud af sengen, rev violinen ned fra væggen og kastede den paa ilden. Kari stod forfærdet, det klang som klagende barnestemmer, da strængene sprang i luen, men Torger laa med foldede hænder og saa paa, hvorledes luen slikkede op ad den tørre ved. Da den sidste røde glød slukkedes, blev han roligere. «Jeg har været en daare, Kari, jeg har levet et forspildt liv; mon tro det endnu er tid til at omvende sig?»

Kari svarede ikke, hun græd blot. Nu troede hun ogsaa, at Torger ikke havde langt tilbage. Hun længtes blot efter, at der skulde komme brev fra Jon, før han døde, han var nu den, som havde den største magt over ham.

I flere dage laa Torger stille. Han stirrede ud for sig, som om han saa syner. Læberne bevægede sig, men Kari hørte ikke et ord. En dag sagde han: «Mon der er plads i himmerige for en, der har været spillemand?»

«Der er rum for hver synder, der tror paa Jesus Kristus, hvad enten han saa er spillemand eller prest,» svarede Kari.

«Nei, sig ikke det, sig ikke det, Kari,» raabte Torger angst, «du nærer den gamle tvivl i mig. Og dog er synerne efter mig — jeg hører slaatter suse om mig, det nytter ikke at brænde violinen, jeg er endnu i bjerget og kommer aldrig ud!» Torger begrov fortvivlet hovedet i puden. — Kari lagde kjærligt sin haand paa hans og forsøgte at trøste ham, men han viste al trøst fra sig. «Du maa sende bud efter presten, Kari,» sagde han tilsidst, «han har saadan stærk røst, han kan vist jage djævlene bort.»

Kari reiste sig. Skulde hun gjøre det? Hidtil havde hun ført striden for hans livskald og beholdt overtaget. Skulde nu det sidste tag glippe, skulde han dø med forbandelse over det bedste i sit liv, med forbandelse over, hvad ætten havde bygget op led efter led lige til ham?

Da bankede det saa forunderlig stærkt paa døren. Kari for sammen, gik til døren og lukkede op, men blev forbauset staaende. Saa smuttede hun ud. En stund efter kom hun ind med en ung, smuk mand ved haanden. Han var klædt som en bymand, men violinkassen havde han paa ryggen, som Torger i gamle dage. «Din far er daarlig,» hviskede Kari, «jeg ved ikke rigtig, om han kjender os nu — aa, men spil for ham, Jon, det bedste, du ved, kanske han da kan faa dø i fred.» Jon satte sig stille ned ved sengen og tog violinen i haanden. Han saa paa det stærke, blege ansigt, som laa i sengen, han mindedes, hvad faderen var, og hvad han havde været. Og saa begyndte han at spille. Den syge aabnede øinene. Var det en drøm? Luften blev ligesom fyldt af toner, det var tonerne fra Ole Bulls violin, dengang alt det kolde og haarde smeltede, og alt græd, som blot kunde græde. Der sad en paa stolen? Hvem var det? Der kom «Nøkken» og der kom «Karislaatten». Aa, det kunde blot være en eneste — det var ham — sønnen — han kom til sin fader i hans tungeste time og bar ham paa toner ind til lys og fred. For det var hans hele liv, han manede frem, ikke hakkende og raat og stygt, som Torger gjorde det i gamle dage paa sin violin — nei, det var toner saa bløde og smeltende, hvor graad og latter og leg blendedes. Torger tænkte paa sit barnehjem, han saa sin fader sidde ved

skorstenen med den korte pibe i munden og nikke til ham, han saa sig selv sidde paa høstakken og spille, saa de glemte at rive høet, han saa alle de bakker og tuer, hvor han sprang omkring som gut med violinen. Han samlede igjen med bygden paa legepladsen, og bygden var løst fra fortryllelsen og var igjen god og barnemild; han gik med Kari i haanden iblandt dem, stolt og lykkelig. Og den hele natur kom svævende mod ham og bød sig frem til slaat — der var skogen og elvebrusen, der var gjeden og føllet, der var hvidsippet og kjærringetanden, og øverst oppe i fossen sad nøkken selv, solen skinnede paa den forgyldte krone og det hvide skjæg, og oppe paa fjeldtinden kom Kari gaaende, ikke graahaaret og udslidt som nu, nei, ung og lysende; der groede ligesom blomster, hvor hun satte sin fod, og der ringede kirkeklokker, hvor hun gik, og han laa ikke længer i bjerget, — nei, han laa ved den lille mølle, midt i Guds straalende solskin, og alt, der levede, kom og takkede ham, som havde baaret det frem i musik. Men saa begyndte tonerne at stige. De brød sig imod hverandre som brusende bølger, de kogte som skummende brændinger og græd indimellem som bølgerne, naar de skulper mod stranden en maaneskinsnat. Aa, han kjendte det godt! Det var hans mandoms tunge aar, striden, tvivlen og synden, angsttimerne med graad og bøn, raabet til frelseren om hjælp i hans store nød. Men nu tog sønnen og samlede al hans kamp og sorg i en eneste tonestrøm og bar den ind i Guds eget fang uden at spørge nogen om lov dertil. Det var salmetoner, som nu lød, lovsange til Guds ære, tak for alt, hvad han havde stridt og lidt. Torger

syntes, det susede som orgelklang ind i stuen, væggene sprængtes, taget løftedes, og han var i en kirke. Engle i hvide klæder fløi igjennem rummet, han hørte brus af den lange kjortel, som skar luften, og over ham og omkring ham dukkede der frem smaa barnehoveder. Rummet fyldtes med toner og sang, saa han tilsidst ikke vidste, om de kom fra sønnen, eller hvorfra de kom. Men Gud ske lov og tak! Der var frelse at finde for en synder, som længtes efter Gud. Hans liv havde ikke været et forspildt liv, tonerne stod i pagt med Gud og hans engle, var skabte til hans ære, det var blot ham, som havde sveget sit kald, som havde misbrugt saa stort den gave, som Gud havde nedlagt i hans slægt. Men nu var alt tilgivet og glemt i Jesu navn, og sønnen skulde løfte den sten op, som han havde ladet ligge. Han rakte armene ud, som om han saa noget; han smilede. «Jesus Kristus!» raabte han og var død.

Men moder og søn stod ved sengen, trykkede sig ind til hinanden og græd af sorg og af glæde.

En tomsing.

Der er kanske en eller anden her, som kjendte Gutorm Kaldbakken, han tomsingen, som byggede sig kirke og kirkegaard og kirkefolk og prest paa prækestolen? Han som aldrig gjorde et menneskebarn fortræd, men bare nikkede venligt til alle, han mødte? Han som man kunde finde sommer og vinter, i godt og i stygt veir, syslende med denne sin helligdom?

Han var ikke født tomsing, Gutorm. Han var en gang en frisk og sund gut, som du og jeg har været det. Hans forældre var sjelden hjemme, da de var fattige og maatte forsøge at arbejde udenfor hjemmet begge to. Faderen var tømmermand og arbeidede ofte i andre bygder; moderen bagte fladbrød paa gaardene rundt omkring. Saa skulde da Gutorm være hjemme og passe sin lille søster, for han havde en liden søster. Hun var forældrenes øiesten denne lille, og det var ikke frit for, at hun var Gutorms øiesten ogsaa. Han syntes, intet var for godt til hende, og han samlede til hende alle vegne fra baade blomster og bær og alle de underlige stene, han fandt. Han tømrede huse, og han byggede baade til hende. Han laa paa alle fire i solstegen, gjøede, snærrede og var hund paa alle tænkelige maader. Og hun sad da i skyg-

gen i sin lille særk, med en blegrød hue paa hovedet, og storlo. Han krøb med hende paa ryggen og var hest, han bar paa hende, saa sveden randt, hver gang hun sagde, at hun var træt og vilde bæres. Han halede hende over bækken og opover bergskraaningen, saa hovedet ofte vendte ned og fødderne op; men velment var det altsammen. Og det forstod ogsaa søsteren. Hun lod sig haandtere af broderen som en anden klædesbyldt, og trak han hende altfor ondt, saa hun maatte skribe, saa kyssede han hende efterpaa og klappede hende og skabte sig til for hende og fortalte om bjørnen og ræven, og da stansede hun graaden.

Det var liden tak, Gutorm fik for al sin møie. Naar moderen kom hjem om aftenen, undredes hun altid paa, om Gutorm havde været god mod sin søster, og saa trykkede hun den lille til sig og kjælede for hende. Det var, som om Gutorm aldrig havde været til. Men han blev ikke bitter for det. Han syntes, det var noget, som burde saa være. Og det første, han gjorde om morgenen, det var at springe hen til Tullas vugge og formelig længte efter, at byrden igjen skulde blive lagt paa hans skuldre.

Saa var det en vakker solskinsdag, at de legte nede ved elven disse to. Tulla var da saa pas stor, at hun løb omkring, hvor hun vilde. Der var en flad, lang sandgrund der i elven. Ved enden af sandgrunden laa der en stor sten, og der randt strømmen strid. Gutorm havde kravlet sig ud paa stenen og stod der og svingede med huen. Tulla stod med fødderne saa vidt ude i vandet, lettede paa det lille skjørtet sit og saa paa ham.

«Hei Tulla! Nu er jeg konge» raabte Gutorm;

«kom nu ud, skal jeg tage dig paa fanget, saa bliver du dronning!» Tulla lod sig ikke bede to gange. Hun trinsede paa sine smaa fødder udover sandgrunden, saa vandsprøiten stod om læggen. Da hun var tæt ved stenen, og Gutorm bøiede sig udover for at tage imod hende, gled hun, faldt overende, og der flød strømmen af med hende. Gutorm stod som fastnaglet og spillede sine øine op. Men da han saa hende glide ned efter strømmen, satte han i et hvinende skrig og kastede sig ud efter hende.

Han kom ikke til sig selv, før han fandt sig liggende paa elvebredden med den halve krop ude i vandet. Han tog sig til hovedet, han fik blod paa sine fingre. Han maatte have slaaet sig, i det samme han kastede sig ud. Men hvor var den lille søster? Han saa sig rundt omkring, hun var der ikke. Skjælvende, med rædsel i øinene, raabte han paa hende. Der var ingen, som svarede. Han sprang nedefter langs med elven og raabte. Han skar sig til blods paa de skarpe stene, tornekrattet hægtede sig fast i hans klæder og rev dem i stykker — han ænsede ingen ting, bare sprang og raabte. Da ser han langt nede en klud hænge paa en af grenene og noget hvidgult flyde paa vandet. Han hoppede over buskene, og — der laa hun. En gren havde grebet fat i skjørtet, hovedet laa under vandet. Det lille hvidgule haar, med et rødt silkebaand i, som Gutorm havde faaet hos landhandleren og foræret hende, svømmede paa vandskorpen som en blomst.

Da moderen kom hjem sent om kvelden, saa hun ikke børnene legende paa gaardspladsen som sædvanlig. Hun ledte, hun gik op til naboens, nei, ingen vidste besked. Hun fik folk med sig for at søge, det var jo lyst hele natten nu.

Det var over midnat, da moderen kom ned til ulykkesstedet. Hun bøiede buskene tilside. Da ser hun Gutorm bleg som et lig og med stirrende øine staa ude i elven op til livet og holde sin lille søsters hoved op over vandet. Skjørtet hang endnu fast i grenen.

«Gud naade dig Gutorm, hvad har du gjort?» raabte moderen, sprang ud og rev barnet til sig. I det samme det blev løst ud af Gutorms arme, faldt han om paa stranden.

Efter den dag var ikke Gutorm rigtig. Da han kom til sig selv, laa han i sin seng, og faderen sad hos ham. Han havde været bevidstløs i flere dage. Der stod en liden sort kiste paa en stol. Der laa hans lille søster, sagde de. Moderen gik paa gulvet og græd som tiest. Udpaa dagen kom der folk og tog kisten, nu skulde hun lægges ned i jorden, sagde de. Faderen gik med dem, og moderen fulgte ud af døren. Da Gutorm saa det, kastede han sig ud af sengen, rev paa sig sine klæder og løb med. Faderen lagde ikke mærke til noget, før Gutorm rørte ved hans haand. Da løftede faderen ham op paa armen og bar ham. Det var lang vei, og de maatte i baad et drøit stykke; men Gutorm bare sad og stirrede paa den lille sorte kiste. De kom til kirkegaarden, og der var folk samlede, og der var mange grave med stene og kors paa, og der var presten i den sorte kjolen, og de sang baade inde i kirken og ude paa kirkegaarden, og de sænkede kisten ned i jorden, og presten kastede muld paa. Og saa sang de igjen, og saa gik de. Gutten stirrede med aaben mund paa det altsammen, han vendte sig en gang i kirkeporten.

«Kommer ikke Tulla igjen nu mere?» hviskede han til faderen.

«Aa jo — hun kommer vel igjen en gang,» svarede faderen.

I lange tider var der ikke ord at faa af Gutorm. De saa ham gaa der og ryste paa hovedet og smaamumle med sig selv. Faderen havde faaet arbeide i nabolaget, saa han kunde have mere øie med ham. Baade han og moderen var gode mod Gutorm; der var kommet noget mildere over dem begge to.

En dag havde Gutorm klatret ud paa den store sten i elven og stod der og prækede. Det samme gjorde han flere dage paa rad. Da fik faderen folk med sig, og de væltede den store sten bort.

En gang kom han ikke hjem til middag. Faderen gik ud for at lede. Han fandt ham nede ved elven, ved den busk, hvor skjørtet til hans lille søster var blevet hængende den gang. Han stod ude i vandet, ligesom den gang han holdt hendes hoved oppe. Da han fik øie paa faderen, for han sammen og raabte: «Det var ikke mig, som lokkede søster i elven!»

«Ved nok det,» svarede faderen rolig, tog op en kniv og vilde til at skjære busken bort. Men da sprang Gutorm ind paa ham som et rasende dyr og slog ham med knyttet næve. Faderen holdt ham fra sig. «Du ved da det, at Tulla sover i jorden nu, saa hun er ikke her,» sagde han. Da blev Gutorm stille.

«Tulla sover i jorden — Tulla sover i jorden,» mumlede han — «men kommer hun aldrig igjen?» lagde han til og saa stort paa faderen.

«Hun kommer nok igjen en gang,» svarede faderen ligesom han havde gjort det paa kirkegaarden. «Du faar passe paa hende, du Gutorm.»

«Skal jeg passe paa hende?» spurgte Gutorm.

«Ja, du er vel den nærmeste til det,» svarede faderen.

Gutorm nikkede flere gange, ligesom han grun- dede paa noget. «Tulla sover i jorden,» hvi- skede han — «Tulla kommer igjen — jeg skal passe hende.» Han gjorde et sprang og lo. Faderen tog ham ved haanden og ledede ham hjem. Han skar ikke busken af.

Dagen efter stod Gutorm tidligt op. Forældrene havde hørt ham mumle med sig selv hele natten. Han tog veien op til en furumo tæt ved stor- veien med en spade og en hakke i haanden og begyndte at arbeide, saa det havde god skik. Han væltede sammen stene, han skar af torv, han lavede smaa høie. Det var utroligt, hvad styrke han havde, liden som han var. Ingen kunde forstaa, hvad han mente med dette.

Spurgte de, saa lo han blot skjelmisk. Moen var ingen ting værd, saa eieren lod ham rode der i fred, og faderen var glad ved, at han havde dette arbeide saa langt fra elven.

Lidt efterhaanden viste det sig, hvad det var Gutorm tænkte paa. Han byggede en kirke og lavede en kirkegaard. Kirken havde han sat op akkurat som storkirken, han havde seet, der hvor Tulla blev begravet. Og gravene rundtomkring laa ligedan til, og paa nogle satte han hvide og paa andre sorte kors, akkurat som han havde seet det hin søndag. Men tæt indved muren, lige nedenfor vinduet i koret, var det Tulla laa. Den grav havde han udstafferet paa alle mulige maader. Did bar han blomster og grankongler og skjæl og smaa stumper af brædder, som han skar ud. Der sad han ogsaa altid, naar han hvilte eller spiste sin mad.

En dag kom han ind til landhandleren og stirrede rundt.

«Hvad skal du idag, Gutorm?» spurgte landhandleren.

Gutorm lo og pegte paa hylden, hvor silkebaandene laa. «Baand til Tulla!» sagde han bare.

Landhandleren klippede af et lidet baand og gav ham. Gutorm greb baandet, kastede en tolvskillig paa disken og sprang, som om hunden var i hælene paa ham. Landhandleren raabte, at det var for mange penge, men Gutorm løb endnu hurtigere. Han var ræd for, at de skulde tage skatten fra ham. Dette baand bandt han da om et lidet kors, han havde gjort. Det var det baand, hun havde i fletterne, da han saa hende sidst. Korset satte han paa hendes grav, og det kors og det baand vogtede han, som var det guld. Var det regnveir, havde han et overtræk, som han drog over det, at det ikke skulde tage skade.

Det var mange aars slid og slæb, før Gutorm fik kirken og kirkegaarden sin istand. Bygdefolket syntes synd i den stakkars, godmodige tomsingen, saa de gav ham en haandsrækning nogen hver af dem. En husmand havde ovenikjøbet skaaret ud en prest i en sortmalet kjole, som stod paa prækestolen, og lidt efter lidt fik han ogsaa lavet kirkefolk, som sad i stolene, baade mandfolk og kvindfolk.

Disse Gutorms kunster blev snart omtalte viden om, og alle reisende, som kom forbi, maatte stanse her og se paa kirkegaarden hans. Og aldrig var Gutorm saa glad, som naar de roste kirken og syntes, den var pen. Da smilte han over hele ansigtet. Men aldrig vilde han tage

mod penge. Bød man ham det, lagde han hænderne paa ryggen og rystede paa hovedet. Men hviskede de saa til ham: «Det er til Tulla — til Tulla kommer igjen,» — da saa han længe betænksom paa dem, lo, greb pengene og gjemte dem.

Dette kom skydsgutterne snart efter, og de glemte aldrig at fortælle det til de reisende. Saaledes gik det til, at «Tulla» fik ind mange penge aar og dag. Disse penge gav Gutorm trofast til sin mor hver eneste aften og bad hende gjemme dem til Tulla. Og det gjorde sit til, at faderen kunde lade Gutorm gaa saaledes sin egen gang aar efter aar. Ja han bragte flere penge til hus paa denne maade, end om han havde sprunget ærinder for folk eller gjort noget andet smaatteri.

Lykkeligere end Gutorm nu var, kunde ikke godt et menneske være. Han gik og puslede mellem sine grave, og blev han træt, satte han sig i en kirkestol ved siden af sine dukker, med huen i haand og stirrede med andagt paa den malede prest. Eller ogsaa sad han ude ved Tullas grav og ventede paa, at hun skulde komme. Man kunde være vis paa at finde ham der, hvad tid paa dagen man kom, i regn og i solskin og i snebyger.

Bygdefolket slog da altid en liden prat af med ham, og spurgte, om Tulla var kommen nu. Da lagde Gutorm fingeren paa munden, saa sig først halvvræd omkring, saa hviskede han og pegede hen paa graven: «Tulla sover — kommer engang igjen — jeg skal passe paa Tulla, sagde far.» Dette gjentog han bestandig, hvergang man spurgte.

Saa var det en solskinsdag ud paa sommeren — Gutorm havde været hjemme en liden stund for at spise middag — at han blev staaende ved

kirkegaardsledet som fastnaglet. Der sad Tulla lyslevende paa graven! Det røde silkebaand havde hun i fletterne, og samme gule haar var det. Han blev staaende med gabende mund. Saa lagde han sig ned paa alle fire som en kat, naar den ser en fugl, den vil snappe, og krøb forsigtigt fremover, gjemmende sig bag alle sine tuer. «Tulla» saa ham ikke, hun sad og legte med nogle sneglehuse og skjæl, som hun havde plukket fra graven. Bedst som det var, stod tomsingen foran hende med fem springende fingre paa hvert knæ, stirrede hende op i øinene og storlo. Gjenten i et skrig, slap alt hun havde og ud gennem ledet.

Gutorm stirrede forbauset efter hende, saa løb han samme vei. Gjenten var bare liden, saa hun kom sig ikke hurtig afsted; men Gutorm havde klodsede træsko paa, saa det varede en god stund, før han drog sig indpaa hende. Da gjenten saa tomsingen komme efter sig, satte hun i et hvin — en mand oppe paa marken kastede sin ljaa og kom springende. Manden tog den lille pige paa armen og greb med det samme Gutorm i brystet og rysted ham. «Jeg skal lære dig jeg, hvis du skræmmer livet af gjentungen,» sagde han barskt og kastede Gutorm hen i gjærdet, saa det knagede. Dermed gik han med gjenten op efter bakken til den røde gaard. Gjenten skjælv og lagde armene rundt mandens hals.

Gutorm stod en stund paa veien og saa sig omkring. Saa sneg han sig forsigtig hen til den fine, hvidmalede port, trykkede ansigtet tæt indtil spilerne og stirrede op mod gaarden.

Da han ikke kom hjem til kvelds, blev faderen bange. Saadant var ikke hændt paa mange aar.

Han gik op til hans kirkegaard og søgte —

han var ikke der. Han gik videre frem langs veien. Der stod Gutorm ved haveporten, som førte op til nabogaarden og trykkede ansigtet mod spilerne.

«Er du her Gutorm?» spurgte faderen.

Gutorm blev forlegen. Faderen saa, det var noget, han nødig vilde ud med, saa spurgte han ikke mere. Gutorm fulgte ham villigt hjem.

Morgenen efter, da faderen stod op, var Gutorm alt borte. Han ud for at lede. Der stod Gutorm nede ved porten ligesom den forrige kveld. «Hvad ser du efter Gutorm?» spurgte faderen.

Gutorm bøiede sig hen mod hans øre. «Tulla er kommen!» sagde han, — «deroppe — kjendte mig ikke igjen.» Han smilte, da han sagde dette, men hans øine var store og vaade.

«De har en liden gjente deroppe, som ogsaa har gult haar,» sagde faderen; «men din Tulla, ved du, sover paa kirkegaarden. Du maa gaa hen og passe hende, ellers kunde hun komme.» Og dermed trak faderen af med ham.

Gutorm stred mod og vendte sig flere gange paa veien. «Tulla op af graven — baandet borte — baand i haaret,» stammede han.

Den dag sad Gutorm sørgmodig paa sin kirkegaard; han var ikke istand til at gjøre noget, og Tulla kom ikke igjen. Men dagen efter havde han vovet sig gennem ledet og halvt op til gaarden. Der stod han og strakte hals og keg ind paa gaardspladsen. Saa kom slaattefolket gaende og manden, som havde rystet ham.

«Hvad er det du lurer efter? Vil du bare pakke dig straks!» raabte han til ham. Gutorm tog paa sprang, og mændene lo.

I et par dage vovede han ikke mere end at.

luske omkring der, men den tredie dag kom han stolt op gjennem haveveien. Med begge hænder bar han en skaal foran sig, og den var fuld af blaabær. Konen paa gaarden mødte ham i svalgangen.

«Vi skal ikke kjøbe bær her,» sagde hun.

«Ikke sælge — bær Tulla,» sagde Gutorm og rakte skaalen frem.

«Tulla er ikke her,» sagde konen. I det samme kom en kar ud gjennem døren, og i aabningen saa Gutorm Tulla staa inde paa gulvet.

«Der Tulla!» raabte han glædesstraalende og vilde ind.

«Vent lidt,» sagde konen, tog bærskaalen og gik foran. «Her er kommen en snil gut med bær til dig,» sagde hun til den lille pige; «nu maa du gaa hen til ham med to skilling og takke.»

Den lille pige trykkede sig bange ind til sin mor. Gutorm stod med tindrende øine nede ved døren og saa paa hende. Længere turde han ikke komme.

«Skal jeg følge dig?» spurgte moderen, idet hun tømte koppen og fandt frem penge. Saa kom hun med den lille pige hen til Gutorm. Men Gutorm lagde hænderne paa ryggen, som om han havde brændt sig. «Ikke skilling,» sagde han. Men saa greb han pludselig den lille haanden, gav sig til at klappe den og satte i et hvin af glæde. Gjenten begyndte at storgræde og gjemte sit ansigt i moderens skjørt.

«Nu er det bedst du gaar,» sagde moderen; «du skræmte hende, hun har ikke bedre forstand hun, ser du; der er skaalen.»

Gutorm gik langsomt ud, han vendte sig en gang i døren. Da han var kommen ned paa veien, saa han Tulla i vinduet. Han nikkede, og hun forsvandt.

En uge efter, da det begyndte at blive tussmørkt, og de havde tændt op ild paa den store grue, ser den lille pige et blegt ansigt klemt fladt ind mod vinduet. Hun til at ilskrige, og i det samme blev ansigtet borte. Det var Gutorm, som havde krabbet sig op paa en vedstabel og keg ind.

Saa gik der atter en eller to dage, da ser konen paa gaarden ud gjennem vinduet tilfældigvis.

«Ja saa min sandten er det ikke tomsingen, som kommer ansættende. Og vil du se, hvor han har staset sig til: blomster i huen og i alle knaphul og hænderne fulde af blomster. Nei nu, Per,» sagde hun til sin mand, «nu maa du skræmme ham til gavns, ellers kommer han dagstøt rendende her. Vesle Kari vover sig neppe udenfor døren, saa ræd er hun for ham.»

Per tog sin rifle fra væggen og gik ud. Der kom Gutorm farende, han havde ondt for at holde paa alle sine blomster.

«Hvad vil du her gut?» sagde manden til ham saa haardt han kunde.

«Blomster — Tulla,» svarede Gutorm og holdt frem blomsterne.

«Ved du ikke vi har ladte bøsser her paa gaarden?» sagde manden igjen, og i det samme løftede han geværet, som vilde han lægge an.

Gutorm satte paa sprang, saa blomsterne drysede til alle sider. Manden skjød ud i luften, og Gutorm rendte, saa stenene sprutede. Da han var kommen et stykke paa veien, maatte han sætte sig, han havde sprunget, saa han var nær ved at faa ondt. Han stirrede bange op imod gaarden, og da kom et par store taarer frem i hans øine. Nu var paradiset stængt for ham.

Efter den dag kom Gutorm aldrig mere op til

gaarden. Men trofast som en hund sad han nede ved veien og passede paa, om Tulla gik ud. Da fulgte han efter hende, men et godt stykke bag-efter. Saa hun sig da tilbage, nikkede han, gjorde sig blid og skabte sig til med alslags underlige fagter. Men Tulla ændsede ham ikke.

Var vesle Kari paa en af gaardene i nabolaget eller gik i skogen med sine kamerater for at finde bær, var man altid vis paa ogsaa at finde Gutorm der. Han stod et stykke ifra og saa paa, hvorledes de legte. Han bad aldrig om at faa være med og snakkede ikke til dem; men han kunde le høit, naar Tulla hoppede og sprang. Nogle af de modigste af smaagutterne truede ham med staven, og de, som vilde gjøre sig særlig tilvens med Tulla, kastede stundom stene og mosdotter efter ham og raabte: «Bort med dig, tomsing!» Og de andre lo, hvergang det traf.

Gutorm lod som ingenting, han var lige blid og kunde stundom vinke paa dem og pege hen paa en tue, hvor der var mange bær.

Børn kan være onde uden at vide af det selv. De blev kjede af at have Gutorm i hælene paa sig, hvor de for, og de ældste, som vilde gjøre sig vigtige, sagde da: «Kom, lad os lure os hen og rive ned kirken hans, saa faar han noget at bestille og har ikke tid til at rende efter os bestandig.»

Da Gutorm kom hen til sin kirkegaard dagen efter, saa han hærværket. Taarnet var nedrevet, presten trukket ned af prækestolen, dukkerne kastede henover gulvet og kirkestolene sønderbrudte. Ude paa kirkegaarden var flere af korsene oprevne og brudt itu.

Gutorm stod først rent forstenet, saa satte han i et hyl som et vildt dyr, løftede en svær sten

op af marken og kastede den fra sig. Saa rev han sig i haaret og slængte sig næsegrus ned i sandet.

Da han reiste sig, havde han som et andet ansigt. Det blide, godmodige udtryk var borte, hans øine var vilde og onde, det var hævn, han vilde have nu, bare hævn.

Han blev taalmodig liggende der den dag og ventede paa, at de skulde komme igjen, de som havde gjort dette. Men der kom ingen. Han laa og lurede der bag en høi en dag til og endnu en dag, men der kom ingen. Den fjerde dag kom hans fader og maatte næsten trække ham med sig til middag.

Han trøstede ham med, at de nok skulde faa alt istand igjen, akkurat som det var før, men Gutorm vilde ikke tage imod trøst.

Han havde neppe svælget maden, før han løb tilbage igjen. Han stansede, da han nærmede sig gjærdet, hans skarpe øre havde hørt noget pusle inde paa kirkegaarden. Og det var ingen anden end de tre smaagutterne, som havde faaet Tulla med sig for at vise hende sit storartede værk. Gutorm lagde sig flad ned og skjøv sig frem som en orm. Smaagutterne havde ikke opdaget ham. Han fik øie paa to af dem, som alt var i fuldt arbejde. Han havde alt stenen i haanden — da ser han toppen af nogle fingre rive op korset paa Tullas grav og rode i jorden med en stav. Did fløi stenen, og et skrig viste, at den havde rammet. I tre sprang var han derhenne og skulde kaste sig over den vingskudte fugl, og — der laa Tulla — bleg — uden at røre sig. Blodet randt af et saar i hovedet og nedefter det røde silkebaand. Gutorm slog hænderne for ansigtet, saa satte han i et hjerteskjærende raab og løb stønnende gennem skog og mark ned mod elven.

Gutorm kom ikke hjem den kveld. Faderen fik folk med sig og de søgte overalt, men de fandt ham ikke. Da kom faderen ihu den busk nede ved elven, som han ikke fik afskaaret hin gang, og hjerteangst skyndte han sig did. Der laa Gutorm — død. Hovedet og haaret laa ligesom indflettet i buskene, resten af kroppen laa ude i elven.

Dagen efter kom vesle Karis fader ned for at klage paa Gutorm, at han havde slaet hul i hovedet paa hans datter. Saaret var ikke farligt, men han vilde have en ende paa dette plageri nu.

«Nu slipper du at plages af ham længere,» sagde faderen og drog tæppet fra Gutorms blege, ulykkelige ansigt. Da gik manden. Men faderen blev endnu staaende en lang stund og saa paa sin søn.

«Nu har han det vist bedre, end han havde det hernede,» sagde han. «Nu har han fundet den rette Tulla, og hun vil ikke rive kirken hans ned.»

Dermed lagde han, stille grædende, tæppet atter over den døde.

Fante-Anne.

I.

Man fandt hendes mor liggende død i en lade. Det var ved juletider. Der var endnu liv i barnet. Det laa og kravlede paa moderens nøgne bryst. Konen havde vandret fra gaard til gaard og bedt om husly uden at faa. De norske bønder — og det være sagt til ære for dem — er ellers mærkelig villige til at laane hus; men denne kone havde seet saa urenslig ud, at de gruede sig for at lægge hende under sin skindsfæld nu, da de netop havde faaet alt gjort rent til jul. Saa havde hun ogsaa havt slige skulende øine, der for rundt vægge og tag, i samme øieblik hun steg ind i stuen, saa de blev bange for hende. Konen havde da stille gaaet fra gaard til gaard, til hun ikke orkede mere. Saa havde hun lagt sig ind i laden for at dø.

Det greb bygdefolket underligt dette, da det rygtedes, og det nu ved juletider, da herrens miskund havde været saa stor over dem. Det var, som de havde synd paa sig allesammen paa grund af dette, og som de gjerne vilde sone for det. De kappedes næsten om at faa overladt

barnet. Men konen paa den gaard, hvor liget var fundet, syntes, at hun havde mest ret til ungen, og bød sig til at opfostre den. Der var ingen, som kjendte den døde, hun havde ikke været der før; men ventelig hørte hun til «vandrefolket». Hun havde havt slige urolige øine og slig brun hudfarve. Hele bygden fulgte hende til jorden, presten holdt en gribende tale, og saa — var hendes saga ude.

Barnet kunde vel være omkring to aar. De vidste ikke, om det var døbt. Da de havde baaret det ind paa gaarden, vasket og varmet det, begyndte de at nævne forskellige navne over det. Da de kom til navnet Anne, rykkede det ligesom til i gjentungen, og hun saa paa dem med nogle blanke, brune øine. Saa var det vel saa, at hun hed Anne da.

Konen paa gaarden var enke, og havde en liden gut, som netop var aarsgammel. Han hed Haldor. De voksede op næsten som tvillingsøskende disse to.

Den, som havde fundet liget i laden, var Jon, en af husmændene. Da han kom hjem til sin mor samme aften, fortalte han, hvad der var hændt.

«Det var mig, som bar barnet ind paa gaarden,» sagde han. «Du skulde aldrig seet noget saa blaa-frossent, som det var! Men saa, i det samme jeg var paa dørtærskelen med det, skreg det og slog op i ansigtet mit med den vesle haanden, og saa saa det saa underligt paa mig. — Du skulde aldrig seet slige øine paa et barn! Jeg tror ikke netop paa varsler, men jamen tog det mig saa underligt dette. Gud ved, hvad skjæbne den stakkaren skal faa i livet!»

«Vorherre gjør alt til det bedste, ved du,» svarede moderen.

«Ja, naar vi bare lader ham raade,» sagde Jon.

Han var en kjæk og paalidelig kar denne Jon. Han var ikke mere end tyve aar, men saa ældre ud. Hans far havde kjørt sig fordærvet paa en byreise. Rebet, hvormed læsset var fastgjort, brast, og alle kasserne faldt over ham. Da var Jon ikke mere end 12 aar. Fra den stund af maatte han hjælpe sin fattige mor, saa godt han formaaede. Han var stor og stærkbygget, og musklerne var haarde af slid. Ryggen var bleven rund af at bære byrder, og hans gang tung. Hans far havde været den flinkeste husmand paa gaarden. Nu satte Jon sin ære i at faa samme skudsmaal. Han var ogsaa den, som husmoderen havde størst tillid til, og hun kunde trænge paalidelig hjælp nu, da hun var bleven enke saa tidligt. Jon var derfor den, der blev som en slags far for Haldor og Anne. Han holdt øie med dem, naar de var ude og legte, og han havde dem ofte en paa hvert knæ og fortalte dem historier fra bibelen om kvelden.. Thi i den bygd holdt man endnu fast ved den gamle, gode skik, at husbondsfolk og tjenere var som en familie og sad sammen hver med sit smaaarbeide efter aftensmaaltidet.

Ungdommen kunde ikke like Jon, fordi han var saa stiv og gammelklog og aldrig vilde fare paa dans eller nattefrieri med dem. Men Jons bedsteforældre havde hørt til Hans Nilsen Hauges folk, og lidt af det var endnu blevet siddende i ætten. Den holdt sig meget til bibelen.

Det viste sig snart, at der var stor forskjel paa Haldor og Anne. Haldor blev en liden,

tykfalden gut, som snublede i hver sten, der laa i veien for ham. Anne var letbygget og smækker og saa smidig som en kattedrilling. Hun kunde næsten ikke holde ud med at staa og gaa, hun maatte hoppe eller springe. Hun var ogsaa i alt fremmeligere end Haldor. Det blev hun, som altid anførte legen, og hun fandt paa det utroligste. Haldor lod sig narre med paa alting. De klatrede op paa stabburstaget, de var oppe i træerne for at rive ned skjærere. De legte mor og barn, og altid blev det Haldor, som skulde have ris. En gang havde hun sagt, at hun skulde kjæmme ham og have fedt i haaret, og saa smurte hun det ind med tjære. Efterpaa fik hun Haldor, den dumrian, til at dyppe hovedet ned i avnesækken, og da lo hun, som hun var vild, mens Haldor skreg og arbeidede for at faa avnerne af sig.

Konen paa gaarden saa nok denne hendes vildskab og var halvt bange for hende. Men saa var gjenten ogsaa saa munter og morsom, at det var rent umuligt at blive vred paa hende, og konen var ogsaa ræd for at gjøre forskjel paa børnene.

Der randt en elv tæt ved gaarden, og moderen havde forbudt børnene at gaa did; men desmere lyst fik Anne, kan du vide.

En dag — det var sent paa høsten — havde hun faaet Haldor med sig did ned, og de morede sig med at hoppe fra sten til sten paa stranden. Ret som det var faldt Haldor ud i vandet, saa lang han var. Anne trak ham paa land, og gav sig til at tørre ham, men vandet randt af gutten. Storgrædende løb han hjem-voer. Han vidste ikke ordet af det, før Anne

var efter ham, greb ham i kraven og rystede ham.

«Du gaar ikke hjem Haldor! Jeg bliver rent ulykkelig, gaar du hjem! Du kan tørre klæderne paa kroppen, saa gjør alle gutter, som duer til noget. Og gjør du ikke det, skal du faa saa meget prygl, at —»

Stakkars Haldor turde ikke mukke, han smaa-klynkede og skjælv.

«Du kan løbe frem og tilbage her paa veien, saa holder du varmen i dig,» sagde Anne.

Haldor sprang grædende frem og tilbage.

«Du skal nu altid flæbe, du Halvor, ser du nogensinde, at jeg græder?»

Haldor hikkede og skulde tvinge sig. Da de endelig kom sig hjem, var gutten ganske bleg og skjælvende. Han maatte tilsengs, og moderen spurgte, hvor han havde været. Haldor begyndte at græde og fortalte alt. «Men Anne sagde, jeg skulde ikke sige det,» lagde han til.

Anne var krøbet hen i en krog, hun følte sig rent liden. Fostermoderen traadte frem. Saaledes havde Anne aldrig seet hende før. Hun var bleg, og munden dirrede.

«Havde jeg vidst, at du bare skulde bringe ulykke tilgaards, saa kunde du været der, du var, din tøsunge! Fanteblood er der i dig, og fantestreger er alt du gjør.» Og dermed lagde hun sig ned over Haldor og græd.

Det blev ikke saa farligt med Haldor, som det saa ud til. Efter en uges tid var han frisk igjen. Men Anne glemte ikke de ord, som moderen havde sagt. Hun var saa pas stor nu, at hun forstod, hun var der paa naade; hun hørte til et andet og lavere folkeslag.

Samme eftermiddag stod Jon paa laaven og

tærskede. Da stod pludselig vesle Anne ved siden af ham.

«Du Jon, hvor har jeg været før?» spurgte hun.

«Været før?» Og Jon saa forundret paa hende.

«Ja, hvorledes kom jeg her paa gaarden?»

«Kom her? — Nei —,» og Jon trak paa det.

«Du skal ikke lyve, Jon!»

«Nej, lyve skal jeg ikke; — men hvad skal du vide det efter?»

«Jo, for jeg bringer bare ulykke tilgaards jeg — jeg gjør bare fantestreger jeg — jeg er en tøsunge jeg.»

Jon slap tærskestaven og vilde sætte gjenten paa sit fang; men hun puffede ham bort.

«Jeg vil ikke være hos dig — jeg vil ikke være hos nogen af eder — jeg vil bort!»

«Vær nu fornuftig, Anne, saa skal jeg fortælle dig alt sammen.»

Og Jon fortalte, og han glemte ikke at nævne det, at han havde baaret hende ind paa gaarden. «Og derfor er du næsten som min datter,» sagde han, «og vi skal være gode venner.»

«Jeg vil ikke være din datter, jeg vil ikke være ven med nogen,» svarede Anne trodsigt, «jeg vil til min rette mor jeg.»

Den dag gik det først op for Jon, hvilken ulykke det var for Anne, at hun var et hittebarn, og han lovede sig selv, at han altid skulde være god mod hende. Han var ogsaa utrættelig i at arbejde legetøi til hende og fortælle hende om Vorherre. Men det blev Anne snart kjed af. Hun vilde heller være med de andre karer, ride hestene hjem, lære skjemteviser og skrøner om haugfolk og huldrer, om bjørneskyt-

tere og slagsmaal. Jon kunde bare bibelhistorie han, han var kjedsommelig, Jon.

Anne glemte som sagt aldrig de ord, som konen paa gaarden havde sagt. Saa liden hun end var, havde hun alt faaet æde af kundskabens træ. Hun havde faaet det første dybe saar i sit barnehjerte. Nu foresatte hun sig, at hun ikke alene vilde være jevngod med de andre børn, hun vilde blive deres mester.

Det fik hun forsøge sig paa, da hun kom paa skolen. Der var mange gutter, som var ældre end hun; men hun efterabede alt, hvad de gjorde, og gav sig ikke, før hun var jevngod med dem. Der havde været en mand der rundt i gaardene, som gjorde kunster paa en dug, som han bredte ud paa tunet. Han gjorde kolbøtter som et hjul, stod paa hovedet og gik paa hænderne. Da han vel var reist, skulde hele smaagutflokken staa paa hovedet og gaa paa hænderne, kan du vide. Anne var ikke sen. Hun fik fat paa et stykke seilgarn, som hun snørede rundt skjørtet, og snart var hun den flinkeste af dem alle. Haldor stod for det meste og saa paa, han turde ikke vove sig paa dette. Han havde slig respekt for Anne, at det var over al maade. Da han var bleven frisk igjen, havde hun taget ham for sig og sagt: «Sladrer du en gang til paa mig, Haldor, saa dræber jeg dig.» Og dette skræmte gutten saaledes, at han var lydlig som en hund mod hende. Anne var paa sin side færdig til at væрге Haldor mod hvem det skulde være. Hun tog ryggetag med de største gutter, naar de gjorde nar af Haldor og kaldte ham for en tøsefut. Blev hun hidsig og saa, hun var nær ved at tabe, kunde hun baade spænde og kløre. Da gnistrede det af de smaa, brune øine, og der

kom et saa vildt udtryk i ansigtet, at det saa ud, som hun havde lyst til at slaa ned og rive istykker alt, hvad der kom hende mellem hænderne. Naar hun gik hjem fra skolen, kunde hun umulig følge landeveien. Hun skulde prøve benveie og klatre over gjærder, og saa sang hun ud i vilde luften, saa det gav gjenlyd viden om.

Et hurtigere barn til at have øine og øren med sig, end Anne var, kunde neppe findes. Man maatte være forsigtig, naar man var i selskab med hende, for hun efterbede alle ting.

Der havde været et par kjærestefolk fra byen deroppe en sommer, og de sad ofte nede ved elven, gjemte bag en busk. Anne var efter dem og keg paa dem, hvor de gik. Saa havde hun en dag faaet staset sig ud med et rudet tørklæde og en fjær i haaret, og saa sagde hun til Haldor: «Kom nu, Haldor, skal vi lege kjærestefolk.» Haldor kom. «Se her, nu skal du tage denne kvisten her — det er spadserestokken din det, ser du — og saa skal du imellem slaa dig med den paa læggen, og saa skal jeg tage dig under armen. Og saa skal vi sætte os nede ved elven.»

«Ja men du ved, vi har ikke lov —»

«Aa, vi skal ikke ud i vandet idag.»

De gik ned mod elven. «Se nu sætter du dig her, og saa sidder jeg her, og saa skal du lægge den ene arm om livet mit, og saa skal du kysse mig — kys mig da, gut!»

Ja Haldor skyndte sig at gjøre det. «Det skulde vi gjøre mange gange, hvis ret var, men det er saa ækkelt, saa det kan være nok med en gang. Og saa skal du klappe mig paa haaret

og paa kinden og fnise — nu, fnis nu! Og saa skal du hviske med mig.»

«Hvad skal jeg hviske?» spurgte Haldor.

«Ja det maa du finde paa selv; du skal spørge, om det er sandt, jeg holder af dig, og det skal du spørge opigjen hver dag. Spørg nu dal!»

«Er det sandt, du holder af mig?» ramsede Haldor.

«Ja det er saa sandt, saa sandt,» sagde Anne med gravrøst. «Og er du ikke god mod mig, saa skal jeg komme som et spøgelse til dig om kvelden og suge blodet af dig levende og æde alle smaabarnene dine, og dig skal jeg tage ind i bjerget, hvor du aldrig ser sol eller maane mer, for jeg er huldren jeg, ser du.»

Dermed sprang Anne op og gav sig til at storle, saa Haldor lagde paa sprang hjemover. Anne efter ham og naaede ham. «Du er nu ogsaa ræd for alle ting, du Haldor; du skjønner vel, det bare var leg? Saaledes er det at være kjærestefolk, ser du.» Og Anne tog Haldor i haanden.

«Da vil jeg aldrig være kjærestefolk,» klynkede Haldor.

«Nei, du vover ingen ting du, men jeg vil,» sagde Anne.

II.

I barneaarene da kan fattigtøsen lege med prinsessen; thi da er det menneskehjerte, som møder menneskehjerte. Naar man bliver voksen, saa gaar ikke den legen mere; thi da er det klæder, som møder klæder, og stand, som møder stand, og daarskab, som møder daarskab. Saaledes

ogsaa med Anne og Haldor. De kunde ikke lege kjærestefolk længer; thi nu var han husbonde paa gaarden, mens hun bare var tjenestepige. De skiltes ganske naturligt. Da det var slut med skolen, og de var saa store, at de kunde gjøre nytte for sig, var Haldor ude mellem karerne bestandig, mens Anne syslede inde. Men alligevel holdt Haldor sig mere til hende end til de andre; thi Anne var bleven en sjelden vakker gjente. Hun havde den samme lette, dansende gang som før, hun bar hovedet saa stolt som en dronning, det lyste af de blanke, brune øine, og et stolt smil laa om de røde, friske læber. Snarraadig og egenraadig var hun, og hun havde samme rappe mund som før. Der var ingen i hele bygden, som kunde maalbinde hende.

Det var en ting, hun var lige lysten paa, som at staa paa hovedet og gaa paa hænderne i gamle dage, og det var at danse. Hun kunde villig gaa en mil eller to, fik hun saa sandt komme til et danse-gilde. Det var ogsaa værd at se hende danse. Naar de andre stampede rundt med tunge støvler, hørte man næsten ikke fodtrinet efter hende, hvergang hun traadte gulvet. Smidig som en vidje var hun, fuglelet svævede hun, kroppen saa spænstig som en staa-tjær. Og hun dansede ikke bare med fødderne — nei med arme, med haar, med øine, med mund — hun var helt rykket hen i et drømmeland, naar hun dansede. Haldor var ogsaa flink, og han dansede helst med Anne. Da var det, at folk begyndte at undres paa, om der kunde være noget i det rygte, som gik, at Anne skulde blive kone der paa gaarden.

Haldors mor havde ogsaa hørt dette rygte, og

hun holdt øie med dem. Vist var det, at Haldor mærkelig ofte gjorde sig ærinder op til sæteren om sommeren, og da var Anne altid budeie.

Det var ikke bare Haldor, som syntes, at Anne var en prægtig gjente. Det syntes ogsaa Jon. Det gik ikke længer at være som en far for hende, som han havde sagt hin gang. Hun var nu ligesaa voksen som han selv, syntes han, skjønt han jo var omtrent 20 aar ældre. Og saa løb hun altid fra ham, naar han kom nær, og havde moro af at gjøre sig lystig over ham, saa andre hørte paa. Jon blev ganske forlegen, naar han var sammen med hende, hun spillede rent mester.

Og alligevel vilde en, som kunde bruge øinene, snart se, at der maatte være noget mellem Jon og Anne alligevel. Han tog altid det tungeste arbejde fra hende. Naar hun skulde bære vand, kom Jon altid gaaende som ved et tilfælde og sagde: «Jeg skal bære bøtterne, jeg.» Og dermed tog han dem fra hende. Ved fandtes altid indbaaret i krogen ved gruen. Som oftest fandt hun fjøset feiet, naar hun skulde til at gjøre rent der. Men samtale med hende gjorde han ikke stort. Han blev snarere mere stille og betænkt maaned efter maaned, som gik. Det var ikke saa længe siden, han holdt hende paa armen, syntes han, og nu — —

Jon elskede Anne. Han saa, hvorledes Haldor fløi efter hende, og han harmedes. Ikke fordi han havde noget mod Haldor; men Anne var for god til at holdes for nar. Og andet end narreri kunde det ikke blive mellem dem. En tatergjente kunde aldrig blive gaardmandskone, det vidste han saa vel. Dertil var ætten for stolt og for ræd bygdesnakket. Saa var det

bedre, at hun fik en ærlig kar, som ikke skammede sig ved hende, og som vilde hjælpe og støtte hende paa alle maader. Det mente i alle fald Jon. Og han maatte ikke vente forlænge heller, saa gjenten satte sig for fast i dette med Haldor.

Saa talte da Jon en aften med sin mor om dette.

«Hvorledes liker du Anne?» spurgte han, da de først var komne paa glid.

«Det er et farligt kvindfolk,» svarede moderen.

«Ja, men hun er ferm og et dueligt arbeidsmenneske,» sagde Jon. «Hun bliver storlig til nytte for den plads, som faar hende.»

«Hun danser,» sagde moderen.

«Aa det slider hun snart af sig,» svarede Jon. «Hun er god, naar man bare forstaar at omgaaes ret med hende.» Jon stansede en stund. «Jeg ved ikke, hvorledes det kan hænge sammen, men en bliver ligesom saa ung, naar man er sammen med hende, og arbeidet gaar saa let, naar man hører hende synge. En faar slig lyst til at leve og slig lyst til at arbeide.»

«End om det var verden, som fristede?»

«Verden frister aldrig til det, som er godt, mor, og jeg bliver saa god, naar jeg tænker paa hende.»

«Hun bliver kone paa gaarden omsider, skal du se.»

«Det ved du ligesaa godt som jeg, at hun ikke bliver. Men jeg er ræd Haldor, som farer der og gjør sig til. Her hos dig kunde hun være tryg.»

«Du tænker paa hende Jon?»

«Jeg gjør saa, mor. Jeg ved, jeg kunde slide

mig ihjel for hendes skyld. Du mindes, at hun greb mig i hagen og skreg, den gang jeg bår hende ind paa gaarden. Jeg tror ikke netop paa varsler, men jeg kommer det saa ofte ihu alligevel.»

Jon gik og grublede paa, om han skulde byde sig frem til Anne; men han vilde vente til sommeren, da det blev mildere i veiret. Han gik til en gammel ven af sin far, en læser, og spurgte om raad, hvorledes man bedst skulde fri, og af ham fik han opskriften. Og med den i vestelommen lagde han i vei til sæteren, hvor Anne var. Han tog brevet frem flere gange paa veien og læste paa sin lekse, og saa tørrede han sveden af panden, hver gang han lagde seddelen i lommen igjen. Han traf Anne alene, hun sad netop og ventede paa, at buskaben skulde komme ranglende.

Da Jon havde talt ifra sig om veir og ost og melk og kjøer og alt, som hører til, tænkte han, det var paa tide at løse paa sækkebaandet. Og saa kræmte han og begyndte at remse: «Da Adam vandrede enslig udi paradiset's have, sagde Gud Herren: det er ikke godt for mennsken, at han er alene — —»

Længere kom ikke Jon; thi Anne slog ud i en lattersalve, saa det skingrede, og raabte: «Vil du holde bibellæsning Jon? Det var synd, du ikke skulde have flere til at præke for da. Hei, Graasid, Rødkolle, kom stakkar!»

Og nu begyndte hun at lokke paa bølingen, og bjældeklang og rauten svarede hende langt borte i fjeldet.

Jon sad saa stiv som en stolpe, han vidste hverken ud eller ind, bare rev i sin hue. Anne saa paa ham og lo.

«Vidste du bare, hvor komisk du ser ud, Jon! Og hvor fint du er klædt — nu ser jeg først det — du vil da vel ikke fri?»

Jon blev rød, han fik taarer i øinene, stakkar.

«Siden du spørger saa ligetil,» sagde han, «saa var det ret det, jeg vilde tilspørge dig, om du vilde være min kone med Gud og æren.»

«Men du sagde en gang, du vilde være min far, man kan da ikke gifte sig med sin egen far?» sagde Anne skjelmisk.

Jon blev endnu mere forlegen. «Ja, men det — —,» stammede han.

«Hvor gammel er du Jon?»

«Jeg er 37.»

«Og jeg er bare 17. Og hvor skulde det gaa paa bryllupsdagen, naar jeg bare vilde danse, og du bare synge salmer?»

Jon svarede ikke paa det. Han sad og tyggede paa noget andet.

«Ja, for Haldor —,» udbrød han endelig.

«Hvad rager Haldor dig?» bed Anne i hvast, og der skjød et blink op i hendes øine.

«Jeg tænkte, det ikke vilde være hyggeligt at være paa gaarden, naar Haldor blev gift og — det bliver ikke saa let at faa plads paa andre gaarde heller. Du er hastig i gemyt, og saa ved du — —»

«Hvad ved jeg?» spurgte Anne, og det begyndte at koge i hende.

«Ja, du ved — hvorledes du kom til gaards — det kunde være godt at have en, som ikke undsaa sig — —»

Mer fik ikke Jon sagt, før Anne sprang frem paa gulvet. Hun knyttede næverne, og det gnistrede af øinene.

«Hvem vover at snakke ondt om mig og mine?» raabte hun og var næsten styg at se til. «Er det du, din husmandsfille? Er konen paa gaarden blevet bange for, at jeg skal stjæle hendes guldæble? Hun skulde vogte sig, skulde hun! Ved I, hvad æt jeg er kommen af? Kjender du far min? Han var hundrede gange bedre end din kanske, for det skal der nu ikke meget til. Ser jeg ud som en træltøs kanske? Tror du, jeg vil tigge brødet af nogen? Jeg kjender mig jevngod med hvilkensomhelst gjente her i bygden, det skal jeg sige dig. Men du er ikke bedre end alle de andre — de er slig alle her i bygden — det skal være en naade at tage mig. Men jamen skal de bede vakkert, før de skal faa mig, det kan du stole paa!»

Jon stod op. Hans øine var blanke og vaade. I den stund var han vakker.

«Tro mig, jeg mente ikke noget ondt med det, Anne,» sagde han, og rakte hende haanden. «Jeg mente bare — aa ja, det kan være det samme, hvad jeg mente. Men nu ønsker jeg dig Guds fred, og skulde noget galt komme paa, saa har du i mig en ven, du kan stole paa.»

Anne tog ikke mod Jons haand, og saa gik han.

Ude trængte buskapen sig om Anne og vilde have salt, men hun skubbede dem bare fra sig, greb melkebøtten og krakken, og gav sig til at melke, saa det sprutede. Bjældekoen saa forundret paa hende, dernæst paa alle sine kamerater. Saa begyndte den at ringle smaat med bjælden og raute saart og sagte. Og da heller ikke det hjalp, strøg den sig opad Anne og slikkede hende paa kinden. «Vil du lade være, dit ubæst,» sagde Anne og slog efter den. Da for-

stod bjældekoen, at der var noget galt paa færde, fortalte saa dette paa sin vis til kameraterne, og de drog sig tilbage og bare smaaknurrede. Bjældekoen stod og græd.

«Du er nok i ulag i kveld, Anne, sagde en stemme tæt ved hende. Det var Haldor, som havde seet paa hende en stund. «Er du vred, fordi jeg ikke kom før kanske?»

«Aa jeg er lige glad, om du blev borte,» svarede Anne og flyttede melkekrakken hen til en anden ko. «Jeg ved ikke, hvorfor I giver jer af med mig?»

«Jeg mener, nissen har været her?» sagde Haldor.

«Ja, det er ikke langt ifra,» svarede Anne og lo bittert. «Jeg var vel passelig til ham, sli kraakeunge, som jeg er.»

«Jeg mener, du er forrykt jeg, Anne.»

Anne sad lidt, saa reiste hun sig. Hun lagde den ene arm paa ryggen af en ko, strøg det urede haaret bagom ørene med den anden haand og saa paa Haldor.

«Du Haldor, er jeg styggere end andre kvindfolk? Er jeg mindre klog? Er jeg daarligere til at arbeide?»

«Jeg mener, du er fra forstanden jeg, gjente! Hvad er det, som gaar af dig?»

«Jo, Jon var her og prækede om, at folk undsaa sig for mig.»

«Jon, siger du?»

«Ja, og naar det kommer til stykket, har han vel ret.»

«Og det siger du til mig, som har været kjæresten din, fra jeg var 10 aar gammel,» sagde Haldor.

«Du da!»

«Ja det var du, som lærte mig op i, hvorledes det skulde være at være kjærestefolk, husker du. Var det ikke saa?» Og Haldor lagde armen om hendes liv og vilde kysse hende, men Anne skubbede ham fra sig.

«Du vover ikke at røre mig, hører du!»

«Jøje mig, for en brændenesle du er i kveld,» sagde Haldor. «Og jeg, som kom for at fortælle dig noget morsomt; men naar du er saa sint, saa —»

Anne smaalo. «Kom nu og gjør nytte og staa ikke der og gab,» sagde hun. «Bær nu ind disse bøtterne du.»

«Ja, vil du være snil efterpaa da?»

«Aa, du er en sluddrekop, Haldor.»

En time efter syntes Anne at have glemt al sin harme. Hun lo, og hun skjemtede, og Haldor snakkede løst og fast, saa det bare randt. Og et smil legte om hendes mund, mens hun fulgte ham med øinene nedover birkelien — da kom skyggen igjen og lagde sig atter over hendes ansigt.

III.

Haldor havde gaaet paa landbrugsskolen paa Aas og lært sig til at være storkar. Han havde lagt sig til klædes klær, ja endog snipkjole, da han ikke kunde vise sig i selskaberne hos lærerne uden at have snipkjole paa. Han bar hat istedetfor hue, og hatten sad paa sned. Naar han dansede i bondelagene, havde han en cigar i den ene mundvig. Ofte, naar han vandrede paa storveien, fløitede han og slog sig paa læggen med en smækker birkekvist. Han fløitede

ogsaa efter tjenerne, før han kaldte paa dem. Der var kommet noget nedladende over ham. Han vilde sjelden tage haand i med i arbeidet selv, bare holde overopsyn med det. Han havde forgæbet sig saaledes i den skik, man brugte paa fladlandet, at han nu skulde omgjøre alt herhjemme efter den. Husbondsfolk og tjenere skulde ikke længer være sammen. Derfor tømrede han sig ogsaa en ny stue, og den skulde hvidmales og indrettes paa byvis.

Alligevel syntes gjenterne i bygden, at Haldor var en spænstig og kjæk kar, og saa var han saa fuld af spøg, han drev moro med alt. Den opvoksende ungdom tog ham til mønster og gjorde sig saa «flot», som den bare kunde, for dette ord brugte Haldor stadig. Han vilde være flot, og alting skulde være flot. Det var bare de gamle, som rystede paa hovedet og ønskede, det kunde gaa som i eventyret, at birkekvisten i Haldors haand kunde forvandles til en forsvarlig stok, som kunde smøre hans rygstykker dueligt.

I en ting var dog Haldor lig sig selv, og det var, at han holdt sig mest til Anne. Han syntes godt om at skjemte med hende, for aldrig hørte folk et alvorligt ord dem imellem. Det var mere som en kappestrid, hvor den ene vilde sætte den anden fast, og Anne var ikke den, som gav sig. Men paa samme tid var ogsaa Haldor ude og fløi efter andre gjenter.

En sommerdag, da Anne som vanlig var paa sæteren, kom Haldor slængende. Han havde kvisten sin i haanden, et birkeløv mellem tænderne og nynnede en vise, da han kom henad sætervolden.

«Nei, saa du har tid at besøge mig og,» sagde Anne.

«Ja, hvad skulde være i veien?»

«Jeg tænkte, du havde det for travlt med andre gjenter nu en tid.»

«De ja — du ved godt, at du er den fornøieligste alligevel.»

«Saa du synes det?»

«De andre er saa kjedsommelige, at du aldrig kan tro det.» Anne lo. «Du Anne, har du seet det nye hus, som jeg har sat op?» spurgte Haldor og hjalp Anne med melkeringerne. Anne holdt paa med at skure dem med skavgræs.

«Ja, det er vel ikke saa lidet, at man ikke skulde se det.»

«Ved du, hvem der skal flytte ind i det med mig?»

«Nei.»

«End om det var du?»

Anne lo. «Du er en god sludrekoop, Haldor,» svarede hun og gik ind i boden med nogle koller.

«Ja, vil du ikke, er der nok af dem, som vil,» sagde Haldor. «Du ved, jeg skulde have mig en tynd spadserestok og slaa mig med den paa læggen, naar jeg blev rigtig kjæreste, og her ser du spadserestokken.» Og han slog sig paa læggen med birkekvesten.

Anne saa paa ham. «Du skammer dig vel for mig du ogsaa, naar det kommer til stykket,» sagde hun.

«Kommer du nu med det gamle sludret igjen? Tror du ikke, jeg kan gjøre, akkurat som jeg lyster?»

«Men du vover ikke.»

«Vover? Jeg skal vise dig, at jeg kan vove!

Skal ikke du flytte ind i det nye huset til høsten, saa skal ikke jeg hede Haldor.»

«Lov ikke for sikkert, Haldor, du kunde komme til at angre det.»

«Angre det? Det bliver min sag.»

Anne vendte sig bort. Det gik stærkt i hende, men hun betvang sig. «Har du tænkt paa alt som vil følge paa?» spurgte hun endelig, og røsten skjælv.

«Jeg giver det en god dag altsammen,» svarede Haldor.

Anne vendte sig pludselig. Det lyste af hendes øine. «Er det dit alvor?» spurgte hun roligt og saa fast paa ham.

«Vover du at trodse folkesnak og spottende ord og bygdeskik, trodse din mor og hele hendes æt?» Hun snappede efter veiret, trykkede haanden mod sit bryst og lukkede halvt øinene. Saa sagde hun med sin blødeste stemme: «Aa, jeg skal være saa god mod dig, Haldor, jeg skal trælle for dig, jeg skal stille om dig, er du daarlig, jeg skal synge dig frisk, er du tungsindig, jeg skal dele med dig tungt og let og hjælpe dig med hug og med dug. Og saa skal vi trodse bygdesnakket vi to, le ad dem, foragte dem.» Hun kastede sig ind mod Haldor, lagde armene om hans hals og begyndte at græde.

Haldor blev rent bange, han kjæmpede for at komme løs, saa vild havde han ikke seet hende før. «Tag ikke saa paa vei, Anne,» sagde han.

«Du skal ikke være ræd for mig, Haldor,» sagde hun, og tørrede taarerne bort. «Det kom bare saa over mig; mod dig skal jeg altid være god.»

Da Haldor gik hjem den kveld, stod Anne støttet mod en birk og saa efter ham. Hun

skyggede med haanden for solen — der vendte han sig og nikkede.

Hvilken vakker kveld det var! Der var slig en summen af insekter i luften, fjeldene derhenne stod blaa af varmedis, livskraft dampede ligesom op af jorden og dirrede i hvert blad og hvert straa. Og saa stod hun saa høit. Bygden med alle de rige gaarde laa dybt, dybt under hende. Og hun, hun skulde blive gaardmandskone paa den største af dem! Nu kunde de komme med sine naadige øiekast, med sine spottende smil, nu kunde Jon snakke om, at han ikke undsaa sig for hende — haa, haa, hun skulde le af dem, hun skulde trampe paa dem, hun skulde til gavns hevne sig — — aa nej, hun vilde være mild, være god mod alle baade dyr og mennesker, for han holdt af hende og vilde ikke skamme sig ved hende. Og hun skulde flytte med ham ind i det nye hus og det til høsten — det var jo saa, han havde sagt og ment — var det ikke? Og solen legte om hende, der hun stod paa høiden, og de dirrende straalere glitrede henover alle hendes fagre drømme.

Da Haldor kom hjem, stod moderen ude paa tunet. «Hvor kommer du fra?» spurgte hun.

«Fra fjeldet.»

«Du gaar ofte til fjelds.»

«Synes du det?»

«Gik du der saa tidt, om ikke Anne var budeie?»

Haldor svarede ikke, han gik ind. Moderen efter. Der var ingen anden i stuen.

«Jeg har tænkt at snakke med dig om en ting, Haldor,» sagde moderen, «og det er, at du snart skulde gifte dig.»

«Ja saa.»

«Du har ingen ting at vente paa, og det sømmer sig ikke for dig at fare og føite nu længer.»

Haldor vendte ryggen til sin mor, han stod og trommede paa ruden.

«Hvorledes liker du Margit Moen?»

«Jo, hun er ikke værre end de andre.»

«Jeg har talt med hendes forældre, du kan faa hende, hvad dag du selv vil.»

«Kan jeg det?»

«Margit faar stor medgift, saa hun kommer ikke med tomme hænder til gaards.»

«Du mener, det kunde andre komme.»

«Aa nei, rent nøgen kom vel ingen undtagen Anne.»

«End om jeg nu netop vilde have Anne?»

Haldor stod endnu med ryggen mod moderen. Ikke destomindre følte han, hvorledes hendes øiekast gik tvers igjennem ham.

«Du spørger vel bare nu,» sagde hun. Haldor svarede ikke. «Ja for saa helt uden forstand er du da ikke, at du vil lægge dig op i ulykken.»

«Er du vis paa, at det blev slig en ulykke?»

«Jeg er vis paa det, Haldor. Hør mig nu, sæt dig ned og lad os tale roligt om dette. Den lykke, som hænger i en traad, er for tynd til at vove livet paa.»

Haldor vendte sig, satte sig ned paa en kiste og skrabede en negl med kniven. Moderen holdt en skaal foran sig paa fanget, og dreiede paa den, mens hun talte. «Jeg har ikke noget at udsætte paa Anne,» fortsatte moderen, «hun er et dueligt menneske, sædelig og ferm i sit arbejde, men hun passer ikke for dig.»

Dette havde ikke Haldor ventet. Han havde tænkt, at moderen skulde fare op i vrede og

skamskjænde hende, og da skulde han nok faa kraft til at modsige hende. Denne rolige maade at tage tingen paa magtstjal ham ganske. «Hvorledes det?» spurgte han blot.

«Jo ser du,» fortsatte moderen, «du er vek, og hun er stærk, og det gaar ikke. Hun vil komme til at styre, og du bliver bare som en handske i hendes haand. Sætter du dig op mod hende, trækker hun dig under fødder. Du trænger en, som er mild og rolig, og som giver efter, netop en saadan som Margit Moen; thi jevnt forspand drager plojen bedst.»

Haldor svarede ikke, men Anne stod pludselig for ham med sine luende øine, den gang hun slog armene om hans hals.

«Du trænger i det mindste fred i huset, naar du skal leve i ufred med alle de andre,» sagde moderen igjen «og ufred bliver det, hvis du tager Anne ind til dig. Du ved ligesaa godt som jeg, at du giver bygdeskikken et næveslag i ansigtet ved dette, og det er ikke du kar for. Du vil ikke kunne taale, at alle de andre gaardkoner sætter sig ovenfor hende i lag; du vil ikke taale, at de sig imellem hvisker om, hvor høit paa straa Fante-Anne er kommet nu. Du vil blive harm og haard, og hun vil egge dig, og det er mer, end en mor kan udholde at se.» Hun strøg sig med haandbagen over øinene og sad stille en stund. Saa talte hun videre: «Jeg har bare dig, Haldor, derfor ligger det mig saa paa hjerte, at det skal gaa dig vel. Og kunde du like at se din mor kastet som en anden klud fra krog til krog; thi det blev det bytte, jeg gjorde. Hun blev husmoderen og jeg tjenestepigen. Jeg kom til at æde mit brød med græmmelse og graad hver eneste dag. Din far vil jeg ikke

nævne, thi ham fik jo du ikke at se, men han vilde vende sig i sin grav af sorg, skulde dette hælde. I hundreder af slægtled har ætten været blank og ren, og saa skulde det ende med, at den kom i en tatergjentes vold. Du vil blive en bygdeskam, Haldor, de vil digte nidviser om dig.»

Haldor var bleven ganske bleg. «Hvorledes skal det gaa med Anne?» hviskede han.

«Hun er ikke værre faren, end at hun kan søge sig en tjeneste paa en anden plads, hvis hun ikke vil være her. Hun har faaet god opdragelse, og hun skal faa baade klæder og penge, saafremt hun vil reise. Hun er saa fornuftig, at hun vil indse, at dette er det eneste rette.»

Haldor reiste sig, tog sin hue og gik ud. Moderen gik hen til ruden og saa efter ham.

Haldor var en løs og vek karakter. Der skulde ikke mange slige dryp til, før stenen begyndte at hules. Og skulde han være sandfærdig, saa var der noget i det, som moderen havde sagt om Anne. Han var selv stundom bange for hende, og han kom i hu alle sine barneminder, hvorledes hun havde rystet og pryglet ham og tvunget ham til at løbe frem og tilbage paa veien i de vaade klæder. Hun var akkurat den samme endnu, om det end viste sig paa en anden maade. Haldor begyndte saa smaat at gaa paa frierfod til Moen.

I en hel maaned havde ikke Haldor været paa sæteren, og Anne undrede sig. Formodentlig havde de det saa travlt med indhøstningen, at han ikke kunde slippe fra, og søndagen var han vel saa træt efter ugens slid, at han helst vilde hvile. Men alligevel — en hel maaned — og det nu.

Saa kom der en dag en mand gaaende til sæteren, og som han sad der og hvilte, sagde han: «Du skal vel være med i det store gildet nu paa søndag, du Anne?»

«Hvad for et lag?»

«Jo, er det ikke saa da, at der skal drikkes fæstensøl paa Moen for Haldor og Margit.»

Anne vendte sig pludselig og lagde et vedtræ paa gruen. Det var godt, at hun havde peismuren at støtte sig mod, ellers havde hun stuft i gulvet, en saadan skjælven fik hun i kroppen.

«Jeg ved intet om det,» svarede hun bare.

Haldor havde sveget hende, han var løs og vek — aa, men det var ikke han, som havde gjort det, det var de andre, som havde lagt sig imellem, moderen, Jon, som vilde hevne sig, fordi hun havde forsmædet ham. Haldor trængte en ved siden af sig, som kunde staalsætte og styrke ham, og denne havde han nu skubbet fra sig. Nu kunde hun forstaa, hvorfor han ikke var kommen. Han sad derhjemme tungsindig og sorgfuld, omringet af alle disse andre, der havde foresat sig at ødelægge ham. Han længtede efter hende, men kunde ikke, turde ikke komme sig afsted. Burde hun gaa ned til ham? Skulde hun staalsætte ham og slaa det første slag for ham? Hun kjendte sig modig til at gaa mod hele verden. Endnu var det kanske ikke for sent.

Da ser hun gennem den aabne dør Haldor og Jon komme gaaende. Haldor saa noksaa fornøiet ud. Paa de redskaber, som de bar i haanden, saa hun, at de skulde sanke mos. Ventelig kom der saa flere efter, og de skulde vel blive liggende der om natten. Jo — rigtig — de stiledede lige mod sæterhytten.

Anne stod som forstenet. Hun fik denne samme skjælven over sig, blev først hed over hele kroppen og saa iskold. Hun følte, at hun ikke var istand til at møde Haldor nu. Hun sprang ind i boden og gjemte sig bag døren. Hun hørte, de kom ind begge to. «Nu? — Er her ingen?» sagde Haldor og saa sig om. «Kanske er hun inde i boden?»

Annes hjerte hamrede, som skulde det springe, hun trykkede sig ind mod væggen og holdt aanden. Haldor bare keg ind. «Nei hun er ikke der heller. Hvor pokker har hun gjort af sig midt paa lyse dagen? Ja, ja vi faar tage os selv til rette da, Jon.»

Dermed tog Haldor en melkeringe frem fra hylden, fandt frem brød og skeer, og de satte sig til at spise.

Saa tog Jon ordet: «Det var noget, jeg havde lyst at snakke med dig om, og nu kunde det være saa passeligt nu, vi sidder her alene.»

«Snak du,» sagde Haldor og svælgede en ske melk.

«Ja, jeg vil tale ligefrem med dig, Haldor, for saa gjorde min far med din far, og han blev ikke fornærmet over det. Det var dette med Anne.»

«Med Anne?»

«Ja jeg synes ikke, du gjør ret mod hende, for det er vel saa, at du skal gifte dig med Margit Moen?»

«Ja, det er det, men hvad rager det Anne?»

«Hm — du ved nu ligesaa godt som jeg, at hun holder af dig, og gjenten maatte jo tro, du mente det alvorligt, saaledes som du bar dig ad.»

«Der skulde nu noget til at tro, at en fante-

gjente skulde blive gaardkone paa det største brug i dalen, alligevel,» sagde Haldor og brød af en brødlev.

«Enten hun saa er det ene eller det andet, saa er hun en ærlig og bra gjente, og hun er for god til at holdes for nar,» svarede Jon.

«Hun kan tage dig, Jon, saa faar hun en mand alligevel, og det er vel det, gjenten vil have. I to kan passe godt.»

Anne bed tænderne sammen, hvor hun stod. Hun knyttede næven, som vilde hun slaa ned noget, der stod foran hende. Hun lagde øret end tættere til dørsprækken. Det var Jon, som nu talte.

«Jeg tror ikke, du mener, hvad du siger, Haldor, for du er ikke hjerteløs. Det, man har lovet i sit hjerte for Guds ansigt, det skal man holde, og det er en tung byrde at bære dette, at have ødelagt et andet menneskes lykke. Og sviger du Anne nu, saa Gud hjælpe mig for hende, da frygter jeg det værste.»

«Jeg vil ikke høre mere præk nu, Jon,» sagde Haldor harm og sprang op. «Jeg gjør, hvad jeg vil, jeg gjør, hvad der sømmer sig min æt.»

«Jeg skal tie, jeg vilde bare advare dig i tide,» svarede Jon og sukkede.

Mændene tog sine redskaber og gik. Anne kom ud igjen fra boden. Hun var bleg som et lig, hendes læber sammenpressede, og den ene haand knyttet. Hun gik hen til sæterdøren, støttede sig mod karmen og saa efter dem. Øinene var saa kolde. Det var en Guds lykke, at ikke Haldor stod der foran hende, ellers havde hun fløiet paa ham og revet ham istykker. At han var blød og kunde give efter i en vek stund, det kunde hun tilgive ham. Men at han, som

havde sagt, han holdt af hende, som havde lovet at føre hende ind som husmoder i det nye hus, at han nu kunde sidde og tale om hende som om en brødlev, det taalte hun ikke.

Jon havde ret, hun hadede Haldor. Hun klædte sig i sin søndagskjole og gik ned til bygden. Hun sagde, hun var bleven pludselig syg, saa de maatte sende op en anden budeie saalænge. Da Haldor og hans folk kom ned igjen fra sit mosarbeide, reiste Anne atter til støls.

IV

De havde reist hjem fra sæteren. Anne var nødt til at være paa gaarden, nødt til at se Haldor. Hun havde sagt op til flyttetid; men der var endnu en stund, til den kom. Haldor saa ikke paa hende, talte ikke med hende. Det var, som hun aldrig havde været til. Anne laa ude i fjøset, da hun var budeie. Havde du seet hende kveld efter kveld sidde der paa sengestokken, halvt afklædt, med haaret løst og livstykket i haanden og gruble og glemme sig, til det osende talglys mindede hende om, at det var over midnat, saa var du bleven bange for hende. Det var ikke gode tanker, som fødtes disse natstunder. Det var alle dagens braadder, som paa nyt hvæssedes og stak hende frem til hev'n og til had.

Margit Moen havde været der. Haldor havde vist hende rundt i det nye hus og fortalt hende, hvorledes de skulde male det og ordne det.

«Skal ikke du flytte ind i det nye hus til høsten, saa skal ikke jeg hede Haldor,» havde han sagt. Anne lo bittert. «Det var synd, om

du skulde blive til løgner, Haldor, hun idetminste skal ikke komme der.»

Den nat stod Anne op og gik ud. Hun havde bare traadt et par sko paa sødderne, kastet skjørtet om sig, og knappet livstykke; men hun frøs ikke. Det var en kulsort høstnat, alt var stille paa gaarden, de sov. Ikke en hund gjøede, ikke et kjærrehjul ramlede paa veien. Anne stod længe udenfor fjøsdøren, speidede til alle sider og lyttede. Saa sneg hun sig let som en kat henimod det nye hus. I haanden holdt hun en æske med fyrstikker. Der var endnu ikke indsat ruder i huset. Anne krøb ind gennem et af vindusaabningerne. Der laa høvlspaner hist og her gjennem værelserne; thi snedkerne arbeidede der endnu. Anne tændte paa spanhaugen paa flere steder, saa hoppede hun ud af vinduet igjen. Hun sprang mod fjøset, hun vilde ikke se tilbage. Fjøset og den gamle gaard laa paa den anden side af storveien, og hun skulde over en grøft. Da hører hun pludselig trin paa veien, der kom en mand gaaende, som ledede en hest. Anne dukkede sig ned i grøften; men manden havde alt opdaget hende. Han kom hen. Det var Jon, som havde hentet sin hest fra fjeldet. Han bøiede sig ned over grøften, da han saa, det rørte sig dernede.

«Er det du, Anne?» sagde han forbauset.

I det samme fløi Anne op, greb ham med begge hænder i trøien og raabte: «Siger du et eneste ord om, at du har truffet mig her, saa springer jeg paa fossen.» Og dermed var hun borte.

Jon stod som fastnaglet. Var Anne gaet fra forstanden? Hvad mente hun med dette? Han gik videre med hesten sin. Da han var kommen

hjem og havde lagt sig, kunde han ikke faa sove. Anne og hendes ord legte i hugen hans. Hun havde været saa bleg og seet rent forstyrret ud. Da ser han slig underlig rød lysning paa himmelen. Han keg ud gennem ruden, han klædte sig paa, løb ud og op paa en liden høi. Der ser han det nye hus staa i lys lue, han saa ogsaa sorte prikker fare frem og tilbage i ildskinnet. Folk maatte altsaa være paa fødderne; men gaarden kunde ikke mere være til at frelse. Han vilde springe til hjælp — da skjød Anne pludselig op for hans tanke. Nu forstod han — dette var den første hevn, det vilde ikke blive den sidste. «Siger du et eneste ord om, at du har truffet mig her, saa springer jeg paa fossen,» — stakkars Anne! Saa vidt var det altsaa kommet med hende!

Jon var ikke istand til at gaa derhen, hvad skulde det ogsaa nytte til nu, da folk var paa benene?

Den nye bygning laa saa langt fra de andre huse, at der ikke kunde være nogen fare for dem i saadant stille veir. Jon satte sig lige ned paa marken, han kunde ikke faa Anne ud af tankerne. Der kom en skjælven over den stærke, rolige mand, og der randt taarer ned over hans kinder.

Han holdt dog saa inderlig af hende. Og nu skulde han se paa, hvorledes hendes sjæl gik fortabt, han skulde selv drive hende til selvmord. For hun gjorde det, det følte han sig forvisset om, han kjendte hende for godt.

Jon blev siddende der paa høien til lyse morgen, da kjendte han, at han frøs, og gik hjem.

Dagen efter fik han høre, at det var Anne, som havde vækket folkene paa gaarden; men da var det altfor sent til at frelse huset, det brændte ned til grunden. Havde hun angret kanske? Aa

nei, det var vist snarere gjort for at vælte mistanken fra sig.

Hvorledes var ilden opkommen? Folk troede, det maatte have været snedkerne, der havde været uforsigtige, naar de tændte paa sin pipe, saa der var faldt gnister ned i spaanhaugen. Bare Haldor havde sin egen mening, og den hviskede han til sin mor, og moderen hviskede den igjen til dommeren, da han kom. Hun bad ham tage Anne i skarpt forhør.

Jon var næsten ikke til at kjende igjen i disse dage. Han gik saa bøiet og saa næsten ikke op, naar folk talte til ham. Bedst som han stod ved sit arbeide, glemte han sig rent bort. Han var ogsaa bleven saa graa i ansigtet. Hans mor fik rent hjerteondt og spurgte, om han var syg. Aa nei, han var ikke det heller.

Forhørsdagen kom. Det var tingstevne, saa der var samlet mange folk. Da det var varmt i veiret den dag, og rummet, hvor retten holdtes, kun var lidet, stod døren til næste værelse aabent, og det var fyldt med folk, som trykkede sig sammen, strakte sig og vilde se og høre. Baade Haldors tjenere og husmænd var stevnede for at vidne. Af tjenerne var der kun lidet besked at faa; de havde sovet, til Anne vækkede dem.

Saa skulde Anne frem. Saa frisk paa det, som hun var den dag, havde man ikke seet hende paa længe. Hun havde sunget om morgenen, saa de kunde høre hende langt borte.

Dommeren sad og bredede sig i al sin værdighed. Han satte først et par gjennemborende øine paa Anne; men hun gloede lige uforskammet paa ham igjen.

«Hvor var du den nat?» spurgte sorenskriveren.

«I fjøset.»

«Var du alene der?»

«Nei.»

«Hvem var hos dig da?»

«Tredive kjøer, tre okser, seks kalve, fem høner og en hane.» Man begyndte at fnise i flokken i det andet værelse.

«Stille derhennel! — Jeg mener, om der var noget menneske hos dig?»

«Ja.»

«Hvem var det?»

«Skriveren.»

Igjen fnisen i flokken. Skriveren blev rød i ansigtet, men han beherskede sig. «Du staar for retten nu, barn, og her er ikke stedet til at skjemte. Det er en alvorlig sag, vi har fore.»

«Men jeg maa vel svare, naar jeg bliver spurgt.»

«Jeg spørger saaledes igjen: var der noget menneske hos dig?»

«Ja skriveren.» — Fnisen. «Jo, for jeg drømte om skriveren. Jeg drømte, at skriveren sad og spillede kort en søndags formiddag, og saa blev skriveren sint, og saa slog skriveren saa haardt i bordet, at jeg vaagnede. Og da saa jeg slig underlig rød lysning gjennem fjøsvinduet, at jeg straks sprang ud og vækkede folket.»

Dommeren forsøgte endnu flere vendinger med hende, men Anne var saa fræk i sin mund, at han var glad til at faa slippe hende fra sig. Anne drog sig tilbage og stillede sig i døren mellem de to værelser; thi nu skulde husmændene frem og først da Jon.

Jon havde klædt sig som til høitid den dag. Han var bleg og kold i haanden, men hans øine var store, blanke og milde. I det samme han steg frem, saa han hen paa Anne. Hun mødte hans øine; det var det samme vilde, trodsige

ansigtsudtryk, som da hun sagde: «Siger du et eneste ord om, at du har truffet mig, springer jeg paa fossen.»

«Ved du noget om det, som er hændt?» spurgte skriveren.

Jon stod en stund, saa skjød han veiret tungt fra sig. «Ja,» svarede han saa stilfærdigt. Dommeren fór sammen, alle folk saa paa hverandre og paa Jon, alle øren var spændte for at lytte. Men Anne blev bleg og vendte alt foden til sprang.

«Hørte du ogsaa ret, hvad det var, jeg spurgte om?» sagde skriveren.

«Jeg hørte ret, skriver,» svarede Jon høit og tydeligt.

«Du ved kanske, hvem der har gjort dette?» spurgte dommeren videre, og hans øine skar igjennem Anne, der trykkede sig op mod dørkarmen.

«Jeg ved det,» svarede Jon anden gang. Der blev saa stille, at man kunde hørt en naal falde i gulvet. «Det er mig, som har gjort det,» tilføiede han, løftede hovedet og saa paa skriveren.

For et røre der blev i folkehoben! Man trængte sig hen efter vand, og man bar en ung gjente ud, som havde besvimet. Det var Anne. —

Det var senere paa dagen. Jons mor sad og spandt i sin hytte, da døren blev revent op, og ind springer Anne rødgrædt, med udslaaet haar og rent som fra forstanden. Hun kastede sig ned paa gulvet, lagde hovedet op i den gamle kones fang og begyndte at hulke. «Det er mig, det er mig, som har gjort det — mig — mig — mig — og nu har han taget det paa sig og kommer i straf. Aa Gud hjælpe mig, hvad skal jeg gjøre?»

Den gamle mor havde nær væltet rokken, saa forfærdet blev hun.

«Hvad er det, du siger Anne?» stammede hun bare. Anne fortalte, men roligere og mere sammenhængende. «Aa Gud hjælpe os begge,» sagde moderen og ludede sig ned over rokken.

Da hørte de fodtrin udenfor. «Der kommer Jon, jeg kjender ham paa fodlaget,» sagde moderen og reiste sig.

«Han maa ikke se mig, jeg kan ikke møde ham nu, hvor skal jeg gjøre af mig?» sagde Anne hjerteangst og saa sig omkring.

«Du faar gaa ind i hans kammer saalænge,» svarede moderen og aabnede døren.

Anne skyndte sig ind; i det samme stod Jon paa gulvet.

«Du har vel alt hørt det, mor,» sagde han, «saa jeg slipper at fortælle det. Jeg fik lov at tage farvel med dig først, før de reiser afsted med mig til arresten.»

«Men det er da ikke du, som har gjort det Jon,» sagde moderen og tørrede sine taarer bort med forklædet.

Jon stirrede paa hende. «Hvorledes ved du det, mor?» spurgte han roligt.

«Hun var her, hun Anne.»

«Var Anne her?»

«Ja, og hun græd og jamrede sig. Hvorfor gjorde du ogsaa dette?»

Jon saa sig ræd omkring. «For Guds skyld, tal ikke høit, de kunde høre dig de, som staa ude og venter paa mig. Jeg troede, det var min pligt at gjøre det, mor.»

«Kan det være pligt at lyve, Jon,» sagde moderen og saa ham ind i øinene. «Og løiet har du nu, hvorledes du vender og dreier paa det.»

Jon bed sig i læben. Han tvang graaden ned, som sad ham i halsen. «Det er netop, hvad jeg

har grublet paa i disse dage, mor. Men inat, da jeg laa og bad til Gud om retledning, da gik det pludselig op for mig, at Kristus tog paa sig vore synder og led straf for dem, uagtet han var den pletløse og rene Guds søn. Og han var da ikke løgner for det. Og naar vi skal gaa i hans fodspor, tænkte jeg, det ikke kunde være synd at gjøre som han, tage skyld paa sig for andre, naar man led straf for dem ogsaa. Og jeg taug stille i retten med alt andet, saa at de ikke skulde sige paa mig, at jeg løi.»

«Hvorfor kunde ikke hun ligesaa godt tage straf paa sig som du, naar det var hende, som havde gjort det?»

«Hun havde sprunget paa fossen, mor, jeg ved det — hun sagde mig det, og jeg tror hende. Og jeg vilde gjerne faa frelse hendes sjæl.» Jon stod lidt, saa sagde han videre: «Jeg tror ikke, jeg kunde have gjort det for noget andet menneske, men Anne — ja, du ved — jeg holder saa af hende — der er ikke menneske paa jorden, som jeg holder saa meget af som Anne.»

Der var noget, som hulkede inde fra kammeret. Døren gled op, og Anne kom ind; men da hun saa Jon, brast det atter for hende, og hun bare kastede sig over sengen og græd, som hjertet skulde springe. Jon saa paa hende en stund, saa gik han hen og lagde sin haand paa hendes haar.

«Du har ikke lov til dette, Jon,» hørte man mellem graaden borte fra sengen. «Jeg vil gaa — straks — op til tinget — sige det var mig, som —»

«Det er forsent, Anne, tinget er sluttet, skri-
veren er reist.»

«Men jeg kan da ikke bære denne skam —

aa, Gud velsigne dig for den gode viljen din.» Og Anne kastede sig ned for hans fødder og kyssede ham paa haanden.

«Vær rolig, Anne, vær rolig,» svarede Jon og holdt hende fra sig, «nu er det engang gjort, og saa er det ikke mere at snakke om.»

«Jo, det er mere at snakke om, jeg kan op- søge skriveren, jeg kan — der er da ære i livet paa mig ogsaa. Hvorfor gjorde du dette?»

«Du vilde sprunget paa fossen.»

«Jeg vilde det, det er sandt; men nu vil jeg det ikke længer, jeg vil tage straffen, jeg vil sige, det var mig.»

«Det skulde du sagt før,» sagde Jon mørkt og vendte sig bort.

«Jeg kan ikke taale, du skal lide for min skyld, du, som ikke har været andet end god mod mig fra den første dag.»

«Og derfor vil du nu gjøre mig det værste du kan? Derfor vil du bryde ned alt det, jeg har bygget op under suk og strid? Derfor vil du gjøre mig til latter og haan for hver mand, saa at de kan pege fingre ad mig her i bygden og digte skamviser? Det blev et liv meget værre end det, jeg nu gaar imøde.»

«Men paa straf, Jon, paa straf!»

«Straffen bider ikke mig, naar jeg har god samvittighed. Og saa ved jeg, du er fri, og saa tror jeg, du vil blive et bra menneske, og det bliver du ikke, kommer du i straf.»

«Men jeg vil komme til at gaa med en sten paa samvittigheden altid, Jon.»

«Og derfor vil du lægge stenen over paa mig? Hør nu paa mig, Anne! Jeg har stridt mere i disse dage end ellers i hele mit liv. Jeg har ikke sovet om nætterne bare for graad og bøn,

jeg har gaaet som fortunlet hele dagen. Da var det, Vorherre viste mig denne udvei, og jeg blev saa glad og fri. Vil du nu tage denne glæde fra mig? Vil du spille hele min strid og gjøre den bare til en leg? Vil du for at bjerge din ære gjøre baade mig og dig æreløse og ulykkelige? Jeg har før bedt dig om mer, end du kunde give, men nu vil jeg ret bede dig en gang til Anne, jeg vil bede om det som en tjeneste, du skal vise mig. Lad nu dette faa gaa sin gang, lad mig faa beholde den tro, at jeg har frelst dig, været Guds redskab til at gjøre dig til et bra menneske!»

Anne havde lagt sit ansigt ned i hænderne. Nu sprang hun pludselig op og ud uden at se sig tilbage. Jon og hans mor stod forundrede paa gulvet og saa efter hende.

Men Anne var ganske forsvunden fra bygden.

V.

Jon blev dømt til 6 aars slavearbeide. Da man drog afsted med ham og var kommen langt ned i dalen, mødte man en ung jente, der gik med en bylt i haanden. Det var Anne. Hun sad og hvilte paa en sten. Med det samme, de passerede, reiste hun sig. Jon vendte sig og nikkede. Anne nikkede igjen og fulgte efter samme vei. Hun maatte gaa fort; thi da de stansede ved et hvilested længere sydpaa, gik hun forbi dem, og saa saa de hende ikke mere den hele vei. Men da de skulde føre Jon ind paa Akershus fæstning, netop der ved den store bro, saa stod Anne der.

«Kan jeg hjælpe dig med noget Jon?» spurgte hun, og røsten dirrede.

«Du maa ikke være vred paa mig for det, jeg har gjort,» sagde Jon. Han vilde tilføiet lidt, men opsynsmanden stødte til ham i ryggen.

«Ingen kjærestesnak nu, det skulde du tænkt paa før,» sagde han barskt. «Du faar finde dig en ny kjæreste, siden denne fik hvidtrøien paa,» sagde han til Anne og lo — og der trak de afsted med Jon. Saadant skulde han være nødt til at taale og altsammen bare for hendes skyld!

Det var første gang, Anne var i den store by; men hun saa ikke paa alle de prægtige huse, paa butikkerne, paa vognene, paa den mylrende menneskemængde, hun tænkte bare paa Jon og hans skjæbne. Hun havde sat sig ned paa fæstningsvolden og saa ud over sjøen. Nu var hun hjemløs, frændeløs, venneløs — nei, hun havde én ven, og ham havde hun skjøvet fra sig, ham havde hun gjort nar af, og nu sad han derinde bag murene som en anden forbryder. Og hans gamle mor sad alene tilbage i en stue i Gudbrandsdalen og havde mistet sin eneste glæde, og det var Anne, som havde gjort alt dette. Der dryppede taarer ned i hendes skjød. Det var ogsaa Jon, som havde advaret hende for Haldor, denne løse, feige hund, denne flade sjæl med sin flagrende kjærlighed. Hun undrede sig over, at hun nogensinde kunde have elsket ham. Var det ikke gaarden? Var det ikke trodsen, som havde lokket? Jo, hun var stolt, hun var magtskyg, og hvad havde hun at være stolt over? — Et skrigende barn, fundet halvdødt i en lade og opfostret paa naade! Det var bare Jon, som aldrig havde ladet hende føle, at hun var Fante-

Anne og intet andet. Han havde jo ogsaa baaret hende ind paa gaarden, og hun havde vendt sig mod ham, da han bar hende over dørtærskelen. Og nu havde han givet hen sin ære for at frelse hendes sjæl. Ja, hun følte det nu — hendes liv havde været forspildt, selv om hun ikke havde sprunget paa fossen. Hun vilde blevet ond, haard, trodsig. Hun vilde blevet en plage for Haldor, om hun havde faaet ham. Hun var kommen til at foragte ham, og han var kommen til lønligt at hade hende. Men nu havde Jon paa sin trofaste arm baaret hende ud af alt dette og langt bort til — ja, hvad til? Det vidste hun endnu ikke, men hun vidste, at hun nu vilde begynde et nyt liv, ydmygt, stilfærdigt. Hun skulde se til at blive ham værd. Hun vilde ofre sit liv paa at forsøge at gjengjælde ham. Gud havde dog været god mod hende — Gud, ja — hun havde tænkt svært lidet paa ham før, og det var dog han, som havde gjort alt dette. Det var han, som havde brændt det trodsige ud af hende, det var han, som havde drevet hende med svøber fra at ødelægge sit hele liv. Det var han, som havde styrket Jon til at kunne gjøre dette — og som vilde styrke ham nu i de tunge fængselsaar. Hun lagde hænderne i skjødet og saa op. Hun var ikke istand til at finde ord, men hun bad alligevel, bad mere sandt og stærkt, end hun nogen tid havde gjort, naar hun stundom af vane rammede sit fadervor.

Anne vidste ikke selv, hvorlænge hun sad der paa volden; men hun vaagnede op af sine tanker ved at føle, at hun var sulten. Hun havde ikke spist meget den dag, og hendes nisteskræppe var tom. Hun gik ind i byen og

spurgte, hvor hun kunde faa laane det blad, hvor der stod avertissmenter efter ledige tjenestepiger. Folk smilte og viste hende hen til en avis-kasse. Hun mærkede sig ud et hus, som laa nær ved fæstningen. Der var flere deromkring, som skulde have barnepiger, og det var det, Anne vilde være. Hun skrev op numrene paa husene, og saa gik hun ned og besaa dem udenpaa, hvor hun nu helst skulde byde sig frem. Endelig tog hun mod til sig og gik op i et, der ikke saa altfor staseligt ud. Fruen saa paa den vakre unge pige. Hun spurgte efter attester.

«Jeg har ingen, for jeg har aldrig tjent før.»

«Hvor kom hun da fra?»

«Fra en prægtig gaard i Gudbrandsdalen,» svarede hun. «Jeg var ligesom datter der i huset, saa jeg er oplært i alt slags arbeide.»

«Og saa reiste du alligevel?»

Anne saa ned i gulvet en stund. Saa løftede hun hovedet og saa med blanke øine paa fru. «Jeg fik en sorg, og saa reiste jeg,» sagde hun stille.

«Og lønnen?» spurgte fru.

«De kan give mig, hvad De vil, men jeg vil helst have saa meget som muligt.»

Fruen lo. «Saa du er glad i penge?»

«Det er ikke til mig, det er til en anden, som trænger dem haardt.»

Fruen spurgte ikke mere, hun fæstede Anne paa et aar.

«Og saa faar du komme her flyttedag,» sagde hun. Men Anne vilde ikke gaa.

«Kunde jeg ikke faa være her nu med det samme,» sagde hun, «for jeg er ukjendt i byen, og ikke har jeg penge at betale hus for. Og

saa har du vel lidt mad at give mig, for jeg har vandret langt idag.»

Inden et par uger var saaledes alt som skiftet om. Anne var bleven barnepige i byen, og Jon — slave.

VI.

Jon havde ikke vidst, hvor drøit det var, som han havde paataget sig, før han kom midt i det. Det gik i ham, da de drog den hvide slaveklædningen paa ham; det var, som havde de stemplet ham med et evigt brændemærke. Det havde været let nok at sige, som han havde sagt til sin mor, at det var Guds dom, det kom an paa, det kunde være det samme med alt det andet — det var ikke det samme. Hjertet vendte sig ligesom i ham af harme — men saa kom han i hu, at da Jesus Kristus tog vort syndige kjød paa og blev alles tjener, saa var vel det værre for ham end at bære slig en slaveklædning — og saa blev Jon atter stille til sinds. Og saa var det ham saa modbydeligt at skulle være i selskab med alle disse vilde, raa mennesker, som baade bandede og spottede og førte liderlig snak. Og værre blev det, da han paa vanlig vis istemte sin morgen- og aftensalme, den, som han var vant til at synge sammen med sin mor. Da begyndte de andre at le saa raat, at Jon maatte tie. Han skulde altsaa heller ikke faa lov til at synge. Bare han nu en og anden gang kunde faa vide, hvorledes Anne havde det, og hvor hun færdedes. Ikke at kunne faa vide det var hans største sorg.

Saa blev han en dag tilsagt til arbeide ude

paa voider. Han skulde ville grus. Det var en fin, varm høstdag. Som han nu gaet der og triller, ser han et kosse slyvende paa en bærnevogn. Der laa en liden gut i vognen, og ved siden hoppede der en liden pige. Han blev staaende rent forbauset, for var ikke det Anne? Hun kom henimod den kant, hvor han arbejdede, og der satte hun sig ned med et strikketoi, medens den lille pige fandt frem halvvisne blade og stene til sin broder i vognen. Jon vidste ikke, at den pige med den vogn havde været der hver eneste godveirsdag i lange tider og havde kjørt rundt alle de steder paa volden, hvor slaver arbejdede.

Anne kjendte ikke Jon i det samme; hun havde længe gaet og forestillet sig, hvorledes han saa ud i slaveklædningen; men hun for sammen, da hun opdagede ham. Og dog var det ham, og hun havde fundet ham. Hun satte sig ned saa tæt ved grusdyngen, som hun kunde, skottede hen til opsynsmanden og syslede med strikketøiet, som om ingen ting var paafærde.

«Er du her, Anne?» sagde Jon, med det samme han passerede; han saa saa lykkelig ud.

«Jeg er barnepige.»

«Skal du være her længe?»

«Saa længe du bliver her.»

«Kommer du oftere hid?»

«Jeg skal komme hver godveirsdag, saalænge det er mildt i veiret.»

«Tak, og saa maa du tage børnene med.»

«Hvorfor det?»

«Jeg synes, det er saa vakkert at se børn.»

«Kommer du til at arbejde her hver dag?»

«Til sneen kommer.»

I det samme kom opsynsmanden. «Pak dere

afsted!» raabte han til Anne, «det er da mærkeligt med disse kvindfolk, at de netop skal kline sig indpaa der, hvor de sidder i veien. Jeg synes, volden er stor nok til ammestue.»

Anne drog sig lidt tilbage.

«Liker du, jeg synger, Jon?» hviskede hun, da Jon kom trillende med det næste læs, «det ser ikke ud til, at vi skal faa tale meget sammen.»

«Aa, om du vilde det, du er saa god i maalet.»

Og Anne sang. Hun sang viserne fra hans hjembygd, hun sang salmerne, som Jon var vant til at synges. Og Jon saa udover den blaa sjø, seil kom dukkende frem, øerne laa smilende der i fjorden med vakre huse, som tittede frem af den mørke granskog. Baade og dampskibe kom glidende, kom pustende frem bag alle odder, og i dette vakre billede kom tonerne rindende med alle hendes barneminder: han stod og tærskede paa laden, han kjørte læsset paa veien, han ledte paa fjeldheierne efter sine heste, han sad ved julekveldsbordet hos sine husbondsfolk, han sad i hytten hos sin mor og sang kveldsalmen — ja hans gamle, kjære mor!

Han glemte slavetrøien og tyngslen ved arbeidet, han var glad og lykkelig. Og der kom Anne hver godversdag, og det var, som Vorherre gav saa mange godveirsdage den høst. Og han fik veksle et og andet ord med hende, og hun sang — hun sang, saa de spadserende vendte sig, lo og lyttede, og smaagutter samlede sig om hende. Men hun sang lige fuldt. Det var Jon, hun sang for, han glædedes ved det, saa kunde andre tænke, hvad de vilde. Baade opsynsmanden og de andre slaver kunde ikke forstaa, hvad dette betød, at denne gjente kom

rækende her hver dag og satte sig til at gale af fuld hals, saa det klang udover. Hun maatte være halvtomset; men det var morsomt at høre paa, og saa fik hun sidde i fred.

Det led med høsten og begyndte at blive vinter. Det var den sidste dag, før sneen kom, da kom Anne rullende paa sin barnevogn, men hun skulde ikke faa lov at være længe ude med børnene og ikke sidde stille med dem. Hun havde en rose i haanden og nogle andre potteblomster, som hun havde købt.

«Se her, gaa hen til den snille manden med disse,» sagde Anne til den lille pige.

«Det er en styg mand,» sagde barnet og klyngede sig fast i skjørtet til Anne.

«Nei, det er en snil mand.»

«Far har sagt, at alle disse hvide mændene er uskikkelige, de er saanne, som stjæler smaabørn.»

«Gjør nu, som jeg siger, skal du faa et legetøj af mig og to sukkerkugler,» sagde Anne.

Den lille pige gik hentil Jon. «Der,» sagde hun og strakte armen, saa langt ud, som hun kunde. Jon tog blomsterne, idet samme han væltede af trillebørslæset. Han stak dem i barmen og nikkede til Anne. Hun nikkede til ham igjen, og det var deres farvel for vinteren.

Men da Jon kom ind om kvelden, fandt han et papir viklet om rosenstilken, og paa det stod der:

«Jeg har skrevet til din mor og faaet tidende igjen, at alt staar vel til og gaar i den gamle orden. Folk synes synd i hende og er rigtig gode med hende, saa du skal ikke ængstes for hende, siger hun. Hun beder mig hilse dig, og det samme gjør jeg mange gange.

Anne.»

Dette var lampen, som lyste for Jon de lange, mørke vinterdage, og saa begyndte det atter at blive vaar.

VII.

Anne var kommet til venlige folk, som levede et kjærligt husliv. Det var at færdes i mildere luft, end hun var vant til, og hun trivedes godt der med sin milde sorg og sin længsel. Og saa fik hun ofte tid tilovers, efterat børnene var lagte til sengs om kvelden, og da var hun flittig som en myre. Hun strikkede vanter og hoser, som hun bagefter solgte, og hver skilling lagde hun tilside. Det skulde være til Jon, til fremtiden alt sammen, naar han nu engang slap ud. Hun undte sig neppe et nyt klædningsstykke en gang imellem; det var, som hun stjal det fra ham, fra sin taknemlighed til ham.

Kokkepigen, som tjente sammen med Anne, var et underligt menneske. Det var en ung pige det ogsaa, og af disse, som lo til hvert andet ord og græd til hvert andet. De delte værelse, og naar de sad om aftenene inde paa sit kammer, lagde kokkepigen ud for hende om alle sine kjærestesorger, og om kjærestesorgerne til mindst tjerdeparten af Kristiania tjenestepiger, om kavaleristerne og infanteristerne, om oppasserne og kontorfolket, om hvem som var at stole paa, og hvem som ikke var at stole paa. Hun kunde alt paa en prik, og saa snøftede hun, og saa lo hun, og saa sang hun. Men med alt dette var hun godlidelig, for hun havde saadant godt hjertelag og mente alle ting saa vel. Og naar Anne sad ved sit arbeide, hensunken i sine

drømme, hørte hun kokkepigenes prat ligesom surringen af en themaskine. Der var noget venligt, huskoseligt med den surring, og hun havde ikke let for at henfalde til tungsind. Og kokkepigen havde lagt sin elsk paa Anne, og især efterat hun havde faaet udpint af hende, at hun havde været trolovet, men at han sveg hende og tog en anden. For kokkepigen var ven af alle ulykkelige; thi hun var selv ulykkelig.

En ting var det imidlertid, som kokkepigen ikke kunde holde sig fra, uagtet hun var saa ulykkelig, og det var at gaa paa dans paa salene; thi dans var det morsomste, hun vidste. Og det kribledede i Anne, naar hun fortalte om al den morskab, de havde haft der.

Kokkepigen vilde absolut have Anne med sig en søndag. Anne modstod trofast fristelsen den første vinter, men saa gik hun den anden — bare én gang. Kokkepigen havde faaet leiet et menneske i sit sted, og fruene havde lovet selv at sidde hos børnene, saa de fik fri begge to. Det var paa Klingenberg, salen var. Anne blev først ligesom forvirret over at se alle disse folk, studenter, haandværkere, soldater, arbejdsfolk, og hun ønskede sig vel borte. Men saa rev musiken og dansen hende med sig. Og hun dansede! Folk revs næsten om den vakre pigen, der dansede ligesaa godt som den fineste frøken. Snart var hun omringet af en flok studenter, som spøjte med hende; men værst af alle var en kar, der havde nedsat sig som smør- og kjødhandler i byen, for han var ogsaa fra Gudbrandsdalen. Og saa lagde han beslag paa Anne som en part af landsmandsskabet. Han var en bredbygget, stærkvokset kar, vel 30 aar, og han brød vei med hende som en sneplog mellem alle de

dansende par. Det var det samme, om de faldt omkuld, eller om han traadte ned nogle kjolebredder. Han dansede frem lige paalidelig og tryk med sine store støvler og smilte stolt og lykkelig, naar Anne hvilede i hans arme. Nogle vittige hunde gav ham paa stedet navnet: «Feiekosten». Og han vilde feie med Anne bestandig. Gud ved, hvormange danse han dansede med hende, og hvor mange han vilde danse, men ikke fik. Der dryppede ogsaa nogle af paa kokkepigen, fordi hun var Annes veninde.

Anne kom først hjem sent paa nat. Og da hun atter stod paa det lille, tarvelige værelse og havde klangen af violiner og dans bag sig, — da steg mindet om Jon, som han sad der i slavetrøien og sang sin aftensalme, op for hende. Hun satte sig ned paa stolen og græd. Hun følte sig skamfuld over sig selv, hun havde ligesom været utro mod ham, hun havde kastet penge bort til vild morskab, den, som han likte saa ilde, penge, som hun havde taget fra ham. Hun lovede sig selv, at dette skulde være sidste gang. Og mens hun lovede dette, gik kokkepigen paa gulvet og lagde ud om, at nu kom der friebrev en af dagene, for den smørhandleren, den smørhandleren!

Brevet kom alligevel ikke, men smørhandleren kom. Det var, som han skulde veire, naar Anne skulde ud med børnene; thi da var han altid i gaden. Det var tydeligt, at kokkepigen maatte give ham vink paa en eller anden maade, og kokkepigen fik det ogsaa saa travlt med at berømme ham, hvilken bra mand han var, og hvor han sad godt i det paa alle maader.

Vist var det, at smørhandleren var blevet forelsket i Anne, og snart friede han baade i breve

og mundtlig der ved siden af barnevognen. Hvor Anne stundede til vaaren, til at faa se Jon igjen. Havde hun nu gjort en mand til ulykkelig? Hvor hun angrede paa den kveld, da smørhandleren først opdagede hende. Hun havde paa tungen at fortælle ham alt angaaende Jon, men hun var ikke istand til det. Hun vidste ikke heller, om hun havde lov til det.

Og vaar og sommer kom og gik som vanlig. Anne og Jon mødtes ude paa fæstningsvolden i sang, i blomster, i de legende børn, i et og andet tilkastet ord. Og det var, som om Anne aar for aar blev mer opfindsom i at finde paa smaating, som kunde glæde Jon og bære bud imellem dem. Og hun fik jevnlig tidender fra hans mor, og dem lirkede hun da til Jon snart omkring blomster som første gang, snart bundne til en sten, som hun kastede til ham og snart indbagte i en kringle.

Og saa oprandt omsider den dag, da Jon skulde blive fri. Anne havde havt det travlt længe før. Hun havde lært, hvorledes hun skulde sende penge i posten, og hun havde selv været paa posthuset med et pengebrev, som hun havde lagt ind i et firdobbelt tørklæde.

VIII.

Den dag, da Jon skulde slippe ud, havde Anne bedt sig lov. Hun klædte sig som til høitid og stod ved fæstningsporten og ventede, netop som hun stod den dag, da de førte ham ind. Og der kom han fri og frank i sin gamle vadmels-trøie og med den slidte, røde hue. Hun følte slig trang til at kaste sig om hans hals, takke

og velsigne ham — men hun beherskede sig. Hun rakte ham bare haanden med taarer i øinene.

«Du faar være velkommen ud,» sagde hun, og svælgede graaden, «og saa faar du have tak,» lagde hun stille til. Jon trykkede hendes haand og nikkede; han var ikke istand til at sige noget han heller.

«Og nu maa du følge med mig, for her er en kjending her nede i gaden, som venter paa dig.»

Anne fulgte ham ned til et hotel, hvor folk fra landet pleiede at tage ind.

«Nu skal du spørge efter no. 7,» sagde hun, «saa kommer jeg senere paa kvelden.»

Jon fandt rummet, hun havde sagt, og bankede paa. En gammel kone kom og lukkede op. Det var hans mor.

«Mor, er du her?» sagde Jon helt forbauset. Moderen havde fundet vei til hans hænder og vilde ikke slippe.

«Du er bleven mager, Jon,» sagde hun og stirrede paa ham med vaade øine.

«Er jeg det?» svarede Jon og lo — «aa ja, det er ikke landskost, man lever paa der, hvor jeg kommer fra.»

«Og saa skal du have tak for reisepengene,» sagde moderen, «det var snilt af dig, for jeg stundede saa efter dig.»

«Reisepenge? Hvor skulde jeg taget dem fra?»

«Jo, der kom brev fra Anne, og saa laa pengene inde i med hilsen fra Jon, og det var baade til at komme hid ned og tilbage igjen, og skyds skulde jeg tage hele veien, skrev hun, og endda

har jeg til at købe baade det ene og det andet.»

«Det er Anne, som har gjort det, mor, hun ved ikke, hvor godt hun skal gjøre det nu. Havde jeg nu havt noget til at leve af — været husmand igjen derhjemme — saa kanske — men det kommer for sent, det er ikke at tænke paa.»

«Hvad var det du sagde, sønnen min?»

«Aa, jeg undredes paa, hvorledes Haldor havde det.»

Og nu begyndte de at snakke sammen om gammelt og om nyt disse to, og moderen var rent utrættelig til at fortælle.

Ud paa kvelden kom Anne med en svær kurv, og saa lagde hun hvid dug paa bordet og tog frem af kurven baade brød og ost og smør og et par flasker øl, og tilsidst kom æbler og kager.

«Nu skal vi holde hjemkomstøl,» sagde hun, og lo over de forbausede ansigter, som baade Jon og moderen satte op.

«Nei, du gjør saa rent for meget af det, Anne.»

Og saa sad disse tre den kveld og havde det hyggeligt. Jon var stille, men ikke tung i hu, han saa lykkelig ud. Han saa paa Anne hele aftenen. Hun var simpelt, men net klædt og var saa fri i hele sin adfærd. «Hun er for let og fin at tage i med mine arbeidsnæver,» tænkte Jon. «Hun skulde helst stelle i et glashus, hvor der var lidet at gjøre.»

«Og nu reiser du hjem igjen Jon?» spurgte Anne.

«Nei, hjem vil jeg ikke efter dette.»

«Hvad tænker du da at tage dig til?»

«Jeg vil forsøge et og andet her i byen. Jeg har stærke arme, saa jeg kunde vel duge baade til det ene og det andet.»

«Vil du være her i byen?» sagde Anne glad, «saa kan vi træffes endnu en og anden gang. Jeg faar spørge efter her imorgen kveld og høre, hvor du har bortfæstet dig.»

Og straks det var blevet mørkt den kveld, kom Anne. Jon var der, men hvorledes saa han vel ud? Han sad sammensunken paa sin mors dragkiste og stirrede ned i gulvet. Albuerne laa paa hans knæ, og hænderne slog løst mod hverandre. Hans mor sad paa en stol og græd.

«Tør taarerne af dig, mor, der kommer Anne,» sagde han, i det samme hun kom ind. Anne blev staaende paa gulvet og saa paa dem begge.

«Nu? Hvorledes gik det?» spurgte hun sagte.

«Jeg reiser,» svarede Jon mørk, han saa ikke op.

«Hjem?»

«Nei.»

«Hvor da?»

«Ved ikke — bort — helst langt bort.»

«Hvorfor det da?»

«Fordi jeg ikke kan sulte ihjel, fordi jeg er skabt til ulykke.»

Var dette den sagtmødige og stille Jon? Han reiste sig fra kisten og gik et skridt frem paa gulvet. Han havde knyttet sin ene næve.

»Aa, nu forstaar jeg godt alle de stakkarer, som bliver nødt til at stjæle, til at hade, til at leve i ufred med alle mennesker. Hvad skal de gjøre? De byder sig frem, men ingen vil modtage dem.»

«Har du været paa fabrikerne?»

«Jeg var rundt paa fabrikkerne og jeg var hos kjøbmændene; jeg var paa toldboden og jeg var paa bryggerne — alle trak sig tilbage fra mig som fra noget stygt, da jeg maatte fortælle, at jeg kom fra slaveriet.»

Det gik i Anne, alt dette havde hun bragt over ham.

«Har jeg nogensinde kaldt dig Fante-Anne, maa du tilgive mig,» sagde Jon, og stansede foran hende. «Nu ved jeg først, hvor det maatte svide.»

«Og det var dog bare Gudsens sandhed, mens det om dig er skamløs løgn.»

«Bryd dig ikke om mig,» sagde Jon. «Jeg er vant til at gaa ensom, og nu vil jeg gjemme mig i en eller anden skog paa vestlandet, eller ogsaa reiser jeg til Finmarken. Saa drukner jeg vel i en eller anden fjord, og saa er der ingen, som spørger efter mig mere.»

Anne havde paa tungen at sige, hvor brændende hun holdt af ham, men det var, som hendes tunge stivnede, blodet strømmede til hjertet, og hun sank ned paa en stol og begyndte at storgraede. Da Jon saa dette, blev han ganske rolig.

«Du maa ikke agte paa, at jeg var umandig isted; men det tog mig saa uventet haardt, ser du.»

Anne stansede graaden; men hun sad endnu længe med hænderne for ansigtet. Endelig løftede hun hovedet og sagde stille: «Du burde reise til Amerika, Jon.»

Jon rystede paa hovedet. «Forsent — alle skibe er reiste nu.»

«Det sidste gaar om nogle dage.»

«Men penge?»

Anne betænkte sig en stund. Saa sagde hun: «Vil du love at reise, om du faar billetten i hænderne?»

«Du vil da vel ikke — —?»

«Det skal gaa til paa ærlig maade, tro du mig. Men lover du mig det?»

«Jeg kunde vel altid love det — men — —.»

«Ikke noget men; vent her til imorgen.»

«Jeg vil betale igjen hver skilling, naar jeg kommer saa langt.»

Anne saa paa ham: «Vil du, saa — —.»

Anne kom hjem rent hed og skjælvende. Hun maatte hjælpe Jon nu, det koste, hvad det vilde. Hun saa efter i sin skuffe, hvor hendes opsparede løn og haandskillinger laa. Hvad forslog det? Halvparten havde hun jo desuden sendt Jons mor. Kunde hun faa udlagt som forskud mon to aars løn? Aa nei, hun kunde jo blive syg og dø, og hendes herskab maatte jo enten le eller harmes over et slikt uforskammet forslag.

Hvad skulde hun finde paa? Jo der var en ting, som kunde hjælpe — men nei — nei — Anne blev ganske bleg ved tanken, og blodet strømmede til hjertet, saa hun troede, hun skulde synke i gulvet. Og alligevel! Hvad skulde være for dyrt, naar det gjaldt Jon — han, som havde frelst hendes liv — han, som havde gjort hende til menneske, han, som nu gik foragtet af alle og jaget bort, hjemløs, og det bare for hendes skyld. Hun kunde jo aldrig faa ham alligevel, hun vilde ikke fortjene en saadan lykke, han vilde jo ikke tage imod de penge, hun skaffede, uden at betale igjen. Nu skulde han reise til Amerika og kom aldrig igjen. Nei, der fandtes intet andet raad. Hun bare skammede sig over,

at hun kunde betænke sig saa længe. Han havde ikke betænkt sig den gang, han tog paa sig hendes skyld.

Og saa satte Anne sig ned og skrev:

«Gode ven!

Du har sagt mig tidt og ofte, at du vilde give, hvad det skulde være, bare jeg vilde være din kone. Kan du nu til imorgen aften skaffe mig en betalt Amerikabillet til en fattig kjending fra min hjembygd — han heder Jon Sandbakken — saa skal jeg være din. Og saa kan du komme og møde mig her, naar dampskibet er reist.

Anne.»

Hun læste og læste det opigjen og opigjen, hun græd og hun bad, og hun læste igjen, hun vendte brevet i haanden; men endelig tog hun en rask beslutning og bad kokkepigen springe ned i Strandgaden med det til ham, hun vidste.

Den næste dag fik hun billetten, og saa tog hun resten af sine penge og købte en tyk, blaa sjømandskufte, en skindhue og et par gode forede støvler. Og saa bad hun kokkepigen bære det alt ned i huset, hvor Jon boede, og give ham det fra en god ven.

Samme kveld ringte en mand paa entréklokken i det hus, hvor Annes herskab boede, og sagde, at hans navn var Jon Sandbakken, og at han gjerne vilde tale med Anne. Der kom bud tilbage, at Anne var syg.

IX.

Dagen var kommen, da Jon skulde reise. Det var med tungt hjerte, han stod paa bryggen med

sin mor. Han havde faaet overladt hendes kiste, og der nedi havde han da lagt sin bibel, nogle skjorter og strømper, som moderen havde med til ham og saa Annes gave. Tungest for ham var det, at han ikke skulde faa se Anne og takke hende. Han hviskede noget i øret til sin mor og bad hende ikke glemme det. Og der ringte dampskibet første gang, og Jon steg ombord.

Huset, hvor Anne tjente, laa saa til, at hun kunde se fjorden. Hun saa den tykke røg vælte sig ud af dampskibspiben, nu hørte hun, det ringte. Da kunde hun ikke holde det ud længer. Hun kastede et tørklæde omkring sig og sprang ned paa bryggen. Hun kom, i det samme dampskibet lagde fra. Hun saa Jon staa der ved skibsrælingen, høi og statelig. Og da han saa Anne der ved siden af sin mor, lysnede det over hele ansigtet, og han tog af sin røde hue, foldede hænderne over den, og saaledes stod han barhovedet, stirrende mod land, saalænge de kunde øine ham. Anne fik ikke øinene fra skibet, saalænge man kunde se mastetoppen. Og da Jon var forsvunden, ænsede hun hverken folk eller at hun stod paa aaben gade, hun lagde sig indtil hans mors bryst og hulkede.

«Herregud, nu er vi to alene tilbage,» sagde moderen og sukkede. «Gud give, det maatte gaa ham godt og vel. Og saa bad han mig om at sige dig, Anne, at han mente det samme som hin eftermiddag paa sæteren, og at han endnu stod ved sit ord og kunde ikke andet hele sit liv.»

Han holdt af hende! Aa hvorfor havde han ikke sagt det før? Vente! Ja, hun skulde vente!

Nu havde hun jo vist, nu var hun lykkelig alligevel.

Hun kom løbende hjem — der sad han, som hun havde sendt bud paa. Han ja! — Hun havde i den stund aldeles glemt ham. Nu huskede hun pludselig alt sammen — løftet, hun havde gjort — alt. Hun for sammen, da hun saa ham. Han blev ganske bleg, saa kastede hun sig over sengen og raabte: «Nei, nei, nei, jeg kan det ikke! Jeg kan det ikke!»

Han reiste sig fra stolen og bare saa paa hende.

«Aa vær ikke vred paa mig,» bad Anne og vendte sit taarefyldte ansigt mod ham, «men jeg vidste ikke den gang, hvad jeg nu ved — aa vær barmhjertig mod mig, jeg kan ikke — kan ikke!»

Manden stod rent som fortabt.

«Du bad mig jo selv komme,» sagde han stilsærdigt.

«Jeg gjorde saa, og dette er stygt af mig, jeg ved det; men jeg holdt af ham, som reiste, ser du, og han holder af mig igjen. Og nu først fik jeg vide det, jeg troede, jeg aldrig skulde faa se ham mer.»

Anne blev roligere, hun reiste sig. «Jeg ved, det er ikke ret at bryde sit løfte,» sagde hun, «og jeg skal heller ikke gjøre det. Men jeg vil sige dig hele sandheden, saa du ikke skal klage paa, at jeg har narret dig. Jeg vil ikke faa en lykkelig time med dig. Jeg kommer altid til at længes efter denne anden, som du ikke kjender. Jeg kommer til at gaa med den byrde paa samvittigheden, at jeg for anden gang har ødelagt hans livslykke. Jeg kommer til at tæres bort af sorg. Men i andre maader vil jeg arbeide paa

at være trofast mod dig. Jeg skal stille for dig, saa godt jeg kan, jeg skal stræbe efter at blive en husmor, som ikke skal give dig aarsag til klage. Og vil du have mig paa denne maade, saa faar du i Guds navn tage mig.»

Graaden vilde atter op i Anne, men hun be-
tvang sig. Saa saa hun paa ham saa bønligt,
saa bønligt. «Men kunde du give mig mit løfte
tilbage,» lagde hun til, «aa, jeg skulde takke dig,
jeg skulde slide og trælle, ja, jeg skulde sælge
alt, jeg eier, og betale dig igjen med renter de
penge, du har lagt ud for mig. Aa gjør det,
aa gjør det!»

Brystet gik paa den stærke mand- «Du skulde
sagt mig dette før, Anne,» sagde han stille.

«Jeg skulde det, men jeg vidste ikke, han
holdt af mig paa denne maade før idag. Jeg
havde været saa ond mod ham, ser du. Men
det er en bra kar, kan du tro.»

Manden sad og stregede med neglene i bordet.

«Jeg vil ikke tvinge dig mod din vilje,» sagde
han. Han vilde sagt mere, men han var ikke
istand til det. Han reiste sig for at gaa. Hove-
det, som han ellers bar saa stolt og løftet, var
nu bøiet. «Pengene er det ikke værd at tale
om,» sagde han, da han gik mod døren. «Og
skulde du eller han trænge til penge, og jeg
ellers kunde være til hjælp — saa — kom bare
til mig.» Han havde alt haanden paa dørgrebet.
«For jeg vilde saa gjerne være din ven — og
hans,» tilføiede han og vendte sig.

Anne gav ham begge sine hænder. «Jeg har
aldrig holdt saa af dig, som jeg nu gjør,» sagde
hun. «Gud velsigne dig, du er et godt men-
neske.»

Han var næsten ude af døren, saa vendte han

sig atter omkring. «Jeg faar vel lov til at tale til dig paa gaden og se op til dig en og anden søndagskveld?» spurgte han.

«Ja, om du det vilde gjøre, var det hyggeligt. Og da skal jeg fortælle dig alt sammen. Nu er jeg ikke bange for dig mere.»

Han trykkede endnu en gang hendes haand og gik.

Det blev saa stille. Anne saa smilende ud for sig, som om hun saa noget i luften. I det samme kom kokkepigen ind. Anne omfavnede hende og valsede rundt med hende.

«Er du rent galen Anne! Ungen skriger, og fruuen raaber.»

Anne paa sprang, men kokkepigen holdt hende tilbage i skjørtet.

«Er du forlovet Anne?»

«Jeg ved ikke.»

«Ved du ikke? Var det med den, som gik?»

«Nei.»

«Var det med den anden da?»

«Ved ikke.»

«Er det med skrædderen i Grænsen?»

«Nei, men saa slip mig da!»

«Men saa er du jo ikke forlovet?»

«Aa jo, jeg er nok det.»

«Anne, du er vel ikke vidtløftig, Anne?»

To aar efter denne dag steg en mand i land paa Kristiania brygge, han kom fra Amerika. Han var klædt i en blaa sjømandstrøie. Haar og skjæg var pyntet, hovedet sad frit og stolt paa hans skuldre. Der var ogsaa noget fast og paalideligt ved hans gang. Det var Jon Sand-

bakken. Husmanden var strøgen af ham, den frie, selvbevidste mand stod tilbage. Han var mellem 40 og 50 aar, men saa yngre ud.

Fjorten dage efter blev der lyst i kirken for ham og Anne, og med næste dampskib reiste tre lykkelige mennesker, som Gud havde ført paa underlige veie, til det nye hjem over havet. Den tredie var hans gamle mor, som nu ikke mere vilde skilles fra sin søn. De drog til det land, hvor hver mand kan faa være sig selv, hvor ikke menneskeliv og menneskelykke bliver søndertraadt af standsforskjel og fordomme.

Balderbraa.¹

Steinar holdt mest paa med at kjøre læs, saa lang dagen var. Hans kone tog sig af den lille jordlap, de havde. Folk, som altid driver langs landeveien og sidder paa hvilestederne, spenderer snapse paa hverandre og snakker om heste, faar ofte noget haardt og raat over sig. Mange bliver ogsaa lystne paa stærke drikke. Man kunde ikke negte for, at Steinar var mærket af begge disse udyder. Han havde et koldt ansigt, naar han gik der og trampede ved siden af læsset. Man beskyldte ham ogsaa for at være haard mod sine heste og at læsse tungt. Stundom kunde hans træk mildnes, naar han saa børn; thi han var barnekjær. Han havde intet barn selv; derfor var det vel, at han ikke trivedes hjemme, men jevnlig trakkede paa veien.

Steinar havde sin største fortjeneste ved at kjøre varer til landhandleriet, og landhandleren der havde en liden datter. Man kunde sjelden se saa sødt et barn som denne lille, og Steinar og hun var fine venner. Lige siden hun kunde

¹ «Balders øienbryn». Det almindeligste navn i de norske bygder paa den hvide blomst, som ellers kaldes prestekrave (*pyrethrum inodorum*). I Edda siger Snorre, at den hvideste urt af alle er sammenlignet med Balders øienbryn.

snakke, stod hun paa hellen udenfor døren, naar han kom kjørende med læsset, og raabte: «Pro hesten!» Saa smilte han og satte hende op paa alle sine sække. Undertiden havde han ogsaa sukkertøi og en kage i lommen til hende. Hun fik klappe hesten og rive hødotter til den ud fra høsækken.

En dag laa der en svær sten midt i veien, og op paa den gik det ene vognhjulet. Hesten rykkede tilbage og vilde ikke trække. Steinar rev i tømmen. Hesten bare steilede og kastede sig i sæletøiet. Da svulmede aarerne i Steinars pande, og han blev ganske rød i ansigtet. Med en ed greb han svøben, og med al sin kraft slog han det arme dyr over ryggen. Hesten lagde sig forover i sælen, og over stenen gik læsset. Men den lille pige, som stod paa trappen, begyndte at skrike af fuld hals, og sprang ind for at gjemme sig hos mor.

Paa den tid gik en slem, smitsom sygdom over bygden, og mange børn døde. Den lille hos kræmmeren blev ogsaa farlig syg. Da kom der sent en aften det bud fra landhandleren, at Steinar straks maatte komme ned til ham, den lille pige laa paa sit sidste og vilde endelig tale med ham. Steinar var fuld den kveld og laa og sov. Da man endelig havde faaet rystet ham vaagen, og han fik høre, hvad der var paa færde, blev han pludselig ædru. Han bad sin kone om at øse koldt vand over hans hoved, og han spurgte, om hun ikke skulde have lidt pebermynte, saa han kunde faa brændevinssmagen ud af munden. Saa vaskede han sig grundig og tog de bedste klæderne paa. Han snarere sprang end gik, og flere gange strøg han sig med haandbagen over øinene. Da han kom ind i stuen,

hvor hun laa, havde han trukket støvlerne af sig ude og holdt huen i haanden, som om han var i kirke. Der var tændt mange lys inde hos den lille. Forældrene og tjenestefolkene stod og græd omkring sengen. Hun havde foræret bort alt sit legetøj, og hvad hun ellers eiede, saa at hver skulde faa sit, «for nu vilde hun gaa til Jesus,» sagde hun.

Men paa et bord foran sengen stod der en balderbraa, den havde hun ikke givet bort. Det var den eneste blomst, som var kommet op i hendes havestykke, det, som hun selv havde til-saaet. Forældrene havde taget blomsten op med rod og plantet den i en blomsterpotte, og hun havde været saa glad i at se paa blomsten.

«Her er Steinar, som du spurgte efter,» hvi-skede moderen og bøiede sig ned over hende. Den lille pige aabnede sine øine; hvor var de ikke store og blanke! Men hvor bleg og mager hun var bleven! Hun saa smilende paa Steinar. Han stod med haarluggen ned i panden ligesom skamfuld; han turde næsten ikke skotte hen til hende, for det greb ham saa.

«Der, Steinar, skal du faa den blomsten,» sagde hun, og hendes stemme var saa blid og saa svag, «men saa maa du ikke slaa hesten. Det er stygt at slaa, Gud liker ikke dem, som slaar.» Hendes røst døde ganske hen, og hun lukkede atter øinene.

Der brast som en skorpe inde i Steinar, og han begyndte at storhulke, saa han maatte gaa ud. Da han atter vovede sig ind, var hun død.

Steinar tog blomsterpotten med blomsten i og gik hjem. Han fortalte ikke sin kone, hvad der var hændt, men sagde bare, at hun maatte passe blomsten vel og vande den, mens han var borte.

Han havde blomsten staaende foran sin seng, og saalænge blomsten var i stuen, var der ogsaa noget mildt og stille over Steinar. Han bandte ikke, han slog ikke i bordet, han talte lavere og gik paa taa. Han stod ofte og saa paa blomsten, og da var hans tanker ligesom borte i en anden verden.

Den dag, da den lille blev begravet, var Steinar med i følget. Forældrene og slægtningerne gik op paa gravbakken og sagde hende det sidste farvel. Da man skulde til at skuffe muld paa kisten, kom Steinar som af et tilfælde til at staa forrest. Han strøg sig med trøieærmet over øinene og kastede en visnet blomst ned paa kisten. Det var den balderbraa, som han havde faaet af hende.

Saa gik der en tid, og Steinar var atter kommen i den gamle gjænge.

Der var en kar der i nabolaget, som ogsaa levede af at kjøre varer ligesom Steinar, og disse to var ikke gode venner, som rimelig var. Den ene gik i veien for den anden. Denne kar havde nu været inde hos landhandleren og budt sig til at kjøre for billigere pris. Og da Steinar en dag kom did, fik han høre, at dette læs skulde være hans sidste. Steinar blegnede og bed tænderne sammen. Saa drog der et spottende smil over hans ansigt, og han sagde: «Det er nu vel Hallstein, som har været ude og smidsket for dig nu? Ja, ja, jeg er lige glad; der er andre folk til i verden end du, kræmmer.»

Men Steinar var ikke lige glad. Den kveld drak han sig drukken, kom hjem og holdt et hus, saa at konen maatte løbe sin vei og gjemme sig. Han skulde slaa Hallstein sønder og sammen, han skulde dræbe ham!

Nogle dage derefter gik Steinar alene nedover veien. Det var den dag, da Hallstein var ventende med det første læs til kræmmeren. Steinar laa og lurte paa ham i en stenur, der laa langt fra folk, men som Hallstein maatte passere. Han havde bundet knivbeltet om livet, om det skulde behøves, men ellers stoledede han helst paa sine næver. Han var styg at se paa, ansigtet iskoldt og stenhaardt, den ene haand laa knyttet paa knæet. Øinene stirrede nedad veien, som en høg stirrer efter en due. Han sad paa en sten og hidsede sig selv op med ukvemsord. Han greb ned i sandet og rev op en græsdot — da blev han pludselig siddende som betagen. Han holdt en balderbraa i haanden. Den var groet op der mellem stenene. Steinar blev siddende og stirrede paa blomsten — stuen med de mange lys, forældrene, som græd, den lille, som laa i sengen bleg og mager, men med saadanne store og blanke øine — alt saa han lyslevende. «Du skal faa denne blomsten af mig, Steinar, men saa maa du ikke slaa hesten mer. Det er stygt at slaa — Gud liker ikke dem, som slaar.» Steinars knyttede haand aabnede sig. Han hørte hovslag paa veien. Der kom Hallstein med læsset. «Nu, sidder du og kiger stjerner, Steinar,» sagde han i det samme han kjørte forbi, «eller er det din fortjeneste, du glor efter; nu reiser jeg med den.»

Steinar svarede ikke, han rørte sig ikke, han saa paa blomsten, som han havde i haanden. Sent paa kvelden kom han slentrende hjem. Konen undredes paa, at han holdt en balderbraa i haanden, som han satte i et glas vand. Hun saa, han havde raset ud for denne gang.

I en hel uge var der næsten ikke ord i Steinar,

han gik tungsindig omkring. Saa sagde han til sin kone: «Idag har jeg solgt pladsen og alt andet. Jeg holder ikke ud længer at være her, jeg vil til byen.» Og Steinar reiste til byen.

Mange aar efter træffer vi ham som sjauer nede paa dampskibsbryggen. Han havde for- søgt mange ting; dette var det sidste. Han var muntre og havde lettere sind end før, var kjendt nede paa toldboden for sin hvasse mund, saa at kjøbmændene der frygtede ham; thi hans skjemt var for det meste baade drøi og raa. Man sagde ogsaa, at han drak mere end godt var. Vist er det, at han havde sine drikketurer, og da blev han ofte ustyrlig. Det var hver gang, folk havde været onde mod ham. Da slog han i bord og vægge, tordnede og knuste alt, han fik fat paa. Men han angreb aldrig folk.

I dagligt lag var han godmodig og altid venlig mod børn. Man kunde ofte se ham sætte sin tunge byrde fra sig og staa og kige lange stunder ind i palæhaven, naar smaabørn legte derinde. Saa havde hans kone ogsaa lagt merke til, at naar de om søndagene var ude og spadserede, vilde Steinar helst tage veien ud mod Tøienhaven, og der var en eng, hvor der voksede saa mange balderbraaer. Her blev han altid træt og satte sig ved veikanten. Saa tog han en og anden blomst, saa paa den og plukkede den saa istykker, blad for blad, mens han sad der og grublede. Ofte kunde han sukke saa tungt, hver gang han reiste sig for at gaa hjem igjen, som om noget trykkede ham. Hans kone kom da i hu de gange nede i dalen, da han kom hjem med slig en balderbraa. Da havde han ogsaa været saa stille og alvorlig. Men hun vovede ikke at spørge.

Saa var det en gang, da han havde en drikke-
tur igjen, at konen i sin nød sprang ud paa
marken og plukkede sammen et helt tørklæde
fuldt af balderbraaer, som hun saa stak til ham.
Men saa galen, som han da blev, havde hun
aldrig seet ham. Han slog til tørklædet, saa
blomsterne fæg ud over gulvet, og kommanderede
hende paa pletten at feie sammen dette svineri
og have det ud af huset, og kom hun med sligt
paafund tiere, saa svarede han ikke for noget.
Konen sankede skjælvende blomsterne sammen
og bar dem ud. Hun vovede sig ikke ind igjen
de første par timer. Hun hørte, hvorledes han
gik inde i stuen som et tirret dyr i bur, talte
høit med sig selv og slog i bord og krakker.

Saa var det en høstdag, at Steinar som vanlig
var nede paa bryggen. Dampskibet skulde netop
til at gaa. Det var koldt og graat i veiret.
Steinar stod smilende og saa en liden pige om-
bord, som havde gult haar og var paa en prik
lig den lille hos landhandleren, syntes han. Hun
stod og ludede sig over skibrælingen og vin-
kede med haanden til bedstefar og bedstemor,
som stod paa land, og den lille munden gik som
et kvernhjul. Hendes mor stod bag hende og
lo. I det samme dampskibet satte fuld fart,
havde moderen vendt sig bort, barnet strakte sig
ud over rælingen for at se paa skumperlerne, og
der plumpede det overbord. Et skjærende skrig
fra moderen — stop og bak — røre mellem
passagererne. I samme øieblik havde Steinar
kastet hue og trøie og var udi efter hende. Han
var ikke flink til at svømme, men viljen gjorde
sit. Han fik fat i hende anden gang, hun kom
op, og han holdt hende over vandet til en baad
kom og fik dem ombord begge to. Storgrædende

tog moderen barnet og bar det ind i salonen; det laa paa hendes arme som en knækket lilje, vandet randt af kjolen og af det gule haar. En stund efter kom hun ud med lysende ansigt: «Hun lever, gudskelov, hun lever!» Da tog faderen op sin pengebog, men hans haand dirrede saa, at han neppe kunde finde frem, hvad han søgte. Han kom hen til Steinar med taarer i øinene, takkede ham og gav ham en haandfuld sølvdalere. «Jeg har ikke mere paa mig nu,» sagde han; «men jeg skal tale nærmere med dig, naar jeg kommer ind til byen igjen om en uge. Hvad heder du, og hvor bor du?» Steinar nævnte det, og manden skrev det op i sin bog. Saa kom Steinar sig i land igjen. Han var saa glad, at han svingede haanden med pengene i luften og bad kameraterne sine ind paa øl, saa mange der bare vilde, og de var ikke sene. Vandet randt af hans klæder, men det brød han sig ikke om. «De faar tørke paa kroppen, og fryser jeg for meget, saa tager jeg mig en dram.» Men hvor mange drammer han end tog, saa forslog det ikke. Steinar blev syg efter dette. Og da grossereren, den lille piges far, kom til byen og spurgte ham op, laa han og talte i vildelse. Sygdommen havde slaet sig paa hjernen. Grossereren sendte doktor til ham og medicin; han sendte ogsaa bedre sengklæder og fin mad og vin — kort, gjorde alt han kunde. Men Steinar blev værre og ikke bedre. En dag vendte han sig pludselig i sengen og stirrede omkring sig. «Hvor er hun?» sagde han — «og balderbraaen?» — Aa nei, jeg har bare drømt.»

Konen spurgte, hvad det var, han havde drømt.

«Jeg drømte, jeg var i en mørk dal,» sagde han, «der var stenur paa begge sider saaledes

som der, hvor jeg ventede paa Hallstein hin gang. Der kom slig angst over mig, og jeg vidste ikke veien. Da skinnede det langt borte ligesom en stjerne, som gled frem, og saa var det hun, som kom, og balderbraaen holdt hun i haanden. Og blomsten var ikke vissen som den, hun fik i kisten. Den var frisk, som da jeg fik den, og det skinnede baade af blomsten og af hende. Og saa tog hun mig i haanden og sagde, at nu skulde hun følge mig til Jesus.»

Steinar laa stille en stund. Saa mumlede han ligesom for sig selv: «Hun kommer vel og henter mig, naar tiden til det er kommen — jeg vover mig ikke ind til Vorherre, synder som jeg er, med mindre hun bliver med — og balderbraaen. Ikke sandt, jeg har hverken slaaet menneske eller hest efter den tid? Du kan vidne om det du, om hun skulde komme. Men det er lang vei, lang vei ned til mig.»

Steinar blev mer og mer urolig for hver dag, som gik. Han talte, ret som det var, om den lille pigen og balderbraaen. Han turde ikke sove, om hun skulde komme, og andet lignende.

Saa var det en morgen tidlig, at det ringte paa entréklokken hos grossereren, og ind kom en gammel kone. Hun holdt en balderbraa i haanden. «De maa undskylde mig, at jeg kommer saa tidlig,» sagde hun og tørrede sine taa-
rer af med forklædet, «men Steinar er saa rent ussel. Jeg kan ikke holde ham i sengen. Jeg kunde vel ikke faa laane Deres lille datter en stund, saa at hun kunde gaa ind til ham med denne blomsten, saa blev han vist roligere?»

Jo, det kunde hun nok, men —

«Ja, det er for langt at fortælle, hvorledes det hænger sammen med denne blomsten og ham;

det skal jeg gjøre en anden gang; men hvis jeg nu fik laane den lille pigen saa — — »

Den lille pige blev i en hast paaklædt og fulgte med.

Steinar laa feberhed og væltede sig i sengen, han havde mange stygge syner. Han havde reist sig paa den ene albue og stirrede med brændende øine mod døren.

Da blev døren lukket op, og paa morgensolen svævede mod ham en liden gjente med gult haar og med en balderbraa i haanden. Steinar satte i et raab af glæde, han strakte armene mod hende, saa sank hovedet tilbage paa puden, og han var død.

Steinar blev lagt i kiste. Han havde et smil om den stivnede mund, og mellem sine foldede magre hænder holdt han — en balderbraa.

En for mange.

I.

Elskende har altid, rimeligvis fra Adams og Evas tid i paradys, sværmet for maaneskin. Og det er sandt, der er noget vidunderlig fortryllende ved det hvide, skjælvende skjær, der drysser ud over mark og skog, glitrer i sølvstriber paa sjørne, titter hemmelighedsfuldt ind mellem løvet, mens maanen selv staar som en blank sølje paa himmelbarmen. Maaneskinnet ligesom dølger, mere end det aabenbarer, det hænger sammen med hvisken, hemmeligheder, forbudne stævnemøder. Der er nok lys til at finde veiene og ikke skræmmes af nattens sorthed; der er nok mørke til at holde far og mor borte og unddrage de to, der gemmer sig bag buskene, for det lurende, vaagende øie. Der er nok lys til at se hverandres øine og mund og kjære træk; der er nok mørke til at dølge ansigtets rødmen, til at lukke op for sjælens lønlige tanker, saa de lister sig over læbernes dørtærskel. Og sjælens harpe stemmes blødt i en maaneklar, stille nat, og selv en stakars butiksvend, der har veiet grønsæbe og rosiner hele dagen, bliver fristet til at forsøge sig i vers.

Men hvad har en maaneskinsnats deilighed at sige mod en solskinsnat, en solskinsnat i midnat-solens land! O, du mit fædrelands vidunderlige

lyse sommernat, hvem kan beskrive alle dine tillokkelser, denne saftige fylde og dog denne uendelige blide fred. Græsset staar knæhøit, en krydret vellugt strømmer ud fra engene, der myldrer af spraglede blomster, duggen drypper svalende over straa og blade — ingen stikkende, fortærende hede længer, ikke disse glohede pust som fra et rovdyrs lunger, nei, mildhed, fred! Solstraalerne glider som velsignede smil over sjø og strand, lange bløde skygger omfavner buskene, fjorden ligger skinnende blank og suger til sig i skjælvende fryd billedet af eng og strand og huse og de takkede, sneklædte tinder, der alvorsfuldt og høitidelig blotter sit hoved i denne naturens store kirke. Dagens travle liv er veget, enkelte fiskere ligger i sine baade ude paa vandet, æfuglen svømmer rundt dem med sine unger, men ingen lyd uden et og andet hundeglam, en og anden rype, som flakser op fra græsset, naar fodtrin nærmer sig, og en og anden kjærlighedsleg mellem sivene. Og er horisonten taaget, saa solen hviler som i en seng af røde roser, da skyller dette bristende røde over skog, over fjeld og fjord, det drysser ned fra himmelen, det løfter sig op igjen fra jorden, det er, som alt i naturen slynger armene om hverandre og synker i hinandens favn med et glødende kys. I slig en sommernat er det umuligt at hade, bare tilgive, elske og omfavne.

Ak, at ligge slig en sommernat under birketræerne med den i armen, man har kjær, at føle hendes hjerte banke som en liden skræmt fugls, og saa nappe kysse, le og lege med hverandres fingre og hviske alt dette taabelige nonsens om kjærlighed, som ingen andre forstaar, at rive blomster af græsset og kaste paa hverandre, at blive sødt fornærmet

og true med fingrene og saa lukke fornærmelsen med et kys. Og saa engang imellem at aande et fuldt drag af den svale, kjærlighedsnættede luft og se paa fjeldene, fjorden, stranden, solstraalernes leg, og føle sig i harmoni med det altsammen, et led af det altsammen. Bort fortids mørke minder, bort fremtids truende skygger, bort alt raat, urent af sind og tanke, her vil vi bare elske, skjænke ud draaber af salighed her i nattens milde sollys!

De havde kjendt hverandre fra børn af, han og hun. Hun havde løbet om barfodet og med et fillet skjørt paa bryggerne i Tromsø, han havde fulgt sin far i baaden og hjulpet ham at hænge op nøterne til tørring. Han var ellers kjendt for at være den største spilopmager mellem gutterne i byen, spillende munter og fuld af indfald, men ustadig som sjøskum. Hun var en liden, bly, stilfærdig en, der altid saa paa de andres leg i frastand og hemmelig beundrede sin ven's skjelmestykker. Han havde en gang halet hende op af vandet, da hun var dumpet i, og fra den tid af ansaa han sig som hendes beskytter og ven. Ja da han første gang kom hjem som sjømand — han havde faaet tjeneste ombord paa en nordsjøfarer som kahytsgut — havde han med til hende et rosenrødt halstørklæde og sagde, at hun skulde faa mere siden, naar han blev matros; men saa skulde hun ogsaa give ham et kys — Gudbevares, ingen skulde se paa det, og det kunde gjerne være i mørkningen. Hun kjøbte da tørklædet for kysset bag boderne til Ole Hansen, men hun turde ikke vise det til nogen, ikke bære det heller; thi saa blev det bare til folkesnak, og det var saa leit. Saa var de sammen, naar tid kunde være til det, paa bærplukning og oppe i Tromsø-

dalen, naar finnerne var komne med sine rener. Og saa laa de de lyse sommernætterne under birkebuskene, og han havde vers med om evig kjærlighed og andet pent, og han forsikrede hende, at hun var «den fineste gjente, han havde seet i denne verdens lande, og de vare mange.» Og hun sagde ikke stort, men hun saa paa ham med øine, der talte mere end ord, og hun tænkte i sit stille sind, at han var den stauteste sjømand, som havde pløiet nordsjøens bølger. Og de drømte og byggede luftkasteller — det kostede jo ingen ting — og midnatssolens stråler omfavnede dem og smilte til deres barnlige drømme og farvede deres luftkasteller rosenrøde.

Saa var det da endelig en dag, at han vovede sig indom dørstokken til hendes mor, som var enke. Han havde sine bedste sjømandsklæder paa og i lommen en tale, som han havde skrevet og lært udenad. Den lød saaledes: «Velagtede kone, Guri Krokens moder, jeg kommer her idag med blødende hjerte for pligtskyldigst at anholde og begjære om eders datters haand og hjerte. Hun haver længe været mig kjær og dyrebar, og jeg har baaret hende med mig paa mine reiser og i mine drømme ligesom en ædelsten at kalde for. Og nu vil jeg love som en ærlig og trofast sjømand at være hende en redelig husbond og herre til min dødsdag og at forsørge hende, thi jeg haver nu matroslyre»—.

Der var meget mere, men det gik med ham, som med de fleste, der har udenadlærte frierier i lommen, de glemmer dem, naar det kommer til stykket, og istedetfor alle høitrvende floskler begynder de at snakke sit eget maal. Moderen begyndte at græde. Hun kunde nu al-

drig tænke paa at slippe Guri ifra sig, saa gammel som hun var.

Var det ikke andet i veien, saa kunde hun jo bo hos dem, hun skulde faa det godt paa sine gamle dage, og han skulde nu aldrig sige et fornærmeligt ord til hende.

Aa, men slig en sjømand, det var saa usikkert, og saa var han borte bestandig og op i mangehaande fristelser, og saa kunde han blive borte paa sjøen, og saa sad hun der som enke. — —

Var det ikke andet i veien, — han kunde lade være at være sjømand, han kunde jo kjøbe Ole Sjursøns hytte paa den anden side af fjorden, den som netop var ledig, og saa kunde han leve som fisker han, ligesaavel som sine forfædre.

Kort, Endre var meget medgjørlig, og saa blev det da endelig klappet og klart, at brylluppet skulde staa til høsten, naar han kom hjem fra sin Englandsreise. Ole Sjursøns hytte blev tinget, og Guri og hendes gamle mor flyttede ind der paa forhaand.

II.

Det første aar gik bare i herlighed og glæde; thi alt var endnu saa nyt. Endre var med og roede Lofotfiske og tjente godt den vinter. Guri var bare et stille solskin, og hendes mor taalelig frisk. Endnu bedre blev det, da Endre skulde til at slaa sammen en vugge, og da saa en liden jente laa nede i den og drog i hans skjæg. Men saa kom de trykkende, lange, mørke vinter-nætter, der rev til sig halve dagen ogsaa, saa blev Guris mor daarlig og sær, sukkede og skjændte og grinte, saa slæbte den ene dag sig hen som

den anden i kvælende ensformighed. Her var intet at se, intet at høre. Fjeldene stængte, og naar snekaven stod som en røg indiggjennem fjorden og truede med at begrave baade baad og hytte, og saa mørket laa som en mare og knugede alt liv, saa følte man sig uhyggelig og halvt ængstelig, saa trængte man til lystighed omkring sig, lidt sang, lidt latter, lidt musik, selv om det bare var et dragspil eller mundharmonika. Endre var nunter, havde en livlig aand, som længtede efter at se og høre noget. Han havde været i det myldrende London, han havde været i Havre, han havde seet Leith og Edinburgh; livet ude i den store verden drog ham, der var altid noget at se og at lære; de havde danset og holdt skøi ombord paa skibet, naar de intet andet havde at gjøre, sjømandslivet var strævsomt, men det var friskt. Og nu — at sidde dag ud og dag ind i en baad og vente paa, at en og anden torsk skulde bide paa krogen. Var det liv for en mand det? havde bare Guri kunnet muntre ham op, men hun sagde jo aldrig et ord. Hun sad og spandt eller traadte vuggen eller stelte med maden og vasken og var god, saa lang dagen var — men hun sagde jo ingen ting! Man kunde blive træt af det ogsaa. Og saa at høre paa denne gamle hostende og grinende bestandig — det var nu heller ikke saa opbyggeligt. Havde det ikke været for vesle Eli, saa havde her snart været uudholdeligt.

Ensomheden og ensformigheden begyndte at trykke Endre, han kunde ikke negte, han længtede ud. Skulde han kanske blive siddende der i baaden hele sit liv? Han havde engang spurgt Guri, om hun ikke længtede ud til at se fremmede lande. Nei, hvad skulde hun der? Hun

havde det godt, som hun havde det, og hun syntes. Tromsøen og byten synes der ved fjorden maatte være det deiligste paa jorden. Han vilde blive raad ved at komme ud og bare bringe hjem igjen. Ja saa, de var da ikke lige i det stykket.

Saaledes gik 10 aar. Saa var det en sommer, at en engelisk lord med familie var paa besøg deroppe. Dette var nu ingen sjeldenhed; thi hver eneste sommer kaa der stikke af engelskmænd, som var reist op for at tænde sine cigarer ved hjælp af midnattsolen eller fiske laks og myrde ryster. Men det særegne ved denne lord var, at han kom i berøring med Endre. Det var en almindelig sikk, at alle reisende, som spenderede nogle dage paa Tromsø, skulde op i Tromsødalen og se paa finnerne og faa dem til at hente ned sine rener. Denne lord traf tilfældigvis Endre og gjorde ham begribelig paa det mest ubegribelige norsk, hvad han ønskede. Han blev ikke lidet overrasket, da Endre svarede ham paa engelsk — naturligvis sjømandsengelsk, men dog en sort engelsk. Lorden spurgte, om ikke Endre kunde blive med og faa ordnet det med rensdyrene, han skulde faa god betaling. Endre vilde mere end gjerne dette, og saa blev han med. Det var, som hans gamle sjømandsmunterhed vaagnede op ved denne ny stilling, han var kommen i. Han pratete med damerne og fortalte dem paa en ligefrem, troskyldig maade alle de sagn, han kjendte til, baade fra fiskerlivet og finnelivet. Han kunde ikke bare sig for at trykke i dem flere skrøner, og en af lordens sønner tegnede op. Det kom altsammen i den reisebeskrivelse, han agtede at udgive om sæder og skikke i Norge. Saa kom de da op til finneteltene, Endre fik for god betaling finnerne af-

sted efter sine rener, og man slog sig ned paa græsset, hvor damerne stelte til en lunch. Endre fik travlt med at bære ned kurvene fra kløvhestene, med at pakke ud og lægge frem samt at passe kaffen, der skulde koges paa en liden medbragt maskine med spirituslampe. Han havde faaet særskilt instruktion af lordens ældste datter om, hvorledes det skulde gøres. Saa gik da damerne ned til teltene. Lorden stod hele tiden stiv som en støtte udenfor, dinglede med sin massive guldkjæde og lod sig glo paa af finnekjærringerne og ungerne, der stimlede sammen om ham. Damerne tittede først ind i teltene, saa drog nysgjerrigheden af med dem, de kiltrede sine kjoler op, svøbte dem forsigtigt om sine ben, bukkede sig under den trange teltaabning og smat ind. De saa og rørte paa alle ting, paa skindfældene, paa sengene, paa madkjedlerne, paa knivskafter og skeer, gjorde af renshorn, paa de brune, rynkede, rødøiede finnekjærringer, som viste dem, hvorledes de lavede traad af rensdyrsener ved at bløde dem ud, skjære dem i tynde strimler og tilsidst drage og tvinde dem mellem tænderne, paa de smukke, krølhaarede finnebørn i deres maleriske kjoler, udsyede med rødt, gult og blaat, der laa og væltede sig paa gulvet med hundene. Men tilsidst nødte røgen i teltet dem til at skynde sig hostende ud igjen, finnebørnene og kjærringerne efter dem, plagende dem til at købe af sig al slags smaating af ben. Først mod aften kom finnerne dragende med sine rener, man hørte deres hauking langt oppe i fjeldet, og hundenes hidsige gjøen, naar en eller anden synder af en ren vilde drage sig ud af flokken. Som en graa elv kom det rindende nedover i bugter, snart

hørte man den besynderlige halvt gnissende, halvt gryntende Lyd, som renen frembringer, naar den springer, og saa kom flokken i susende fart over sletten og blev jaget ind i indhegningen, hvor den skulde melkes. De engelske damer var henrykte, lorden stod lige ubevægelig og dreiede sin guldkjæde, men saa dog paa. Finnerne tumlede sig inde i indhegningen med sine lassoer, kastede dem behændigt over hornene paa det dyr, som skulde fanges, og saa maatte mester Urian til, trods spark og tverkast. Finnekonerne kom bort med rensdyrmelk fuld af haar i en øse og bød damerne at drikke; de rystede paa hovedet saa nær som en, der var modig nok til at spidse sine røde læber til saa lang en trut som mulig og saavidt dyppe den ned i melken. Sønnen med noticebogen skrev og skrev den hele tid, og Endre stod ved siden og trykkede i ham skrøner. Endre var tjenstvilligheden selv, han vadede ud i elven efter sten, han klatrede op i fjeldet efter lyng og blomster, thi de skulde naturligvis have minder med fra denne mindeværdige tur. Selv lorden maatte beundre hans raskhed og smidighed. Da de skiltes, sagde lorden: «Vil De følge os paa vor reise her i Norge som tolk og tjener i to maaneder, 20 daler maaneden og kosten?» Endres øine tindrede, dagen havde været for ham en uafbrudt festdag, og nu at have slikt gjæstebud hver dag — fuldt af god mad — lorden havde selv trakteret ham med champagne — og saa komme ud at se sig om, uden at det kostede det mindste. «Hvad tid skulde jeg saa holde mig færdig?»

«Imorgen tidlig kl. 8.»

«Godt, jeg skal komme.»

Endre løb mere, end han gik, hjemover. Han

kom stormende ind i hytten til Guri, saa at barnet vaagnede og begyndte at græde.

«Hurra, Guri! Nu skal vi tjene penge, blive rige folk.»

«Hvad mener Du?» spurgte Guri rolig.

«Lorden byder mig 20 daler maaneden og kosten bare for at følge med ham her i Norge.»

«Og du reiser?»

«Naturligvis, jeg sender pengene hjem til Jer.»

«Og hvad tid?»

«Imorgen tidlig.»

Guri svarede intet, men der randt taare paa taare ned ad hendes kinder, mens hun pakkede ned i skibskisten hans. Hun vidste ikke selv hvorfor, men det kom bare saa underligt over hende. Hun havde flettet en uhrkjæde af sit eget haar, den lagde hun nedi, og saa vidste hun ikke hvorfor, men hun tog en barnekappe for vesle Eli og lagde nedi med det samme. Endre fik lidet sove om natten for tanker og fryd. Han skulde slippe i alle fald for en stund at sidde og hakke i den baaden og drage de vaade garn op og ned. Guri fulgte med over fjorden for at ro baaden tilbage igjen. Endre var saa ivrig for ikke at komme forsent, at han havde alt surret kisten fast paa sin ryg, før han tænkte paa farvellet til Guri.

«Farvel da, Endre,» sagde Guri, hun stod i baaden og rakte haanden op til ham.

«Farvel, Guri!» sagde Endre og rakte den ene haand ned til hende, mens han holdt om kisten med den anden. «Du er da ikke bedrøvet for dette?» lagde han til, da han saa, at øinene hendes blev fulde af taarer, «det er jo bare nogle maaneder.»

«Aa nei, jeg er nu bare slig,» sagde Guri og forsøgte at smile.

«Jeg skal nok skrive til dig, hvorledes det gaar.» Endre gik, han vendte sig ikke en gang og nikkede til hende. Da han var kommen om hjørnet, pustede han ud som frigjort og tog lange skridt op til hotellet.

Guri stod i baaden og fik ikke øinene fra ham, saalangt hun kunde se et glimt af ham. Men da han dreiede om hjørnet, og hun stod der i baaden alene — alene — da kom der over hende en slig hjerteknugende angst, at hun sank ned paa toften og begyndte at storhulke. Det var sent paa formiddagen, da hun kom hjem. Der havde lagt sig en taalmodig fred over hende. Skulde det saa være, at hun aldrig fik se ham mere, saa fik det saa være.

III.

Da den første maaned var gaaet, kom der ganske rigtig brev fra Endre, og 20 daler laa indi. Han hørtes lykkelig og var henrykt over alt det, han saa, skjønt han klagede lidt over besværet med at pakke ind og pakke ud af alle deres kufferter og kasser. Han begreb ikke, hvorfor rige folk vilde gjøre sig livet saa brydsomt. De skulde have forskjellige slags knive og gaffer til forskjellige slags mad, og saa luftpuder og sovetæpper og badedragter og Gud ved ikke alt. Istedetfor at tage en liden vadsæk i haanden og vandre afsted frank og fri, saa førte disse mennesker med sig et helt fragtelæs. Det var da en pine at reise paa den maade. Og saa syntes disse mennesker at have indbildt sig, at

der ikke fandtes mad i Norge; thi de førte med sig kufferter fulde af engelske kjæks og nedlagt beef og andet, det skulde vel ikke være godt nok, uden det var deres eget. Men forresten var de snille og velvillige, og damerne var meget smukke. Saaledes lød beretningen.

Det andet brev var dateret Bergen, og der var ogsaa ærligt og redeligt 20 daler indi, men det gjorde en ganske anden virkning paa Guri. Det lød saaledes;

«Jeg haver det at formelde, at du er i mit sind og i mine behagelige tanker saa at sige nat og dag, men nu haver jeg gjort noget, som jeg ikke ved, hvad du vil sige til; thi jeg er nu reist over til England. Dog haver jeg gjort det tilligeste af omhu for dig og for barnet, men svigermoder maa blive hjemme, som hun var, før vi blev gifte; thi lorden vil ikke have saadant gammelt folk med sig over til England. Og det hang saaledes sammen, at lorden spurgte mig, da han betalte mig min løn, som du vil behage at finde indlagt — om jeg vilde følge med til England og vedblivende være hans tjener, hvortil jeg besvarede, at det kunde jeg ikke, saasom jeg havde kone og barn. Han sagde, jeg kunde tage dem over, saa skulde jeg faa et lidet hus hos ham, da han havde mange saadanne til sine arbeidere. Han spurgte, om jeg havde mange børn, og jeg svarede, at jeg havde et saadant; det var *all right*, sagde han saa, og skulde helst ikke have flere. Nu synes jeg, sandt at sige, at Tromsø ikke er et sted for folk at bo, som maa slide livet op i at ligge i baad i regn og snekave for at drage op fisk, medens England flyder af melk og honning, som der staar i bibelen, og der haver jeg selv været, saa jeg ved, det er sandt. Og saasom jeg

ikke havde mange dage at betænke mig i og ikke havde hverken raad eller tider at fare op til dig i Nordland, thi det er saare langt herfra, haver jeg nu besluttet at reise, da dette visseligen er vor livsens lykke, som nu hænger i en traad. Naar du faar dette brev, svæver jeg paa bølgen blaa som i gamle dage, og saa skal jeg sende brev fra England, naar du kan komme over. Idet jeg ønsker dig al Gudsens velsignelse paa denne jord, tegner jeg mig din til døden trofaste husbond og mand

Endre Jonson.»

Guri sad med brevet i haanden. Hun glemte rent tyvedalerseddelen, som laa indi, saa den blev liggende igjen paa bordet. Der blev saa kvælende trangt i hytten. Hun krammede brevet i haanden og steg ud paa dørtærskelen. Det var maaneskin. Høitidelige stod de blaa tinder med sine snekroner op imod den mørke himmel. Maanens sølvstribе glitrede i fjorden, og tusener af stjerner speilede sig i den. Som i halvdunkle omrids skimtede man byen paa den anden side af sundet. Hun kjendte hvert hus, hver hytte, hver busk derover. Og her, kunde han sige, var trangt at leve, her i al denne deilighed. Hun vidste, at skulde hun rives herfra, vilde hun dø af længsel. Her var hun født, her var hun opvokset, her var hun fastgroet. Hendes fantasier, hendes tanker, hendes følelser var trevlet sammen med tusinde sugerødder til jorden her og til intet andet sted. Hun forlangte ikke mere end at faa leve og dø her i fred. Hun traadte ind igjen i stuen. Der sad hendes gamle mor, vissen og bleg, sammenkrøben i en stol og hostede. Og hende skulde hun lade ligge igjen for lud og

koldt vand, overlade hende til fremmede folks barmhjertighed? Hun begreb ikke, at Endre kunde tænke sligt. Nei, ikke skulde hun reise, før hun havde lukket den gamles øine og — heller ikke da. Skulde hendes anelse være sand? Havde hun virkelig mistet ham? Den nat laa Guri og græd.

IV.

Et halvt aar havde Endre været hos lorden, da han begyndte at kjede sig. Han kunde ikke rigtig trives. Det manglede ikke paa det, at herskabet var velvilligt, men — han var for stolt til at trives der. Han var jo dog kun en ringe tjener, og de lod ham føle det. Han fik ikke her lov til at spase saa frit med husets damer som oppe i Norge, her var det tre skridt fra livet. De gav sine nedladende ordrer, og han havde at lyde. Han havde at holde stigbøilerne for dem med blottet hoved, naar de steg til hest, og maatte tiltale dem «eders naade.» Han havde at staa bag fruens stol ved maaltiderne og afvente ordre. Han følte sig ikke som fri mand. Hans norske natur tog til at opponere. «Hvad i al verden er det, som skiller disse folk fra mig?» ræsonnerede han ved sig selv, «er de sundere af krop? Nei. Er de klogere og har større evner? Tvivler paa det. Lorden er nu rent ud dum. Hvorfor skal de saa have det saa meget gjeldere og bare sende andre folk i veien for sig? Fordi de er fødte oppe i dette. Men er de saa fødte paa anden maade end jeg? Nei — de var saamen saa gode, skrigende unger som nogen, er jeg vis paa. Den eneste forskjel er den, at jeg

fik ligge ved brystet til mor, og de maatte kanske nøies med en flaske eller en fremmed amme. Er der saa nogen grund til, at de skal behandle andre frie mennesker, som var de af et underordnet slag? Ikke den mindste.» Saaledes ræsonnerede Endre og ærgrede sig over at se den krybende maade, hvorpaa lordens leilændinger nærmede sig ham. Nei, da heller sidde og drage torsk hjemme i baaden og ingen «Naade» have over sig, som man skal takke for alt. Guri havde faaet en til at skrive for sig — thi selv forstod hun ikke den kunst — at hun aldrig vilde komme til England og ikke kunde forlade sin gamle mor. Endre begyndte at længes hjem en og anden gang, og dog kjendte han sig selv saa pas, at han vidste, han vilde ikke have været længe hjemme hos sin tause hustru og grinende svigermoder, før han vilde længes ud igjen. Han var ikke skabt til at være fisker paa Tromsø. Det flakkelig, han havde ført paa det sidste, tiltalte ham i grunden bedst, han burde aldrig sluttet med at være sjømand. En ting til, som gjorde, at opholdet hos lorden begyndte at blive ubehageligt, var, at de andre tjenere var misundelige paa ham og idelig stiklede paa hans Engelsk. Saa var det, han af sin herre blev sendt ned til sjøkysten med et brev til en bekjendt baadbygger derne. Det var angaaende en lystjagt, lorden vilde have bygget efter en egen konstruktion, og som han nu skulde raadføre sig med denne mand om. Lorden havde sat Endre ind i tingen, da han var vant til baade og skibe fra det gamle land, og Endre skulde rigtig tale ud med manden og faa besked tilbage. Da han kom didned, fik han opspurgt baadbyggerens hus. Som han nærmede sig døren, der stod aaben, da det var varmt,

hørte han en sang trille ud imod sig, saa jublende glad som af et barn, der kommer fra skolen. Det var ikke slige drøvelige kvin, som naar hans ladies derhjemme hos lorden sang sørgelige elskovsviser til pianoet, men dette var en trillende munter sjømandssang, som formelig lod benene hoppe, bare man hørte den. Han bankede sagte paa den aabne dør, ingen hørte, sangen overdøvede; saa steg han forsigtig gjennem gangen ind i stuen. Ved lyden af fodtrin kom pludseligt et ungt, forundret pigeoved stikkende ind fra en sidedør, en samling af vilde, ravnsorte lokker om to skjelske, brune øine, og rødbrune, runde kinder og to fyldige, røde læber, der stod halvt aabne og viste hvide, friske tænder. Øinene spurgte, og Endre svarede ved at forhøre sig, om hendes far var hjemme; thi han formodede, dette maatte være husets datter. «Kommer snart — vær saa god, sid ned,» — og dermed fløi fuglen ud igjen og begyndte at trille igjen paa en frisk ude i kjøkkenet uden at lade sig det ringeste genere. Endre sad alene i stuen og lyttede efter sangen. Tænk at have slig en syngende fugl om sig hele dagen — jo det skulde være et liv det! Han vidste ikke hvorledes, men tanken faldt pludselig paa Guri; han saa hende gaa der taus og stille i hytten paa Tromsø. Hvorfor kunde ikke hun synge og prate og være munter; livet blev saa meget lettere ved det. Hun vendte bare mod ham et par trofaste, tungsindige øine, fulde af taarer. Endre sukkede. Da hørte han en rullende latter, og ud af kjøkkendøren fløi vildfuglen, kastede sig om halsen paa en graaskjægget mand, som kom gaende, kyssede ham slog ham paa kinderne og nappede ham i skjægget.

«Naa — naa — er du rent gal, May,» sagde manden, «du kvæler mig jo ganske.»

«Far! Skynd dig, kom ind. Der sidder en ny frier derinde i stuen, han er farlig pen,» — og saa lo hun og drog afsted i dansetakt, halende faderen efter sig.

Ny frier, hun havde altsaa havt mange, — rimelig nok. Endre hørte og saa det alt gennem det aabne vindu. Faderen kom ind, stiv, værdig, mens datteren skottede fuld af latter gennem sprækken i døren. Endre fremførte sit ærinde, og manden lyttede taalmodigt.

«Svar lorden, at jeg under ingen omstændighed kan paatage mig arbeidet, da jeg reiser til Amerika i høst.»

«Til Amerika? Jeg tænkte, De sad godt i det her.»

«Vel — det kunde være værre. Men saa kan man sidde endnu bedre i det i Amerika.»

«Har De slægtninge der kanske?»

«Jeg har en broder i Chicago, som driver samme forretning som jeg. Han bygger fartøier til at gaa paa de store sjøer der og siger, der er *plenty* at gjøre. Og siden jeg mistede mor til hende der,» — han pegte paa kjøkkendøren, «saa er her bare tungt at leve.»

Saa det havde sig saaledes, da nyttede det jo ikke at omhandle sagen længer. Endre bad farvel, men manden spurgte, om han ikke vilde tage sin aftensmad med dem, den var netop færdig. Endre tænkte paa krølhovedet og takkede, og snart viste det sig ogsaa — meget adstadigt bærende ind paa bordet brødbakkerne og dækketøiet. Endre blev siddende udover kvelden, fik sin pipe og sit glas grog, fortalte sjømandshistorier og fortællinger fra Norge, og før han

gik, havde han faaet vide, baade, hvad tid de skulde reise, og skibets navn, de skulde reise med. May var bleven sig selv igjen, hun sang for dem og kom med saa mange fornøielige bemærkninger, at de sad i en latter. Endre lagde mærke til, at May lidet kunde gaa, hun maatte enten danse eller hoppe, saa fuld af liv og spænstighed var hun, det var, som om hun havde gummi i skoene. «Netop saa var mor hendes, da hun var ung, liv og munterhed fra morgen til kveld,» sagde gamlen og viskede sig over øinene med haandbagen.

Endre kom hjem rent fortunlet. Efter dette besøg mellem frie, naturlige mennesker syntes ham stilheden i lordens hus rent utaalelig. Og saa denne spillefuglen af en gjente! Ja slig en skulde han have havt, da havde det været morsomt at leve og arbeide. Hun tumlede saaledes ind i hans tanker, at han blev rent ræd for sig selv. Han drømte om hende, hun havde rent forhekset ham. Og hun skulde til Amerika. Skal tro ikke netop Amerika var landet for saadan en mand som han? Der kunde der byde sig til saa meget, og der kunde hver albue sig frem, som han lystede. Der kunde der blive noget af ham, bedre end som fisker paa Tromsø eller tjener hos lorden. Amerika! Amerika!

V.

En atlantehavsdamper! Hvilket menageri af menneskesjæle og menneskekroppe er i grunden ikke det! — Ligefra den gabende lord, der lider af spleen, og ned til den nøgne, forsultne irlænder. Der har vi første plads rækken, flotte unge

fyre, der kaster gulddukaterne i nævevis paa spillebordene i røgesalonen; jøden, som reiser frem og tilbage, hver gang byttende dampskib, for at plyndre saa meget som muligt i kort; nervøse videnskabsmænd og udslidte prester, der skal reparere lidt paa sin hjerne, blegsottige tæringspatienter, der skal have sjøluft; fede mødre med unge døtre, som skal bydes frem til ægteskab; unge egtepar, som straalende lykkelige skal have sin bryllupsreise; unge kavalerer med diamantnaal i brystet, men ogsaa med brændevinsflasken i armen, naar de gaar tilkøis; rømte kassetyve, der flot antrukne gjør kur til damerne, mens de i hemmelig angst speider efter politiet; poeter, som holder sig i aristokratisk ensomhed; blegnebede sjøsyge, der lover, at det er sidste gang, de vover sig over havet; yankeekyllinger, der skal vise, de er fra frihedens land, ved at lægge benene paa bordet og være uopdragne; pengemænd, der spytter som paa sit kontor og pligtskyldigst har været i Italien og Paris for at se paa Venus fra Milo og andet «juks».

Og saa anden plads rækken, anstændige borgerfolk, som skal over og besøge sine børn; haandværkere, for hvem det begyndte at gaa nedad bakke; unge piger, der modige vil forsøge sin lykke i den nye verdensdel; forlorne sønner, som familien sender til Amerika for at blive kvit dem, og som endnu har de penge i lommen, de skal drikke op i Newyork og Chicago, og saa endelig emigranterne, arbeidets, fattigdommens og sultens børn, mange af dem fillede og skidne, men som dog er armene, der skal oparbejde Amerikas velstand og magt i kamp og savn ude paa prærierne og i vestens skoge, og som skal forsyne det overanstrengte, overarbejdede ameri-

kanske samfund med nyt, friskt blod, med uslidt hjernemasse.

Midt i dette brogede virvar finder vi en høst-dag vor ven Endre, som, fra den dag han besteg dampskibets dæk som stewart og tolk for emigranterne, var forvandlet til Andrew. Der er nok ogsaa andre bekjente ombord, skibsbyggeren og hans datter May, vildfuglen, og det vidste Endre godt. Fuglen hang lidt med vingerne de første dage, og de rødmussede kinder blev blege, men da saa sjøsygen var overvunden, begyndte hun at spille som før. Endre havde været de hundrede gange inde hos hende for at høre, hvor det stod til, og havde hver gang med sig noget, som skulde gøre hende godt; men da han saa saa hende krybe op paa dækket igjen og atter begyndte at le og synge, begyndte ogsaa han at blive munter som før. Det var, som det atter at komme paa sjøen oplivede ham helt igjennem. Alle tunge tanker var som strøgne paa dør, hans sind flagrede lige friskt i sjøbrisen som hattebaandet paa hans blanke sjømandshat. Han rev af sig vittigheder og muntrede passagererne, naar han kom med sine tallerkener og fade svingende henover dækket, og han skulde gjerne gjort et rundkast, hvad tid paa dagen det var. Han følte, han var skabt til sjømand, og han fortalte ogsaa det til May. Men hvad han ikke fortalte, var, at Guri sad hjemme og ventede og undredes; thi der kom hverken brev eller penge. Alt angaaende hende holdt han forsigtig skjult baade for May og hendes fader, og de vidste ikke bedre, end at han var en lystig ungar af en sjømand. Folk ombord havde lagt mærke til May og ham. Han kunde aldrig gaa forbi hende uden at kaste et ord eller en kompliment hen til

hende, et ord som da altid besvaredes med en latter fra May.

Saa var det en deilig maaneskinskveld. Passagererne myldrede paa dækket, thi det var ledet saa langt ud i reisen, at sjøsygen var overvunden for de flestes vedkommende. Det store, prægtige skib fløi som en maage henover den krusede havflade paa de hvide, spændte vinger; thi alle seil var satte til i den lune bris. Man øinede lanterner hist og her langt ude. Paa første plads hørte man det monotone traak af passagerer, som trampede op og ned for motions skyld; en række herrer og damer havde slaaet sig ned ved rækværket og saa ned paa emigranterne. Poeten havde sat sig drømmende for sig selv, saa paa de uendelige, tindrende stjerneblink over ham, paa maanestraalerne, der brødes paa vandet som skjællene paa et havfrulegame, paa de spøgelseagtige omrids af master og seil mod det mørke himmelhælv, han hørte paa den vellystige, hemmelighedsfulde hvisken af skumperlerne, der brødes mod stavnen og skibets sider. Men nede paa emigrantdækket tænkte man ikke paa poesi, man var poesi. Dernede sang man salmer og dansede. Fremme i forstavnen havde Moodys og Sankeys folk samlet sig og «*pull for the shore*» og «*hold the fort*» klang vidunderlig stemningsfuldt i den deilige kveld fra hundreder af friske, raa stemmer paa alle verdens tungemaal. Men længere midtskibs lød der et trækspil, og der var slaaet en ring om dansende grupper. May havde netop danset; hun var hed og stakaandet og havde sat sig ned for at puste ud; men læberne smilte, øinene smilte, hele hendes sjæl var gaaet op i dansen. Da spillede musikken pludselig op en reel, en ægte, frisk sjømandsreel

— og som med et blink er May paa benene og tripper med fødderne som trommestikker. Den ene haand holdt kjolen opkiltret paa den ene side, hovedet var bøiet lidt bagover, den anden haand holdt hun udfordrende i siden — nei hun var for yndig! Dette blev ogsaa formeget for Endre, som just drev forbi med armen fuld af tallerkener. Han næsten slængte tallerkenerne fra sig paa dækket, sprang med et «hol» ind i kredsen og begyndte at spænde og sparke, saa det klang i dækket, foran May. En skraldende latter og haandklap modtog ham, og nu bar det løs mellem disse to. Endre slog med et dunk hatten ned paa hovedet og gjorde alle de krum-spring og fagter, som det sømmer sig en ægte reeldanser, og May trippede saa koket som en liden fugl, kniktede og svingede, og da saa tilsidst matrosen tog hende om livet, tullede hende rundt og kyssede hende, blev der jubel uden ende. Mays øine lynede, hun rev sig løs og slog efter ham. Endre sprang ud af kredsen, samlede i en fart sine tallerkener sammen og næsten løb derfra. Da han var færdig med dagens pligter, sad han rent elendig i en mørk krog af skibet og pustede og tænkte. Han sagde sig selv, at han ikke alene var forelsket, bindegal forelsket, men han var besat, forhekset, syg af denne May. Han havde rørt ved hende, havt haanden om hendes liv — ja han havde kysset hende — det sitrede i ham ved tanken. Og dog — hvad elendighed havde han ikke nu bragt over sig selv! Hun havde slaet efter ham, hun vilde aldrig i verden tilgive ham dette — aa neil aa neil!

Om natten sad han i sin køie og skrev sammen følgende seddel:

«Ærede og velagtede jomfru!

Jeg var gal igaar, jeg vidste ikke af mig selv, og jeg angrer det bitterlig og beder af mit inderste hjerte om forladelse. De kan slaa mig, De kan skamme mig ud som en hund — bare De ikke vil være sint paa mig. Og fik jeg lov at tale bare et ord med Dem, bare fortælle Dem grunden, saa skulde De aldrig se mig mere i denne verdens liv. Deres (han havde nær skrevet «til døden hengivne», men saa rettede han det til)

bitterlig angerfulde ven

Andrew Jonson.»

I to dage straffede May sin bitterlig angerfulde ven med at være sur og lade, som han ikke var til. Endre sneg sig ogsaa skamfuld omkring. Der var ikke et ord i ham, og naar en og anden vovede at stikle paa May, blev han rent rasende. Han turde ikke se bort til den kant, hvor hun sad. May sad ærbart med sit strikketøj nu om kvelden mellem de ældre, hun vilde ikke danse mere. Saa kom den dag, da man fik land i sigte. Alle kikkerter kom frem, og passagererne stod i rad langs rælingen og speidede efter nye landtegn. May stod noget for sig selv og holdt i et skibstoug, mens hun saa mod den ukjendte strand, hvor hendes fremtid nu skulde oprulles. Endre saa paa hende en stund, saa vovede han sig hen til hende.

«Er De endnu vred paa mig, jomfru May?» spurgte han.

«Ja.»

«Og jeg faar ikke lov til at sige Dem bare et ord?»

«Vær saa god.»

«Ved De hvorfor jeg — ja — hvorfor jeg slig.

— var paa en maade uanstændig den kvelden — det var, fordi jeg er splitter — pine — forelsket i Dem, jomfru May — se saa, nu ved De det med — og saa skilles vi og mødes aldrig mere paa denne verdens brusende hav. Og vilde De derfor bare give mig haanden en gang, saa jeg vidste, De ikke var sint paa mig, saa —»

May svarede ikke, rakte ikke haanden, saa ikke paa ham, men hendes øine blev ganske vaade.

«Og De følger ikke med indover?» spurgte hun tilsidst.

«Jeg?»

«Ja.»

«Jeg har hyret mig som sømand her jeg,» sagde han. Han stod en stund i tanker, saa spurgte han: «Det er til Chicago, De reiser?»

«Ja.»

«Bliver De længe i New York?»

«To dage.»

«De kommer altsaa til at reise paa torsdag? Og trænet gaar vel tidlig om morgenen?»

«Jeg tror det.»

«Ja — saa farvel.»

Endre rakte haanden frem, og May gav sin. Hun sagde intet, men Endre saa, hun bed tænderne sammen, og læberne — disse deilige røde læber, der bød sig til som et modent kirsebær — de bævede. Han gik bortover dækket — langsomt, saa vendte han sig. May havde forladt rælingen. Hun havde sat sig paa en bænk ind mod kahytten, lagt hovedet ned i fanget og sad og græd.

Man var i New Yorks havn. Første klasses passagerer var det tilladt at gaa i land paa værftet, hvor den uundgaaelige tortur ventede i form af toldbetjente. Smaadamperne laa alt ved

siden af skibet for at bringe de øvrige passagerer og tøj til Castle Garden. May og hendes fader var alt ombord paa et af dem. Endre havde været behjælpelig med at finde frem alle kufferterne og kasserne og faa dem samlet sammen paa en plads. Nu stod han paa stordamperen, hun paa den lille. «Farvel da, jomfru May!» Hun rakte haanden op, men naaede ikke. «Farvel Andrew!» Det var første gang, hun havde nævnt ham ved fornavn. Hun kunde altsaa ikke være vred længere. Smaadamperen havde sat fra, Endre stod endnu og stirrede efter den smukke skikkelse, som sad paa en kiste og stirrede tilbage paa skibet. Da følte han pludselig et tag i nakken, og han blev sat bortigjennem dækket. «Vil du gjøre din pligt og ikke staa her og gabe!»

Det var understyrmandens røst og haand. Endre blev rød og slang bortefter dækket.

Torsdag morgen, da May og hendes fader vel var kommen ombord paa trænet til Chicago, og dette var begyndt at sætte sig i bevægelse, hvem anden dukker pludselig op foran dem end — Andrew Jonson. Mays ansigt opklaredes.

«Er De her Andrew?» sagde hun.

«De ser vel det,» svarede Endre smilende.

«Men De skulde jo være sømand?»

«Nu er jeg bleven til landmand igjen,» svarede Endre stadig smilende.

«Men hvorledes kom De løs?»

«Aa.»

«De rømte vel ikke?»

«Hys, tal ikke saa højt!» svarede Endre.

«Skal De ogsaa til Chicago kanske?»

«Det kommer an paa, om Deres farbror har brug for mig paa værftet sit.»

«Men hvorfor reiste De? De var jo skabt til at blive sjømand, sagde De?»

Endre lukkede det ene øie og plirede paa en komisk maade med det andet, mens han saa paa May. «Hml!» sagde han bare. May kunde ikke lade være at le.

VI.

Endre havde faaet arbeide paa værftet hos May's far og farbror. Som gut paa Tromsø havde han ofte været sin far behjælpelig med at reparere baade, ja selv bygge en og anden ny, saa han var vant til at bruge økse og høvl. Og nu havde han daglig leilighed til at se May og drikke ny næring for sin daarskab. Paa Guri tænkte han ikke mere, det vil sige, han maatte tænke paa hende stundom, men han jog samvittighedsbebreidelsen fra sig, og i Mays nærhed tænkte han paa intet andet end hende.

Guri havde forgjæves ventet og ventet brev fra ham; saa blev hun ængstelig og fik en af forretningsfolkene i byen til at skrive et engelsk brev for sig til lorden for at spørge efter ham. Der kom svar, at Endre var forsvunden fra deres hus, og rygtet sagde, at han var reist til Amerika. Havde hun altsaa virkelig mistet ham? Havde hendes anelse været sand? Hendes gamle mor spyttede efter ham, da hun hørte dette, og sagde: «Tvi vorde slige sjøfolk! En skulde aldrig tro paa dem. Var det ikke det, jeg sagde, var det ikke det, jeg sagde?»

Guri havde ikke andet at gjøre end at se sin skjæbne lige i ansigtet. Hun maatte nu selv forsørge barnet og sin gamle mor. Hun be-

gyndte da at vaske for folk. Det faldt tungt i førstningen at drage de tunge, vaade lagen op og ned og staa og skylle ude paa isen, til fingrene blev saa stive og blaa, at hun ikke kunde røre dem, og fødderne ganske vaade og følelseløse. Det var mindre behageligt at faa sine klæder gjennemblødte, saa de frøs til is paa hende, og saa tinede op, naar hun kom ind i varmen, saa der randt strømme hen efter gulvet — men saa gik det vel, og hvad andet skulde hun vel gjøre? Stundom laa hun ogsaa ude i baaden, saaledes som Endre havde gjort, med hans oljeklæder paa sig og forsøgte at drage en og anden fisk. Aldrig stjal der sig en klage over hendes læber, aldrig et ondt ord, og hun maatte ofte tysse paa moderen, naar denne gav ondt fra sig, saa barnet hørte paa.

Men Endre havde rystet alle gamle minder og forhold og baand af sig, da han satte foden paa Amerikas jordbund. Han var nu Andrew Jonson, og den gamle Endre var en ham fremmed og uvedkommende person. Han havde styrtet sig blindt, som en møl mod lyset, ind i sin egen kærlighed til May, og han nød at drukne sig selv der, at svide sine vinger ved sin egen lidenskabs flamme. Den gang May, uagtet han havde fornærmet hende paa en saa saarende maade, med taarer i øinene spurgte ham, om han ikke blev med, var i grunden hans skjæbne afgjort. Han anede, at hun i grunden holdt af ham, og for dette haab maatte alle skranker vige. Og dette haab blev til større og større vished dag for dag, og saa vovede Endre skridtet — han friede til hende. Gud, hvor inderlig hun kyssede ham! Gud, hvor hendes ansigt straaledede, da hun fik sin fars samtykke! Brylluppet blev berammet til høsten. Det

var jo, som det stak Endre tvært igjennem, da han hørte ordet bryllup. Men han havde jo en gang begyndt, og saa fik det rulle ned ad skraa-planet, saalænge til det bar ud i vilde havet. Endre var oppe paa raadhuset og skulde tage ud sin egteskabsbevilling. Kontoristen læste op med en forretningsmæssig tone eden og bad ham sværge paa, at han ikke før var gift, eller at der intet var i veien for dette hans egteskab. Endre studsede, blev rød — dette havde han ikke tænkt paa.

«Det er imod min tro at aflægge ed,» sagde han tilsidst.

«Er du kvæker kanske?» spurgte kontoristen.

«Nei, ikke det heller,» svarede Endre, «men jeg tror ikke, det er ret at sværge.»

«Saa tror du vist heller ikke, det er ret at gifte sig,» sagde kontoristen og skulde til at lukke protokollen.

«Er der ingen anden udvei for at faa papiret?» spurgte Endre.

«Ikke i denne stat idetmindste,» svarede kontoristen.

Endre stod endnu lidt, med øinene vendt mod gulvet — saa løftede han langsomt haanden med bankende hjerte. Og han aflagde eden. Han fik papiret og skyndte sig derfra, men det var, som det brændte i lommen hans. Falsk ed! Han var en meneder! — Han havde gjort sig offentlig til en forbryder, en kjeltring for første gang. May stod i vinduet, da han kom.

«Har du fanget fuglen nu?» spurgte hun smilende. Endre saa paa hende — et langt, sugende blik. Saa krystede han hende til sig saa heftig, at hun skreg.

«Du er saa voldsom,» sagde hun. Ak, hun vidste jo ikke, hvor dyrekjøbt papiret var!

Vielsesdagen kom. May var straalende deilig i sin hvide kjole og med sit brudeslør og sin myrtekrans. Endre fik heller ikke øinene fra hende; han maatte se paa hende for at jage bort alle de minder og tanker, der slog ham med svøber den dag. Han var klædt i nye, blaa klædesklær og saa rask og staut ud. Presten kom, det var en amerikansk prest. De stod for det hjemmegjorte alter der i stuen hos Mays far. Og presten læste op: «Dernæst beder jeg Eder, saasandt som I skal svare for det paa den dag, hvor alle hjertets hemmeligheder skal blive aabenbare, at dersom nogen af Eder kjender til nogen forhindring for, at denne forening lovmæssig kan gaa for sig, I nu maa bekjende det, vidende, at dersom nogen person er egteviet paa anden maade, end Guds og denne stats love fordrer det, saa er dette egteskab ugyldigt.» — Her igjen — var han endnu ikke færdig med denne tortur? Skulde meneden høilydt gjentages her under det samme tag, hvor han daglig skulde bo, smitte væggene, smitte luften, kalde frem hundrede tause vidner til hans forbrydelse? Han blev ganske bleg i ansigtet og svedede, han maatte tage med begge hænder i alteret, men han bed tænderne sammen og holdt sig. Og presten ramsede fort ritualets lekse: «Saa spørger jeg dig, Andrew Jonson, om du vil have denne kvinde, som hos dig staar, May Jackson, til din egtehustru?» Vilde ikke tagbjælkerne styrte sammen over ham? «Ja,» lød det mekanisk fra Endre.

Vielsen var over. Folk undredes over, hvor bleg han var, og May var ganske ængstelig. Han sagde, der kom slig besynderlig svimmelhed over ham, han maatte faa et glas vin. Og han drak vin og mere vin, han blev rent ør, men

han maatte stive sig op med noget for at komme over dette. Bare dagen var vel forbi! Siden, naar det kom i den daglige gjænge og gjort var gjort, blev det vel bedre.

Men den aften laa Guri som sedvanlig paa knæ ved sengen til vesle Eli og hørte paa hendes aftenbøn. «Og saa beder jeg for mor og for bedstemor» — «du glemte far,» hviskede Guri — «og for far, som er langt borte» — «at han skal komme snart igjen til os,» fortsatte Guri. «At han skal komme snart igjen til os,» gjentog barnet.

Det var kommet i den daglige gjænge, men det blev ikke stort bedre, som Endre mente. Hjemme hos May, naar hun pludrede omkring ham og lo og sang, da glemte han alt, og dog kunde ogsaa der en vemod komme over ham, vemod over, at han nænnede at bedrage sli en skabning som May, saa ren, saa uskyldig, saa tillidsfuld. Og naar hun var ude, da droges tanken, enten den vilde eller ikke, til Tromsø, til Guri og barnet, til hytten ved stranden, til alle dem, som han saa skammelig havde sveget og forladt. Da fik øinene et stirrende, aandsfraværende udtryk, munden blev slap og hang ned, han saa fortvivlet lidende ud.

«Du, Andrew! Hvad er det nu igjen? Nu har du det fæle ansigt, du ved, jeg ikke liker. Hvad tænker du paa?»

«Jeg tænker paa,» svarede Endre og smilede, «at jeg stundom ikke begriber, at du, som er saa velsignet sød og havde friere paa hver finger, kunde falde paa at tage mig, sli en sjømandstampl!»

«Fyl Fyl!» svarede May og for hen for at fingre i haaret hans og daske ham lidt paa hænderne, — «det mener du slet ikke, du synes saamen

nok saa godt om dig selv. Men jeg liker ikke, du har to ansigter, hører du det? Og her er det jeg, som befaler, ved du. Og nu skal du være munter og glad — hvad har du at være bedrøvet for?»

«Nei, det var vel saa det,» sagde Andrew, drog hende ned paa fanget og kyssede hende.

Arbeidet og May! Han havde disse to ting at drukne sig i for at glemme. Han arbeidede rastløst flittigt nede paa verftet, thi sluttete han aldrig saa lidet, saa kom tankerne over ham igjen. Og naar han var færdig, skyndte han sig hjem, hjem til May for at bade sig i hendes smil og sang og pludder. Ak, havde bare ikke hans fortid været! Han havde da været den lykkeligste skabning paa jorden; thi der fandtes vel ikke slikt sødt væsen som May, og han elskede hende over al beskrivelse, og hun ham igjen. Især var vaar- og sommertiden slem for ham; thi da kom emigrantstrømmene væltende ind over Chicago. Han gik af veien for dem paa gaden, han søgte de gader, hvor han var sikrest for ikke at møde dem. Undertiden for han op af søvne, han syntes, det bankede paa døren. Kanske det var Guri selv, som kom, som havde faaet høre, han var reist over, som kom med barnet for at gjøre sin ret gjældende. Den, som kunde faa vide noget sikkert om hende! Levede hun? Var hun død? Havde hun det godt? Han turde ikke spørge. Han hørte tidt paa sproget, at emigranter, som passerede ham, var nordlændinger, ja han kjendte undertiden folk fra hjembygden, som var komne over. Det brændte i ham efter at fare hen og spørge, men — han turde ikke. Kanske kunde de kjende ham igjen, endda han havde ladet skjægget vokse og gjort

sig rent ukjendelig. Kanske kunde de faa opspurgt hans adresse og skrive hjem til Guri. Naar vintere-
ren kom, blev han roligere, da vidste han, hun i alle fald ikke kom det aaret. Saaledes gik 6 aar: Da var det en vaar, som han stod og arbeidede paa verftet, at han blev tiltalt af en mand. «Er De norsk?» Endre vilde sagt nei, men saa undslap der ham ja, før han fik tænkt sig om.

«De skulde vel ikke kjende en, som heder Endre Jonson fra Tromsø?»

«Nei, jeg gjør ikke det,» svarede Endre og skjælv. Var de ude paa opdagelse efter ham nu? «Hvad skulde De med ham?» lagde han til efter en stund.

«Aa nei, det var ikke andet, end at konen hans bad os om at høre efter ham, hvor vi for. Og nu hører jeg paa maalet, at De er nordlænding, saa jeg tænkte kanske, De kunde kjendt ham.»

«Hun lever endnu, konen hans?»

«Ja hun slider og slæber, stakker, saa det er nu saavidt, livet hænger i hende. Hun slider sig vel snart ihjel, for hun er ikke stærk af helse nu.»

«Hun tænker vel ikke paa at komme over?» spurgte Endre.

«Hun snakkede saamænd om det,» sagde manden, «skulde det blive, maatte det blive nu i høst, mens der endnu var lidt arbeidskraft i hende. Hun haaber nu ellers, han skal komme igjen, men det har hun gjort saa mange aar, og han kommer nok ikke. Ja han har ret ikke baaret sig vakkert ad mod hende, han Endre, at sige, hvis han er i live da.»

Endre begyndte atter at hugge paa sin tømmerstok, og da manden saa, sladden var ude, bad han farvel og gik. Endre holdt op at hugge, støttede sig til øksen og saa efter ham. «Slider sig ihjell — Kanske kommer til høsten —,» det susede for hans øren, han maatte slutte ar-

beidet og gaa hjem. May undredes paa, hvorfor han var saa bleg. Aa, det var blot et anfald af den samme svimmelhed, som han havde bryllupsdagen.

Den sommer var Endre mærkelig pirrelig og nervøs. Han sov uroligt om nätterne. Hans afsky for at komme sammen med landsmænd var formelig paatagelig.

«Jeg begriber ikke, du kan have saa imod dine egne landsmænd,» sagde May, «jeg synes, det er stygt af dig dette.»

«Aa, de gjør ikke andet end plage en for penge og hjælp,» svarede Endre.

«Men skulde det da ikke være hyggeligt at kunne hjælpe dem?» spurgte May.

«Landsmænd er altid de mest utaknemmelige,» svarede Endre.

Den evindelige angst for opdagelse tog rent paa Endre, han blev mager og daarlig. Han angrede, at han ikke havde givet sig et helt nyt navn. Saa var det en høstdag, han sad alene ved vinduet i sin stue, det var i middagshvilen. Da ser han ude paa gaden en emigrantkone med et barn i haanden komme opefter og stirre paa alle huse, som om hun søgte et nummer. Han reiste sig — han drog sig halvt tilbage — og stirrede paa konen. Var det ikke Guri? Gulbleg, mager og slidt, men dog hende — hendes tungsindige øine — og saa Eli? Der stod de stille udenfor og saa op.

May hørte et skrig — hun ilede ind fra køkkenet. Der laa Andrev paa gulvet som livløs, rent stiv. May bragte ham i seng. Doktoren blev hentet; han frygtede enten hjernebetændelse eller voldsom nervefeber, han kunde intet bestemt sige endnu.

VII

Endre laa og fantaserede. May veg ikke fra hans side hverken dag eller nat, men hendes hjerte var tungt som bly og øinene hovne af graad; thi i sine fantaseringer havde Endre aabnet for hende hemmeligheder, hun aldrig før havde anet, men som pludselig løste mange gaader ved Endres opførsel i det sidste, paa samme tid som det knuste hendes livslykke. Og dog var det blot anelser; thi syge kunde jo tale saa meget i vildelse, som aldrig havde sin rod i det virkelige liv. «May! May!» raabte den syge, «jag ud den kone! — Det er ikke sandt, hun siger — jeg er ikke gift — jeg vil ikke fra dig — ikke til Tromsø mere.» Han laa og pustede og stønnede. «Du skal faa 100 daler, Guri,» hviskede han — «men gaa — gaa, hører du — og sig ingen ting — ingen ting til hende — du skal faa 200 — bare ikke kom igjen.» Saa laa han atter som i en døs, saa væltede han sig urolig omkring. «Djævlene er efter mig — falsk ed — falsk ed — hjælp mig, May — de vil tage mig — jeg skal reise hjem — reise straks — jeg skal gjøre alt godt igjen. Guri! Stakkars Guri!» Og nu kom en hel del paa norsk, som May ikke forstod. Saaledes laa han flere dage og snakkede afvekslende norsk og engelsk.

Endre sad atter opreist i sengen. May var lidet god at være inde, hun var ogsaa overanstrengt af nattevaagen. Hun havde faaet leiet en til at være hos ham. Endre saa det forandrede udtryk i Mays ansigt, hvormeget hun end søgte at skjule det. Han saa spørgende paa hende.

«Har jeg snakket over mig?» spurgte han.

«Ja, du har,» svarede May og vendte sig bort.

«Hvad har jeg sagt?»

«Tænk ikke paa det nu,» svarede May og forsøgte at smile, mens øinene blev vaade. «Nu skal du først rigtig blive stærk igjen — bare læg dig til at sove nu.»

- Men Endre kunde ikke sove, han anede uraad, han skjønte, at nu var opgjørets dag kommen.

Og opgjørets dag kom. Der var tale om, at Endre skulde begynde paa arbeide den næste dag. Nu sad han ved bordet i dagligstuen og læste morgenavisen. Ingen havde sagt et ord til ham, men May havde været saa underlig fremmed. Han havde forhørt sig, om nogen havde spurgt efter ham, men May svarede nei. Altsaa havde dette med Guri bare været indbildning. Nu kom May ind til ham, som han sad der alene ved bordet. Hun var bleg og satte sig ligeoverfor ham.

«Er det sandt, du har bedraget mig, Andrew?» sagde hun med behersket stemme, skjønt angsten skjalv i ordene. Endre vidste nu, han var opdaget, han lod hovedet falde ned paa armen, som laa paa bordet. Han turde ikke se hende i ansigtet.

«Det er sandt,» svarede han bare.

«Og du kunde nænne at gjøre det, at lyve for mig, som holdt saa af dig?»

«Jeg kunde ikke leve uden dig, May — jeg var syg af kjærlighed til dig,» svarede Endre, men saa ikke op.

Han hørte paa aandedraget, hvor May kjæmpede med sig selv.

«Saa kan ikke vi leve længer sammen, Andrew,» sagde hun stolt, reiste sig og gik. Endre kastede hovedet i veiret. «Gaar du, May?» spurgte han.

«Farvel, Andrew,» sagde hun med graadkvalt

røst, vendte endnu engang ansigtet mod ham, skyndte sig saa ud og slog døren i efter sig. Den lyd af døren, som slog, den skar igjennem hans hjerte som et dødsstød!

Han reiste sig for at gaa efter, men han stansede midtveis, han havde jo ingen ret mere til at nærme sig hende; han hørte ude fra kjøkkenet hendes lidenskabelige hulken. Da lød der fodtrin i gangen; det var hendes far, som kom hjem fra arbeidet. Han gik lige ind i kjøkkenet. Endre hørte, han talte til datteren, og at hun svarede ham. Han følte sig som en dømt forbryder.

Da blev døren revent op, og ind styrtede May's far ganske hvid i ansigtet og med læberne dirrende af bevægelse. Han holdt den ene haand knyttet, som vilde han slaa ned Endre. May holdt ham tilbage. «Ud med Dem!» raabte den gamle. «Ud med Dem, siger jeg! Jeg troede, De var en gentleman, og saa er De en gemen kjeltring. Jeg kunde have lyst til at slaa Dem i ansigtet!»

«Far! Far!» raabte May og kastede sig imellem.

«Slaa De kun, jeg skal ikke slaa igjen,» svarede Endre roligt.

«Gud forlade Dem, hvad De har gjort mod min lille fugl,» sagde han, krystede datteren ind til sig og kjærtegnede hende, «og hende, den anden, som De har ladet sidde igjen i elendighed. Ud straks af mit hus, jeg taaler ikke at se Dem mere. Gaar De ikke, sætter jeg politiet paa Dem.»

«Vær rolig, mr. Jackson,» sagde Endre halvt som i vildelse, «nu gaar jeg. Farvel, May, søg at tilgive mig.»

Han vendte sig og gik mod døren. Han hørte Mays krampagtige hulken i sin fars arme og dennes kjærtegnende ord. Saa stod han paa gaden — alene. Han vidste ikke, hvor han gik hen, men da han saa sig om, stod han ved Chicago elv. Der randt den, tyk, seig, gulskidden — det var ikke hyggeligt at lægge sig paa bunden der, og folk var der rundtom. Kanske til natten naar alt var mørkt — det var jo kun et plump og en kort kamp, saa var den historie ude. Nei, den var ikke ude — der var en historie bagom, og han gruede for den historie; han vidste, han kom ikke at staa sig for Guds dom. Kanske han endnu kunde sone, flikke noget sammen af alt, han havde sønderrevet. Han maatte gaa sin pilgrimsgang, han maatte hjem! — Der kom noget blødt over ham ved tanken. Og nu, han stod der alene, udskudt, foragtet — nu kom mindet om Guri og den lille, som laa i vuggen og drog i hans skjæg, den gang han reiste — nu kom alle disse minder som en vemodig lokkende sang fra det fjerne. Hun, vidste han, var trofast trods alt, hun holdt fast ved ham ind i døden.

Samme aften tog Endre billet til New York. Den dag, han blev syg, havde han netop faaet udbetalt sin halvaars løn hos sin svigerfar. Pengene laa endnu i tryk forvaring i hans frakkelomme. Det var som et varsel for ham, hvad han skulde vælge.

VIII.

Det var sandt, som Endres landsmand havde sagt, at Guri saa smaat tænkte paa at reise til Amerika. Nu, da moderen var død, var hun fri,

men kræfterne begyndte saa rent at svigte hende. Hun tænkte med gru paa, hvad der skulde blive af vesle Eli, om hun faldt fra. Der i Amerika var det lettere for folk at komme frem, sagde man. Hun havde slægtninge derover, som vel vilde tage hende og barnet til sig for kosten, saa meget var vel altid hendes arbeide værd, og hun tænkte med gru paa, hvad der skulde blive af hende, hvis hun blev liggende klein for alvor i hytten der alene med den lille. Det var jo en forfærdelig tanke for hende at skulle skilles fra Tromsø og midnatssolen og alle dyre minder fra sommernætterne, da de gik sammen paa multemyren eller laa under birketræerne og drømte om fremtidens lykke. Men hun maatte gjøre noget for barnet, før det var forsent. Og saa havde hun jo et svagt haab om, at Endre endnu var i live, og at hun kanske kunde slumpe til at træffe ham. Hun havde ventet, han skulde komme igjen lige til det sidste. Nu var hun ved at give det op, men endnu dæmrede der et haab — et svagt, om at han kanske kom tilsidst. Men Amerika-reisen blev ikke af, thi det, som hun havde frygtet mest af alt, kom i veien. Hun blev syg — haardt syg, saa hun ikke kunde forlade sengen. Denne idelige skyllen klæder ude i det iskolde vand, denne bæren af de tunge sække med vask opefter bakkerne blev formeget for hende. Nu laa hun hjælpeløs i sengen, hun vidste med sig selv, at hun ikke kom op igjen. Hun havde kjæmpet imod i det længste, men saa segnede hun tilsidst med vasketræet i haanden. Vesle Eli kom springende med graaden i halsen til naboens og fortalte, at mor laa død nede i fjæren, saa kom da hjælp, og man bar hende op i sengen. Folk omkring der tog sig af hende, de byttedes om at

vaage og sende lidt mad ned, naar det trængtes, skjønt den syge intet kunde nyde uden lidt tynd melk. Guri talte ikke, hun laa blot stille i sengen med et fromt, taalmodigt blik. Engang imellem hørte de hende sukke, naar hun saa paa vesle Eli, men hun klagede ikke. Gud, som havde laget det saa, havde vel sin mening med det.

Det var en skyet høstnat, da Endre steg i land paa bryggen i Tromsø. Han havde kjøbt sig et sæt nye klæder i New York, saa han saa ud som en fin herre. Han haabede, at dette, samt hans skjæg og amerikanske akcent skulde gjøre ham ukjendelig. Han saa op mod de jagende skyer, hvor maanen imellem brød sig frem; det var ikke midnatssolens ynde og farverige drømme, det var livsens mørke, truende alvor. Straks damperen lagde til ved Tromsø brygge, tog Endre sin vadsæk i haanden, sprang uden videre ned i en baad, som laa der, løste den og roede over. Med bankende hjerte steg han i land paa den kjendte brygge og vandrede med vadsækken i haanden opefter stien, som førte til hytten. Der laa den, ligedan som før — lige faldefærdig som før, men der var stille — ingen paa trappen — ingen nede ved stranden — det var jo ogsaa nattetider. Han turde ikke gaa ind, han listede sig bort til vinduet. Kanske var Guri reist, og hytten stod tom? Der brændte lampe derinde, saa han tydelig kunde se alt. Han keg ind. Paa en stol henne ved bordet sad der en kone, som han ikke kjendte, og sov med strikketøiet i fanget. Men henne i sengen laa der et gulblegt ansigt — var det hende, var det Guri? Han stirrede en stund paa dette ubevægelige billede — han blev var en liden seng henne i hjørnet — det maatte være Eli — og pusekatten, som laa og sov i gruen — og rokken og fiske-

snørerne, som hang til tørring paa væggen. Drømte han dette, eller var alt uforandret — uforandret, saa nær som den blege der borte i sengen, som han havde dræbt. Endre drog støvlerne af og aabnede døren forsigtigt, den knirkede — den kjendte lyd fra gamle dage — ingen vaagnede. Han sneg sig lydløst ind, gik hen til sengen, satte sig paa kanten af den og tog den magre, hvide haand, som laa paa tæppet. Den syge vaagnede ved berørelsen, hun slog op nogle store, tindrende øine — hun saa en fintklædt, skjægget mand sidde der og holde hende i haanden. Han bukkede sig ned over hende. «Guri! Det er Endre!» sagde han ind i hendes øre. Hendes blik, dette vemodige, tungsindige, trofaste blik borede sig i ham. Da fløi der et gjenkjendelsens smil over hendes ansigt, et saligt, taknemligt smil, hun snappede efter veiret, som vilde hun sige noget, men hun var ikke istand til det. Hovedet sank mere bagover, og hun lukkede øinene. Der for en svag sitren gennem hendes lemmer. Endre holdt fremdeles hendes haand og stirrede paa hendes ansigt, om hun ikke igjen vilde aabne øinene. Da kjendte han, at haanden, som hvilte i hans, blev kold. Han slap den, han rørte ved hendes kind — koldt — koldt — døden var kommen sammen med ham, lydløst som han gennem den aabne dør. Vaagekonen var holdt op at snorke, den lille rørte paa sig derhenne i sengen. Endre kastede et blik hen paa hende, saa skyndte han sig ud, tog baaden og roede tilbage igjen. Hun var død — og han havde dræbt hende, og dog var der ingen anklage i hendes mund, bare et blik fuldt af tilgivelse og tak. Og hun var gaaet bort uden at faa hemmeligheden at vide, uden at ane, hvor

troløs han havde været, hvor grusomt han havde krænket hende. Endre streifede urolig om paa øen, hvor minderne raabte op til ham fra hver tue og hvert græsstraa. Der var birken, hvor de pleiede at ligge og drømme og lege sin kjærlighedsleg; der var pynten, hvor de stod sammen med armene slyngede om hverandre og saa dampskibet komme, der var stenen, hvor han havde lovet hende evig troskab. Han sank ned i græsset, begrov sit ansigt mellem straaene og hulkede. Saa begyndte han at stamme — stamme halvhøit paa en bøn til Gud — den første paa mange aar.

IX.

Guri skulde begraves paa fattiggassens bekostning. Nogle faa af naboerne var mødt frem, det var alt. Jo og saa lensmanden; thi efter begravelsen skulde barnet udsættes paa lægd, da der ingen var til at tage sig af det. Mens de stod og ventede paa klokkeren, som skulde «synge liget ud», samsnakkede de sig imellem, hvad det kunde være for en rar, fremmed kar, som var kommen der. Folk havde seet ham vandre om paa øen og op i fjeldene paa den anden side, ret som han var tullet. En nat havde han ligget i teltet hos finnerne. Han talte ikke med nogen; naar man spurgte ham om noget, svarede han med en engelsk tone, saa han maatte vist være en amerikaner. Han var skjægget som en vildmand over hele ansigtet. Som de stod saaledes og talte og undredes, kom manden gaaende henover fjæren. Han stansede i frastand fra dem og satte sig ned paa sandet, med øinene vendt mod hytten. Da kisten blev udbaaren og sat i baaden, steg den

fremmede uden videre opi med. Folket gav plads og saa paa ham, men ingen spurgte, og han sagde ikke et ord. Paa gravbakken holdt presten en vakker tale, roste Guris trofasthed og udholdenhed og greb leiligheden til at advare mod for tidlige og letsindige egteskaber, da disse straffede sig selv. Denne her havde kjøbt nogle aars flygtige lykke med mange aars seige trældom, og uagtet hun var bleven saa skammelig bedragen, bevarede hun dog sin mand i kjærlig erindring og vilde aldrig taale, at der blev kastet sten paa ham. Hun havde bukket under i kampen for at ernære sig og sit barn, men hun havde taget alle medmenneskers agtelse med i graven og var død rolig i troen paa sin himmelfarne frelser. Og hvem var saa i grunden den lykkelige? Denne, som nu hvilede sig ud i stille salighed hos den Gud, hun trofast havde tjent, eller han, der vandrede om som en Kain, pisket af sin onde samvittighed, men kanske med lommerne fulde af penge. «Ak venner! venner!» fortsatte presten. «Samvittighedens fred er det bedste guld, og salig den, over hvis grav der hviskes en stille velsignelse, fremfor den, hvem medmenneskers foragt og forbandelse følger i hælene.»

Endre hørte paa alt dette, ubevægelig som en støtte. Han fulgte med flokken hen til kirkegaardsgjærdet, hvor lensmanden havde raabt dem hen, da barnet skulde sættes til auktion.

«Hvem vil byde paa dette barn, Eli Jonson, otte aar gammelt, sundt og friskt. Husk paa, hun kan være til stor nytte og hjælp i huset,» raabte lensmanden. «Nu — intet bud? Fattiggassen kan ikke betale stort, og det betaler sig selv at faa hende. Du Helge kan tage hende — hvad? — Du har bare tre børn før og bare gutter, saa du

trænger en gjente.» Vesle Eli sad paa udstilling oppe paa gjærdet og græd saart.

«Jeg skal tage hende for ti daler maaneden,» sagde en gammelagtig kar, som man vidste var fælt gjerrig.

«Men kassen betaler ikke mere end en,» sagde lensmanden. «Er der ingen, som byder lavere?»

Da steg den underlige vildmand frem. «Jeg skal tage hende for ingenting,» sagde han, og folk saa, at munden hans bævede, da han sagde dette.

«Hvem er De, om jeg tør spørge?» sagde lensmanden.

«Mit navn er Andrew,» svarede Endre, «og jeg er fra Amerika. Jeg kjender hendes far, og jeg skal bringe hende til ham.»

Folk saa paa hverandre og hviskede, lensmanden raadførte sig med de nærmeststaaende. Manden saa pen og velklædt ud, saa gjenten kom vist i gode hænder. Og saa blev jo bygden fri den udgift.

Enden blev, at Eli skulde afstaaes til den fremmede, og nu nærmede han sig langsomt barnet. «Vil du følge med mig til din papa, Eli?» sagde han. Eli svarede ikke, bare sad og græd. Da tog manden, løftede hende paa armen, kyssede hende to gange paa kinden, klappede hende paa haaret og gik saa uden at sige et ord ned imod byen. Da han var kommen et stykke nedover veien, saa de, at Eli havde lagt begge armene om hans hals.

Samme aften bankede det paa en stenhuggers dør, som Endre havde kjendt i gamle dage. Han pleiede at hugge gravstene til de fine folk i byen. Nu var det Endre, som kom til ham. «Hvor meget koster en gravsten som denne her?» spurgte

han og pegte paa en færdig. Manden nævnte prisen.

«Der er pengene,» sagde Endre og lagde dem paa bordet. «Saa skal du besørge denne sten reist paa Guri Jonsons grav og hugge denne indskrift paa.» Endre leverede en seddel til ham. Men paa seddelen stod foruden hendes navnetræk, fødsels- og dødsaar:

«Hun var trofast i livet som i døden. Hendes angrende mand reiste hende dette minde. Bed for ham!»

Stenhuggeren saa paa Endre: «Det skulde da vel aldrig være —»

«Hys, sig ikke, at du har truffet mig, men giv blot lensmanden dette brev, naar jeg er reist.»

«Og naar reiser du?»

«I nat.»

Men i brevet stod: Sælg hytten og alt af løsøre, som i den er, samt garnene og baaden og del det mellem dem, som har været gode mod min hustru i hendes sygdom. Saa er det min vilje.

Endre Jonson.

Sent paa høsten bankede det en dag paa døren til Endres gamle hjem i Chicago. May lukkede selv op, men for forskrækket tilbage; thi det var Andrew, som stod derude med et barn paa armen.

May blev staaende skjælvende paa gulvet og løftede hænderne, som for at værge sig mod ham, Endre blev staaende paa dørtærskelen.

«Bliv ikke ræd, May, jeg skal ikke komme,» sagde han, «men for Gud i himlens skyld tag imod denne lille. Hendes mor er død, og jeg ved ingen bedre hænder at overgive hende til end dine. Aa gør det — gør det — for vor gamle kjærligheds skyld — for den kjærligheds skyld,

jeg evig vil bære til dig. Og fik jeg saa lov til at se dig og Eli — bare engang imellem — bare i frastand — aa, jeg skulde takke dig, saalænge jeg lever.»

Det sitrede gennem May, hun tog barnet paa sine arme og kyssede det, saa maatte hun sætte sig ned og brast i graad. Ak! Hun elskede ham jo endnu, havde længtet efter ham hver dag og hver time, siden han reiste. Da hun løftede de forgrædte øine fra bordet, hvorpaa hun havde lagt sit hoved, var Andrew borte. Den lille stod bare foran hende og stirrede paa hende med et forundret blik. Saa tog hun atter den lille ind til sig og kyssede hende inderlig. Men i de taa-
rer og de kys dæmrede tilgivelsens morgen for Andrew Jonson.

Ungdomsminder.

I.

Gamle Synnøve.

Har du nogensinde været i Sogndal? Der er deiligt; det er som østland og vestland her mødes i et kys. Naturen er ren vestlandsk, høie fjelde, blaagrøn fjord og yppigt planteliv i dalsprækkerne; men veirlaget er østlandsk, klar, blaa himmel, vinterkulden dog mildnet ved havvinden. Man slipper her at maatte fødes «med regnhat», som man paastaar folk gjør i Bergen. Det regner ikke mer end nødvendigt for at holde alle de deilige frugthaver friske, og om vaaren, naar æbleblomsterne og kirsebærblomsterne springer ud, svøbes hele dalen ind i vellugt, og de vidunderlige hængebirke oppe paa haugen, hvorfra kirken rager malerisk op med sit spir, vifter i den lune bris med sine lange slæb som vaiende grønne faner, mens elven nynner paa sin gamle vise, der den skjærer sig vei mellem orekrat og smaabuske. Men allernederst, omkring elvemundingen, kommer den mørke slagskygge i paradiset. Der ligger Sogndalsfjæren — en sammenvæltning af smaahuse, de fleste ynkelige hytter, med fattigdom og elendighed indenfor væggene,

hvis eneste stordaad er, at de har frembragt Gjest Baardsen, Norges største mestertyv og populæreste mand. Det er ind i en af disse hytter, jeg idag vil føre min læser.

Som nygift mand tilbragte jeg nogle maaneder i Sogndal, for at faa ro til at skrive min «Marit Skjølte», og blev saaledes kjendt med folket der. Konen, som eiede hytten, hed «gamle Synnøve» og var blind. Hun havde nu ligget 11 aar til-sengs og havde endnu ikke haab om at faa dø. Hun havde en voksen datter hos sig, men som var saa svaghelset, at hun ogsaa maatte ligge størsteparten af dagen. Imidlertid orkede hun dog at være saameget oppe, at hun kunde holde den lille stue renskuret og frisk, saa det altid var en fornøielse at komme ind til gamle Synnøve. Blomster stod i vinduet, og udenfor skinnede solen paa æbletræets gjennemsigtige blade; thi de eiede en liden jordflek bag huset, hvor der stod et æbletræ, men det var ogsaa alt, de eiede. Af dette æbletræ skulde disse to mennesker leve aaret rundt, og det, kan I vide, blev ikke til stort. Forresten maatte de udelukkende stole paa barmhjertige medmennesker. Saa laa de der, mor og datter, i hver sin seng og ventede paa, at en eller anden «Elias Ravn» skulde komme flyvende med mad i næbbet. Har du sat dig ind i, hvad det vil sige at ligge i denne pinende uvished, enten man skal faa noget eller ei, og det dag efter dag, aar efter aar? Man er sulten, sygdommen river og slider i en med sine smertefulde rykninger, hjælpeløs, forladt, modløs af sult ligger man der og lytter. Gik det ikke i døren? Nei, det var bare vinden eller naboens kat, som sneg sig ind. Elleve aar, dag efter dag, time efter time, at ligge saaledes, —

har du tænkt, hvad det vil sige? Men ravnene kom, og Synnøve klagede sjelden; hun var snarere munter og spøgeful. Hun havde en saa barnlig fortrøstning til Gud, at den holdt modet oppe i hende. «Sulter vi i to maal, saa kommer altid noget til det tredie,» sagde hun ofte. Hun havde en blind tillid til bønnens magt. Jeg maatte ofte bede ved hendes seng og synge salmer, det gjorde hende saa godt, sagde hun. Og som hun laa der i sit evige mørke, famlende med hænderne efter os, men med sit stille smil og lykkelige humør og sin urokkelige tillid til Guds barmhertighed blev hun en læremester i taalmodighed og tro for alle, som kom indenfor hendes dør. Det var hendes mission i livet, og hun vidste det. Hun betragtede det som en Guds naadegave og var taknemmelig for det. Der var ikke spor af sygelig religiøsitet hos hende; hendes livssyn var sundt, og hun talte med en mærkelig aandelig forstaaelse, uagtet hun var ulærd. Hun var et usædvanlig begavet menneske. Jeg husker, at jeg en dag bragte noget ved ned i min baad, roede over fjorden og bar fanget paa min ryg op til hendes hytte. Jeg lagde det fra mig saa stille som muligt i gangen og traadte ind. Det var koldt derinde. Jeg gik hen til den gamle Synnøves seng. Det var første gang, jeg traf hende mismodig og hørte hende klage. Hun frøs saa.

«Men har du ikke bedt om ved idag da?» spurgte jeg, «du ved, du faar, naar du beder om det.»

«Aa, jeg har nok gjort det og,» svarede hun.

«Men er du vis paa, der ikke ligger ved ude i gangen da?» spurgte jeg. «Guril Spring ud og se.»

Synnøves ansigt opklaredes. «Du, din skjælm!» sagde hun bare; hun forstod nok, hvorledes det hang sammen.

Gamle Synnøve er nu død. Hun trænger ikke mere hverken til ved eller mad. Legemet, der voldte hende slig smerte, er nu kastet af som en udbrugt klud og er smuldret i graven, men den sjæl, der voksede i taalmodighed og gudhengivelse under lidelsen, den lever og vil nu forstaa det vanskelige «hvorfor,» som vel mangan gang kom for hende paa hendes sygeleie som en frister og anklager mod Gud. Gamle Synnøve har været en af mit livs evangelister og vil fremdeles være det. Hun har lært mig at forstaa salmens ord: «Af de umyndiges mund har du beredt lovsang.»

II.

Birte.

Der var en anden kvinde, som ogsaa paa samme maade kom til at øve indflydelse paa min karakter, men hun boede ikke nede i fjæren, men høiere oppe i dalen, og hun var ikke gammel, men i sin bedste ungdom. Hun hed Birte. Hun havde aldrig været syg, men var rødmusset og blomstrende. Hun var trolovet, og dernede mellem birkebuskene ved elven havde hun mange møder med sin staute ven. Han drog til Amerika for at arbejde op et hjem der, og hun gik i Sogndal og drømte om en lys fremtid paa Amerikas prærier, fri for al næringsssorg. Saa var hun en sommer budeie paa sæteren. En aften, da det var bleven kjøligt efter en varm

dag, og hun kanske havde været uforsigtig med at kaste af sig klæder og lægge sig ned paa bare marken, fik hun pludselig som en rykning gennem hele sit legeme, og hun følte sig saa daarlig, at hun neppe vandt at slæbe sig frem til hytten. Efter den dag havde hun ikke en helsestund. Benene drog sig sammen under hende, og armene blev saa godt som lamme, saa hun ikke kunde holde nogenting. Hun blev kjørt ned og bragt tilsengs, og der laa hun aar efter aar. Man maatte made hende som en fugleunge, hun kunde ikke holde saameget som en ske eller kop. De overtroiske bønder der i dalen rystede paa hovedet og mumlede om, at det nok ikke var saa rigtig bevendt med Birte; hun maatte have gjort et eller andet hemmelig galt, siden troldskaben kunde faa slig magt over hende; thi det var tydeligt, at hun var tussebidt. De saa paa hende med en hemmelig frygt, og der laa hun med sit rørende, uskyldige smil og sit barnlige ansigt og saa ud for sig. At blive nedbrudt af sygdom, naar man er gammel og svag, det kan være tungt nok, men det faar saa være. Man har dog levet, og hvilens tid er kommen, men pludselig at knækkes midt i sin blomstrende ungdom, uden forudelse, uden varsel, mens fremtidsdrømmene muntert danser omkring en, og man synes, man netop skal begynde at leve, — det er tungere, det er skikket til at fylde en med bitterhed. Det eneste, som synes at kunne bære en over slig en tilskikkelse, er, at man er omgiven af ømme forældre eller søskende, der sysler om en og letter en byrden, saameget de kan, saa man føler, at man aander i en varm kjærlighedens luft. Dette gjør en ydmyg og paa samme tid taknemlig. Tænk, at være gjen-

stand for slig kjærlighed, og at være redskab til at faa disse mange kjærlighedens kilder til at springe, der ellers kanske var forblevet lukkede! Men selv denne rige trøst i ulykken var negtet Birte. Det norske bondefolk har i det hele ondt for at vise sine følelser, og Birtes forældre var aandelig raa; de forstod ikke hendes sjælekamp og sjælekval. De skulde have reist allesammen til Amerika, var meningen; nu kom dette iveien, og de maatte vente, til Birte enten blev frisk eller døde. Og aar efter aar gik, og hun laa der som før uden haab om bedring, uden at være kommen døden nærmere, som det saa ud til. Da blev forældrene utaalmodige, og det var ikke frit for, at de lod hende høre, at hun stod iveien for deres fremtidslykke, at de ønskede helst at være kvit hende. At ligge syg med smerte, uden haab om bedring, bare se imøde en snigende, snigende død, der haaner en med at trække pinen ud; daglig at være omgiven af forældre, der ønsker, at en vel var død, og som ser paa en med et hemmeligt haab om, at man skal blive værre og værre, at blive isnet ved naboers sky blikke og frygt for trolddom og hemmelig forbrydelse, at vide sin eneste ven i verden langt, langt borte med et verdenshav imellem, og alle sine kjærlighedsdrømme knuste og spredte for vindene, — det er en tung, tung tilskikkelse for enhver og især for en, som ikke er mere end tyve aar gammel, og dette var Birtes skjæbne. Hun bare ønskede en ting: at kunne faa dø, men hun fik ikke dø. Hun skulde leve, lide under disse iskolde omgivelser. Saa maatte hun bygge op i sin egen tanke et hjem, hvor hun kunde leve et stille liv, et usynligt tempel, hvor hun kunde møde sin Gud. Det er

vanskeligt nok at kunne holde oppe troen paa Guds faderkjærlighed under saadanne omstændigheder; men kan man det, er man hjulpen. Ved slig en sygeseng kan tvivlerne lære, hvad magt der ligger i en barnlig gudstro, og hvilket skin af stille glæde der kan spredes af den over lidelsen. Jeg glemmer aldrig mine besøg hos Birte; de var en opbyggelse for mig, bedre end presten kunde give den i kirken; thi her var det livet selv, som talte, ikke ord. Det var Guds egen kjærlighed, der straaledede ud af de lysende, fromme øine, af det taalmodige, venlige smil, af de altid milde ord, hun talte. Der fandtes ikke bitterhed i hendes sjæl mod nogen. Og hvor glad var hun ikke, naar vi kom; thi tiden faldt lang. Hun stundede efter sommeren; thi da blev hun baaren ud i solen og sad i en rygstol, støttet op mod væggen, og kunde se ud over den deilige dal. Der sad hun da hele dagen, til solen sank og aftensvalen kom, og hun lod sin tanke flagre med solstraalerne, hørte paa elvens susen og fulgte birkekronernes lange slæb, som vaiede i luften. Og saa blev hun venner med hvert lidet kryb omkring sig; thi de forkortede hende tiden. Svalerne piledede ind og ud under taget den hele dag for at made sine sultne og aldrig fornøiede unger, gjærdesmutterne gjemte sig i stengjærdet og tittede ud med smaa, kloge øine. Hakkepættten nikkede med sin røde hue og hakkede paa sine træer, naar det saa ud til regn, skjæren vippede med stjerten og dreiede paa hovedet for at finde noget, den kunde stjæle, spurvene hoppede for hendes fødder, og mangan sød liden fugl, hun ikke kjendte navnet paa, kom flyvende, satte sig for at gynge en stund paa en birkegren og fløi saa igjen. Og om aftenen sang

maaltrosten saa vakkert for hende nede ved elvekrattet. Hun syntes, hun blev saa kjendt med dem allesammen. Naboens hund kom ned imellem og slikkede hendes haand, som hang slapt ned, og katten smøg sig op til hende og sprang op paa hendes fang. Der var en maurvei, der paa tunet, hvor hun sad, og hun havde slig moro af at se paa mauren. Hvor de var flittige, og hvor de halede, drog paa straa og grannaale langt større end de selv, slap dem, tog dem igjen, raabte kamerater til hjælp, naar det tilsidst blev for tungt, og fik straaet afsted videre. Stundom holdt de hel begravelse, kom bærende med den døde kamerat eller fiende og bragte ham tilstrækkelig langt bort fra sit hus. Vilde mennesker bare arbeide saa utrættelig, saa var der ikke saamange, som sultede. Selv fluene, som plagede hende, vilde hun ikke have bort, de var i grunden saa vakre. Før havde hun aldrig seet paa dem; nu havde hun tid nok. De florlette, fine vinger, hvor nydelige var de ikke, og den grønglinsende krop paa de store fluer, og det rare hoved med de mange øine, som hun ikke kunde se, men som en student havde fortalt hende om engang paa sæteren, og de smidige ben, som var saa utrættelige i at pudse vingerne. Hvor net skabt var ikke hele fluen, og hvor pen og renslig holdt den sig ikke, uagtet den skulde op i alle ting og smage paa dem. Og edderkoppens fine spind, hvor nydelig var ikke det broderet! Solen stod netop saa, at hun kunde se hver traad i det glinse som silke, og den sad der, taalmodig, ligesom hun selv, og ventede paa, at lidt mad skulde hænge fast i spindet en gang imellem. Det var stille rundt om hende, alle folkene var paa arbeide, og hun

maatte sidde støttet op mod den brune husvæg, til de kom hjem igjen; men alligevel var der fuldt af liv, og hun syntes, hun blev venner med fugl og insekt og alt, som fløitede og sang og summede og krøb rundt om hende. Selv musene, som hun før var ræd for, syntes hun nu var morsomme. De stak ud sin lille, røde snude og veirede, om der var fare paafærde, og vovede sig saa frem for at pikke et korn. Ikke at tale om hønsene, de var hendes daglige selskab og kom ind i stuen til hende, naar veiret var stygt og hun maatte holde sig inde, og hun maatte mangen gang le over hanefars umaadelige vigtighed, naar han spankulerede om, stod paa et ben og lukkede øinene, mens han galte, og naar han pustede fjærene op og skabte sig rigtig naragtig, for at gjøre kur til en af sine mange kjærester.

Der var sligt liv og afveksling ude i naturen, og solen varmede saa inderlig godt hendes krop og stegte saa deilig op imod den brune husvæg. Derfor elskede hun sommeren. Om høsten, naar det blev kjøligere, maatte hun ind igjen i sin seng; men da kom frugtens tid, og hun var saa glad i frugt. Naar jeg kom op til hende, havde jeg altid stikkelsbær eller kirsebær med mig, og da maatte jeg række bærret hen til hendes mund og presse saften ud til hende. Hun havde altid et rødgyldent æble hængende i en snor fra taget, saa hun kunde ligge og se paa det. Det var saa vakkert og lugtede saa deiligt. Hun kunde løfte den ene arm saameget, at hun kunde sætte æblet i svingning, og saa gled dets farver og vellugt ligesom kjærtegnende hen over hendes ansigt.

Da jeg reiste fra Sogndal, laa hun endnu saaledes, og saaledes vil jeg vedblive at se hende. Senere har jeg hørt, at hun er død, men jeg velsigner møderne der ved hendes seng, som hun velsignede mit komme; thi der mødtes jeg med en livsmagt, som var stærkere end lidelsen og døden, der mødtes jeg med Gud selv.

INDHOLD

	Side
Den bjergtagne (1876)	5
En tomsing (1876)	84
Fante-Anne (1878)	99
Balderbraa (1878)	158
En for mange (1890)	168
Ungdomsminder (1890)	213

2

—

.....
|

